

2 | 2008

Første steg

ET TIDSSKRIFT FOR FØRSKOLELÆRERE FRA UTDANNINGSFORBUNDET

På barnehagebesøk i Bergen

Arbeidsmiljøundersøkelse:
Barnehager med
minimumsløsninger
i Vest-Agder

Les om tre av årets
mange konferanser

EECERA-konferansen
for første gang i Norge

UiS og UiA med
nye mastergrader

Et kritisk blikk på forslag
til ny formålsparagraf

Forskningsrådet og Første steg i samarbeid

Ingunn Størksen og Arlene Arstad Thorsen først ut



www.utdanningsforbundet.no/forstesteg





(foto: Petter Opprud)

Førskolelærermangel fører til kvalitetssvikt

Kvalitetsbarnehagen er blitt det rene mantra i dagens barnehagepolitikk. Jeg støtter varmt regjeringens mål om full barnehagedekning, et mål som rykker nærmere for hver dag som går, men jeg forholder meg langt mer kjølig til regjeringens innholds- og kvalitetsretorikk. I en viktig artikkel i denne utgaven av Første steg formulerer Ninni Sandvik, Tonje Kolle, Ann Sofi Larsen og Bente Ulla ved Høgskolen i Østfold problemet skarpt: ... *mangelen på utdannede førskolelærere går ut over barnehagens muligheter til å virkeliggjøre intensjonene i Barnehageloven og Rammeplanen for barnehager ...*

Kunnskapsdepartementet kjenner problemet. Forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland (SV) sier i Første steg nr. 1 i år, med henvisning til gjeldende lov og regelverk: *For tiden står vi ... i fare for å få mange barnehager uten førskolelærere nok ut fra dagens krav.*

For tiden er søkningen til førskolelærerutdanningen stor. Mange flere vil inn på utdanningen enn det er plasser til. Utdanningskapasiteten er uansett økning i antall plasser så beskjeden at det ikke monner i forhold til den formidable utbyggingstakten. Tvert om, misforholdet bare øker. Og hva får vi? Jo, barnehager der relativt sett færre og færre førskolelærere sliter seg helt ut (kanskje er styreren den eneste førskolelæreren) så det kan gå på helsa løs. Vikarene, i den grad de finnes, er gjerne ufaglærte, parallelt med at stillinger der det kreves ansatte med førskolelærerutdanning gjennom dispensasjoner også blir besatt med ufaglærte.

Dessuten: En videregående skole-utdannet fagarbeider er overhodet ikke i nærheten av den pedagogiske kompetansen til en høgskole- eller universitetsutdannet førskolelærer. Igjen vil jeg vise til Sandvik, Kolle, Larsen og Ulla: ... *(førskolelærermangelen) er en uheldig situasjon for alle assistenter og fagarbeidere som ikke har en høgskoleutdannet fagperson som sin leder og samarbeidspartner ...*

De fire høgskolelektorene mistenker i sin replikk til statssekretær Lisbet Rugtvedt (SV) at hun bagatelliserer førskolelærermangelen fordi det vil koste penger å bygge ut utdanningskapasiteten i tilstrekkelig grad, penger regjeringen ikke vil bevilge. Da blir det billigere for de rødgrønne i Kunnskapsdepartementet å late som om det ikke gjør noe. Men det gjør det jo. Dette berører jo barna! som de fire fra Østfold kraftig understreker. Regjeringen fører en spare på skillingen og la daleren gå-politikk.

På seksjonsledelsens sider i dette nummer gir Annlaug Madland, selv førskolelærer, sine kolleger et godt råd: Gå i allianse med foreldrene! Foreldrene liksom førskolelærerne vil ha kvalitetsbarnehager i henhold til intensjonene i barnehagelov og rammeplan. Madland protesterer også kraftig mot den farlige og latterlige vrangforestillingen at et økende antall dispensasjoner ikke gjør noe.

Første steg

Et tidsskrift for førskolelærere utgitt av



UTDANNINGS
FORBUNDET

Ansvarlig redaktør:

Arne Solli
as@utdanningsakademiet.no
tlf 24 14 20 53 | 24 14 20 00,
913 72 699

Abonnementskonsulent:

Marianne Aagedal
tlf 24 14 22 43
Aksel Torsnes Mehlum
24 14 22 42
forstesteg@utdanningsakademiet.no
faks 24 14 21 50

Grafisk design og illustrasjon:

Karl Rikard Nygaard
krny@broadpark.no
tlf 48 28 68 08

Trykk:

Heglandtrykk,
Trøgslå 9, 4400 Flekkefjord

ISSN 1504-1891

Besøksadresse:

Hausmannsgate 17, Oslo

Postadresse:

Første steg,
Utdanningsforbundet,
Postboks 9191 Grønland,
0134 Oslo

Arne Solli



Første steg > Innhold nr. 2

mai - juni 2008

Styrer Solveig Olsberg i Trollberget barnehage og hennes kolleger fungerende styrer Eli Stokholm Nicolaysen (t.v.) og pedagogisk leder Sedik Alahyarian (t.h.) har tro på skoggruppe-metoden, som de presenterer 17. juni på konferansen
Språk – Kommunikasjon – Identitet.

Barnehagehverdag

- 04** Slik satser Bergen på barnehager – Første steg har besøkt tre av dem.
- 12** Førskolelærere og barn lider under for dårlig tid og for store barnegrupper, avdekker den store arbeidsmiljøundersøkelsen i Vest-Agder – kanskje til de færrestes overraskelse?

Språk – Kommunikasjon – Identitet

- 08** Barn i alminnelighet får bedre språk av å gå i barnehagen, sier Vibeke Grøver Aukrust, som innleder på den nasjonale barnehagekonferansen i Oslo 17. og 18. juni.
- 10** I Trollberget barnehage i Drøbak sverger voksne og barn til skoggruppetoden. Møt dem på barnehagekonferansen
Språk – Kommunikasjon – Identitet.
- 11** Sirkus kan være pedagogisk, sier Maybritt Jensen og Heid Osnes, som er tilhengere av kroppslig kommunikasjon. Møt dem på barnehagekonferansen.
- 11** Tale er gull, fastslår Nuria Moe, som også har ordet på barnehagekonferansen.

Barnehagen trenger forskning

- 14** For første gang arrangeres the European Early Childhood Research Association's (EECERA) internasjonale barneforskningskonferanse i Norge. Det skjer i Stavanger 3. – 6. september.

Ledelse og kommunikasjon

- 20** *Barnehagen i en medietid – utfordringer og muligheter* er Magne Raundalens anliggende på styrerkonferansen i Trondheim 18. og 19. september.
- 22** Det kan være en påkjenning å bli innkalt som vitne i retten i en sak som gjelder barn i egen barnehage. Advokat Bente Kraugerud gir deg råd. Møt henne på styrerkonferansen.

Nye mastergrader

- 16** Ved Universitetet i Stavanger kan du bli master i barnehagevitenskap.
- 18** Ved Universitetet i Agder kan du bli master i barnehageledelse.

Debutt og innspill

- 26** Mette Røe Nyhus med kritisk blick på forslaget til ny formålsparagraf for barnehagen.
- 36** Peter Moss med betraktninger etter avslutningskonferansen for *Handlingsplan for likestilling i barnehagen* i november i fjor.
- 40** Ninni Sandvik, Tonje Kolle, Ann Sofi Larsen og Bente Ulla mener statssekretær Lisbet Rugtvedt bagatelliserer førskolelæremangelen.

Forskningsrådet og praksisrettet FoU

- 30** Ingunn Størksen og Arlene Arstad Thorson presenterer glimt fra prosjektet *Barnehagens møte med barn og familier som opplever samlivsbrudd.*

Nye bøker

- 33** Sonja Kibsgaard hevder nødvendigheten av en ny barnehageidentitet.
- 34** Eva Skogen, Mette Vaagan Slåtten og Marianne Tellefsen har skrevet et juridisk oppslagsverk for barnehagen.
- 35** Thomas Moser og Mari Pettersvold har ledet arbeidet med en antologi skrevet av 11 førskolelærere og 12 høgskoleansatte.

Faste spalter

- 17** **Med studentblikk:** Vår spaltist Lene Chatrin Hansen framstår som kritisk og stolt – og søker likesinnede.
- 24** Seksjonsledelsens sider.
- 42** **Jus:** Med juridisk blick på forslaget til ny formålsparagraf.
- 43** **Med styrerblick:** Helge Løge og Line Skjervold framhever viktigheten av respekt.

Neste nummer: Les om pedagogisk dokumentasjon i Fredrikstad, pedagogisk soning i Danmark, naturfagstoff, gode råd for å hjelpe skilsmissebarn, og mye mer. Første steg nr. 3 kommer i uke 39 i september.



For full fart mot full dekning



Samling rundt lokomotivet i Nygårdsparken barnehage – et symbol på Bergen kommunes målbevisste barnehagesatsing for tiden? F.v. Mimi Bjerkestrand, leder av seksjon barnehage i Utdanningsforbundet sentralt, Åse Opheim, nestleder av seksjon barnehage i Utdanningsforbundet Bergen, styrer Lise Tronrud, og med et av barna i armene pedagogisk leder Renate Fosse, som også er tillitsvalgt for Utdanningsforbundets medlemmer i Nygårdsparken barnehage.

Bergenserne brenner ikke bare for fotball, de er også blitt tent på barnehager. Det å ta i bruk nedlagte Årstad brannstasjon, med god utsikt til Brann stadion, som barnehage, var en prima idé. Rett nok er Årstad brannstasjon barnehage foreløpig bare en midlertidig løsning, men styrer Grethe Haugland og hennes medarbeidere liker løsningen og har godt håp om at den blir permanent.

Bergenserne har tatt regjeringens utfordring om full barnehagedekning innen utgangen av 2009 på alvor. Om ikke hele Bergen vil nå full dekning i løpet av neste år, vil trolig flere bydeler klare det. Bydelene Fyllingsdalen, Ytrebygda og Åsane har alt per i dag full barnehagedekning. Mette Karlsen, etatsleder for barnehagesektoren i Bergen kommune, har sendt Første steg en offisiell statusmelding der det framgår at *hele* Bergen vil nå målet i 2010. Da vil kommunen etter planen ha en dekningsgrad på 96 prosent, og «en regner med at full behovsdekning vil ligge mellom 95 og 100 prosent» (Fjerde statusmelding for oppfølging av «Tiltaksplan for full barnehagedekning – 1, 2, 3 – alle får bli med!», 30. oktober 2007).

Så for tiden satses det både kommunalt og privat på midlertidige og permanente tiltak i Bergen kommune. Planen er å etablere nær 1000 nye plasser i inneværende år, og at alle som søkte om plass innen hovedopptaket 1. mars skulle tilbys plass – i tråd med den nasjonale målsettingen, slik det framgår av statusmeldingen.

Første steg fotfølger Mimi Bjerkestrand, leder av seksjon barnehage i Utdanningsforbundet sentralt, og Åse Opheim, nestleder av seksjon barnehage i Utdanningsforbundet Bergen, på en liten runde i Nygårdsparken barnehage (midlertidig, kommunal, styrer Lise Tronrud), Årstad brannstasjon barnehage (midlertidig, men kanskje likevel permanent, kommunal, styrer Grethe Haugland), og Regnbuen barnehage i Myrdal (privat, styrer Monicha Sussmann). Tre barnehager med sine tydelige ulikhetstrekk, samtidig som de på hvert sitt vis er uttrykk for en vilje til å nå målet. Alle tre er såkalte basebarnehager.

Midlertidig i Nygårdsparken

I Nygårdsparken barnehage på Møhlenpris i Bergen sentrum arbeider 20 voksne, derav åtte førskolelærere, styreren medregnet, med 66 barn. Barnehagen åpnet i midten av januar i år. Dersom kommunens planer etterleves,

er den borte igjen om tre år og barna flyttet til en permanent institusjon.

I mellomtiden trives både barna, de ansatte og foreldrene der de er, mener styrer Lise Tronrud. Den største utfordringen i forbindelse med etableringen av barnehagen var å få tak i førskolelærere nok – et allment problem i Barnehage-Norge i disse tider.

– Basebarnehagen er imidlertid en samarbeidskrevende arbeidsform som allment medfører større krav til organiseringen av tids-, areal- og rombruk, sier Tronrud. – Barnegruppene er større enn det som er vanlig i den tradisjonelle avdelingsinndelingen, men voksnettheten er den samme som den ville vært i en barnehage med avdelinger.

Med lyst og glød på brannstasjonen

De to basene i Årstad brannstasjon barnehage heter naturligvis Hydranten og Brigaden. Her skal 38 ansatte arbeide med 80 barn. Da Første steg besøkte barnehagen noen uker før den offisielle åpningen 26. februar, var 30 barn på plass. Av de 38 ansatte var 33 på plass. Fullt bemannet teller de ansatte 14 førskolelærere, styrer og nestleder medregnet. I midten av februar manglet imidlertid ennå to pedagogiske ledere samt tre assistenter.

– De to basene består av i alt seks team, der teamlederne er pedagogiske ledere, redegjør Grethe Haugland. – Vi har ingen baseledere.

Barnehagen bærer preg av å ha vært brannstasjon. Det er intet minus. Bygningen inneholder som følge av sin fortid bygningsmessige løsninger og detaljer som skiller den ut fra andre barnehager, og både barn og voksne har tatt den i bruk med stor entusiasme. Etter planen skal den fraflyttes i 2011, men Haugland ser lyst på muligheten til at barnehagen får holde hus der også etter den tid.

176 barn av Regnbuen

Regnbuen barnehage Myrdal i Åsane bydel åpnet høsten 2007. Her er 176 barn fordelt på fem baser à tre team. Barnehagen er privat, men inngår i samordnet opptak i Bergen kommune.

→ → → →



Monicha Sussmann er daglig leder for en barnehage som satser digitalt. Regnbuen barnehage Myrdal er utstyrt med flere elektroniske lekeapparater. Ved hjelp av det elektroniske lekeapparatet hun viser fram her, kan særlig de litt større barna spille til dels avanserte tallspill, og apparatet kan programmeres for oppgaver med tall, bokstaver, farger, former og symboler både hver for seg og i kombinasjoner. Barna får tilgang til spillet ved hjelp av en databrikke som den Sussmann holder i hånden. Mindre barn kan bruke apparatet på enkleste måte ved å bruke brikken til å «kapre» så mange stolper som mulig. Inne har barna tilgang på pc-er og digitale fotografiapparater. I garderobene blir foreldrene informert via flatskjermer, og personalet har bærbare pc-er til sin disposisjon. Dekket Sussmann sitter på er ikke asfalt, men et spesialbelegg som er mykt og behagelig og kostbart! Derfor brukes det foreløpig bare i tilknytning til visse lekeapparater.

→ → → →

– Åsane bydel har praktisk talt full barnehagedekning allerede, sier daglig leder Monicha Sussmann. Sammen med sin assisterende leder Marit Buen Eidsnes har hun personalansvaret for 46 ansatte. Hvert av de 15 teamene ledes av en pedagogisk leder som har med seg to assistenter. Innen hver base har en av de pedagogiske lederne også funksjonen som baseleder. Baselederne har administrativt ansvar, men ikke personansvar. De pedagogiske lederne/teamlederne har personalansvar.

– Samtlige pedagogiske ledere samles en gang i måneden til et møte kalt pedagogisk forum, der forskjellige pedagogiske problemstillinger tas opp til grundig drøfting. I dette forumet får de pedagogiske lederne møtt hverandre på tvers innen huset, og de får dratt nytte av hverandres ulike erfaringer og teoretiske bakgrunner, redegjør Sussmann.

– Både førskolelærere og assistenter inngår i det vi kaller primærkontaktsystemet, fortsetter hun. – Hver eneste ansatt har ansvaret for tre til sju utvalgte barn, som de skal følge opp så tett som praktisk mulig.

Regnbuen barnehage Myrdal har slitt litt med et forholdsvis høyt sykefravær.

– Årsaken til sykefraværet ligger blant annet at vi er nye og fortsatt i en etableringsfase, mener Sussmann. – Vi har mange barn under tre år, og det er mye smitte på hele huset. Vi arbeider selvsagt med å redusere sykefraværet.

– Vi har funnet det viktig å fokusere på den enkelte medarbeiders tilstedeværelse, mer enn på sykefraværet, fortsetter hun. – Vi oppdaget at det ble opplevd som et problem at medarbeidere ble flyttet rundt i barnehagen for å dekke opp for sykefravær. Vi erfarte at medarbeiderne opplevde hverdagen som lite forutsigbar, fordi de aldri visste om de skulle arbeide i sin egen base eller om de ville bli flyttet til en annen på grunn av sykefravær der. Dette problemet har vi tatt på alvor, og barnehageledelsen og personalet har i fellesskap bestemt at eventuelle fravær skal håndteres innenfor basene. Det kan skje ved å ta in vikarer eller ved at kollegene i basen fordele barna mellom seg. På denne måten har vi klart å redusere sykefraværet, og den enkeltes ansvarsfølelse overfor basen har økt.

Styrer Grethe Haugland er stolt av sin splitter nye barnehage, og håper den vil få et langt liv også etter åremålet på tre år.



En ivrig, engasjert og talefør Trine Samuelsberg er administrerende direktør for Regnbuen Barnehager AS, der Regnbuen barnehage Myrdal inngår som en av fem. Regnbuen Barnehager AS er tilsluttet Private Barnehagers Landsforbund. Førskolelærerne i selskapet ligger tariffmessig høyere enn førskolelærerne i Bergen kommune, med unntak av styrerne, som ligger likt med de kommunalt ansatte styrerne, ifølge Samuelsberg.

Barnehager i barnehagen

– Basene opplever seg selv som barnehager i barnehagen, noe som motvirker preget av kjempebarnehage, sier Sussmann. – Foreløpig vektlegges også arbeidet i basene mest, selv om fellesarrangementer for hele barnehagen også forekommer. Vi er nye ennå, og vi vil prøve ut ting.

Møter på pedagogisk ledernivå foregår innen basen. De pedagogiske lederne gjennomfører personalsamtalene med assistentene i teamene, daglig leder og assisterende leder gjennomfører personalsamtalene med de pedagogiske lederne.

– Det å være styrer for en barnehage som dette innebærer nødvendigheten av å organisere på effektive og rasjonelle måter, sier Sussmann.

Barnehagen er utstyrt med to kjøkken, og Sussmann er meget godt fornøyd med ansettelsene av en kjøkkenassistent per kjøkken (i 80-prosentsstillinger). Når en kjøkkenassistent har aleneansvaret for kjøkkenet, er resultatet hele tiden, i tillegg til veltillaget mat og sunt kosthold, gullende rene kjøkken, til alles store tilfredshet!



Er du styrer, pedagogisk leder eller førskolelærer?

Du har ALT å tjene på medlemskap i Utdanningsforbundet

Dette gjelder også deg som arbeider i en privat barnehage!



- Ingen fagorganisasjon er så beredt til å kjempe lønnskampen sammen med ledere og pedagoger i barnehagen som Utdanningsforbundet.
- Ingen er så kompetent og beredt til å tilby ledere og pedagoger i barnehagen et faglig miljø og påfyll som Utdanningsforbundet.
- Ingen er så beredt til å bistå deg den dagen du opplever en alvorlig konflikt på arbeidsplassen som Utdanningsforbundet.

Utdanningsforbundet ønsker å samarbeide med private barnehageeiere, og framforhandle gode tariffavtaler og pensjonsordninger. For å få til dette må vi ha medlemmer i disse barnehagene.

Vi mener derfor at du vil ha alt å tjene på å bli medlem i Utdanningsforbundet. Det finnes andre fagorganisasjoner som 'frir' til deg. Men ingen har den unike kombinasjonen av å være både

fagforening – med kraft og tyngde i forhandlinger – og samtidig den mektigste profesjonsorganisasjonen for alle lærergrupper i hele utdanningsløpet; fra barnehage til universitet!

Her har ALLE førskolelærere sin naturlige plass!

Ønsker du å melde deg inn?

Ta kontakt i dag eller meld deg inn på www.utdanningsforbundet.no/Medlem/Innmelding



post@utdanningsforbundet.no

telefon 24 14 20 00 – faks 24 14 21 00

Barn får bedre språk av å gå i barnehage

Det som gjelder for barn i alminnelighet, ser imidlertid ut til å gjelde i særlig grad for barn fra minoritetsspråklige familier, sier Vibeke Grøver Aukrust, som er først ut blant foredragsholderne på barnehagekonferansen *Språk – Kommunikasjon – Identitet* 17. og 18. juni i Oslo.

Betydningen av god språkutvikling og gode språklige ferdigheter er temaet for den store konferansen i Oslo Kongressenter med foredragsholdere fra Norge og Sverige. Temaet til Vibeke Grøver Aukrust, professor og instituttleder ved Pedagogisk forskningsinstitutt (PFI) ved Universitetet i Oslo (UiO) er både barnehagefaglig, allmennpedagogisk og politisk høyaktuelt: Barnehagens betydning for skolefaglig læring: en kunnskapsoversikt.

– Takket være internasjonale studier vet vi i dag en hel del om barnehagens betydning for den skolefaglige læringen de to til tre første skoleårene, sier Grøver Aukrust. – I norsk sammenheng har vi studiene til professor Ellen Hartmann (se Første steg nr. 3/2005, Red.s anm.) og Anders Bakken ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Han studerte karakterene til minoritetsspråklige ungdomstrinns elever, og han fant at elever som hadde gått i barnehage i mer enn to år før de begynte på skolen, så ut til å høste fordel av det på ungdomstrinnet.

– Her ved PFI har vi i forbindelse med et doktorgradsstudium fulgt en gruppe minoritetsspråklige barn fra barnehagen og gjennom første klasse. Vi fant ut at det at barna fikk høre mange forskjellige ord i en forklarende kontekst sa noe om barnas vokabular både ett og to år senere. Det at barn utvikler et stort ordforråd er viktig for barnas leseforståelse. Stipendiaten så blant annet på barns lek med andre barn i barnehagen, og hun fant ut at barn som ofte deltar i rollelek der barna må forhandle mye seg imellom om roller og innhold i leken, oppnår et større vokabular og en bedre lytteforståelse i første klasse enn barn som sjeldnere har deltatt i rollelek. Denne økte ferdigheten gjør det mer

sannsynlig at barnet vil øke sin leseforståelse senere, sier Grøver Aukrust.

Kvalitetsbarnehagen

En barnehage av god kvalitet, hva kjennetegner den? Grøver Aukrust redegjør for strukturkvalitet, som norske barnehager er bra på, og prosesskvalitet, som hun tror varierer fra barnehage til barnehage.

– I strukturkvalitet legger vi blant annet personalets utdanningsnivå, antallet barn per voksen, og bygningsmassens og utearealenes størrelse og kvalitet. Strukturkvalitetsmessig kommer den norske og skandinaviske barnehagen godt ut i internasjonal sammenheng, sier Grøver Aukrust.

– I prinsippet er det norske barnehagepersonalet velutdannet, selv om det må påpekes at dagens førskolelærermangel er betenkelig. Den norske barnehagen ligger godt an når det gjelder antallet barn per voksen. Framfor alt holder våre barnehager et jevnt høyt nivå målt med internasjonale mål. Sammenligner vi med for eksempel amerikanske barnehager, ser vi at de amerikanske varierer fra det glimrende til det mindre bra både når det gjelder personalets utdanningsnivå og de materielle vilkårene i form av bygningsmasse og uteareal. Målt mot mange andre land holder norske barnehager et jevnt høyt nivå, sier hun. – Når det gjelder innholdet i barnehagen, en faktor som inngår i begrepet prosesskvalitet, kan imidlertid kvaliteten være en god del varierende også her i landet. Dette ser vi blant annet på barnehagers evne til å arbeide språklig med barna.

Grøver Aukrust vil ikke utelukke at dette kan ha å gjøre med at pedagogtettheten er lav i noen barnehager. Det finnes barnehager der styrer kanskje er den eneste med pedagogisk utdanning.



Intervjuet: Professor Vibeke Grøver Aukrust, instituttleder ved PFI, UiO, er en av foredragsholderne på den nasjonale barnehagekonferansen *Språk – Kommunikasjon*

– *Identitet* 17. – 18. juni i Oslo Kongressenter

(foto: Erik M. Sundt).

– Det er viktig med et høyt utdanningsnivå, og i tillegg til å utdanne flere førskolelærere bør vi kanskje også utvide førskolelærerutdanningen til å omfatte mer kunnskap om språk. Førskolelærerutdanningen ville nok profitert på mer kunnskap om barns språkutvikling, både allment og især med henblikk på de utfordringene som barn fra minoritetsspråklige grupper representerer – disse barna er ekstra avhengige av å få et godt språktilbud i barnehagen, fastslår hun, og er ikke redd for å slå fast at jo lavere pedagogtettethet, jo mer vil barnehagen kunne svekkes kvalitetsmessig: – Førskolelærerne skal være garantister for det faglige innholdet i barnehagen, og de skal ha veiledningsansvaret for assistenter og fagarbeidere, som ellers selvsagt kan gjøre en god jobb med barna.

Hun påpeker at allmennlærerutdanningen i dag er fireårig, mens førskolelærerutdanningen bare er treårig: – Jeg kan imidlertid ikke se noen grunn til at førskolelærerne ikke skal ha en like solid utdanning som grunnlag for sitt arbeid som det lærerne har.

Effektforskningens problem

Forskerne mener altså å kunne si at både god strukturkvalitet og god prosesskvalitet virker positivt inn på barns læring i skolen de første skoleårene. Studier av langtidseffekter av barnehageopphold finnes det langt færre av. Noen få amerikanske studier har fulgt barnehagebarn helt fram til 20 og 30 års alder. Av disse studiene framgår det at barnehagebarn gjør det bedre både på mellomtrinnet og på ungdomstrinnet enn barn som ikke har gått i barnehage, og en høyere andel barnehagebarn gjennomfører high school (videregående skole) og begynner på college (høgskole/universitet). Studiene ser ut til å vise at barnehagebarn i voksen alder oppnår høyere inntektsevne, og at de i mindre grad blir kriminelle.

Grøver Aukrust peker imidlertid på at den såkalte effektforskningen i mange tilfelle lider under et viktig problem: – Man vet ikke alltid om de barna som i utgangspunktet går i en god barnehage, kanskje også har andre kjen-

netegn som kan bidra til å forklare en positiv langtidsvirkning av barnehageoppholdet. Kanskje kan et barns levekår i hjemmet og den oppfostringen det får av sine foreldre være vel så viktig for barnets senere vellykkethet som det barnehageoppholdet er. Det er derfor viktig å få lagt inn de rette kontrollfaktorene i slike undersøkelser, slik at forskeren i størst mulig grad får korrigert for bakgrunnsstørrelser som for eksempel barnets hjemmebakgrunn.

Hun karakteriserer det svenske FABASKO-prosjektet (FAMILJ, Barnomsorg och SKOLA-prosjektet, i regi av professor Bengt-Erik Andersson, omtalt i Første steg nr. 3/2005) som interessant, men at det etter hennes mening kan rammes av nettopp dette problemet. Andersson har likevel forsøkt å legge inn kontrollfaktorer, for eksempel i forhold til foreldrenes utdanningsnivå.

Det finnes imidlertid studier som peker i samme retning som Anderssons. Grøver Aukrust viser til en studie i regi av the National Institute for Child Health and Development (NICHD) i USA, som tar for seg 1300 barn fra de er helt små, og som for tiden rapporterer om barnas resultater i sjette klasse. I denne undersøkelsen er det lagt inn kontrollfaktorer i form av en vidt register av data når det gjelder barnas ulike barnehage-tilbud.

– Det forskerne sier de finner, er at barn som har godt i hva de kaller høykvalitetsbarnehager har et bedre utviklet språk i sjette klasse, og det er interessant fordi vi vet at vokabularet som regel har stor betydning for leseforståelsen, sier Grøver Aukrust – jf. Bakkens studie nevnt ovenfor.

Et annet interessant resultat i NICHD-studien gjelder oppholdstiden i barnehagen: Barn som er i barnehagen mer enn 45 timer per uke ser ut til å utvikle atferdsvansker i større grad enn barn med kortere oppholdstid.

Fra barnehage til skole

Grøver Aukrust er overrasket over mangelen på forskning når det gjelder barnets overgang fra barnehage til skole.

– Både førskolelærere og lærere på barnetrinnet er imidlertid opptatt av en overgang som fungerer best mulig for barnet, sier hun.
– De arbeider mye med overgangsfasen, ikke minst ved at barnehagebarna får komme på besøk på skolen, og lignende.

Møt disse i Oslo Kongressenter:

Tirsdag 17. juni

- 09.30: Registrering, 11.00: åpning ved kunnskapsminister Bård Vegar Solhjell og fylkesmann Hans J. Røsjorde. Konferansen arrangeres av Fylkesmannen i Oslo og Akershus på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet..
- 11.45: Vibeke Grøver Aukrust, professor/instituttleder PFI/UiO: **Barnehagens betydning for skolefaglig læring: en kunnskapsoversikt.** Deretter lunsj.
- 13.30: Helga Hjetland, leder av Utdanningsforbundet: **Rammeplanens krav – førskolelærers ansvar.**
- 13.45: Monica Axelsson, forskningsleder ved Språkforskningsinstituttet ved Utdanningsförvaltningen i Stockholm: **Flerspråklighet i förskolan – makro- och mikroperspektiv.**
- 14.30: Finn Aarsæther, førsteamanuensis i norsk ved Høgskolen i Oslo (HiO): **Med flere språk til rådighet – kodeveksling i samtaler blant flerspråklige barn.**

Onsdag 18. juni

- 09.00: Berit Bae, førsteamanuensis ved HiO: **Førskolelærere og barn som dialogpartnere – om samspillsmønster i barnehagen.**
- 09.45: Elin Reikerås, førsteamanuensis ved Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning ved Universitetet i Stavanger: **Matematikk og språk, hånd i hånd.**
- 10.15: Margareth Sandvik, førsteamanuensis i norsk ved HiO: **Kartlegging, hvorfor og hvordan?** Deretter lunsj.
- 12.00: Caroline Liberg, professor i utdanningsvitenskap ved Uppsala universitet: **Barns möten i skriftspråket.**
- 13.45: Jan Svennevig, førsteamanuensis ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved UiO: **Språklig samhandling – innenfor og på tvers av kulturelle grupperinger.**
- 14.30: Ellen Os, doktorgradsstipendiat, og Leif Hernes, professor, begge HiO: **Kommunikasjon – mer enn ord.**

Første dag er det i tillegg 21 parallelle sesjoner fra kl. 15.35, blant dem Solveig Olsbergs, Eli Stokholm Nicolaysens og Sedik Alahyarians **Språkstimulering gjennom skoggruppemetoden**, Maybritt Jensens og Heid Osnes' **Sirkus**, og Nuria Moes **Fortell til barn – slik at de får verdifulle ord til å omsette i sine livs fortellinger** – bla om og les mer om disse.



Skog- gruppe- metoden

styrker språk og motorikk

I Trollberget barnehage i Frogn i Akershus arbeider voksne og barn så godt med språklæring at barnehagen er invitert til å delta på den nasjonale barnehagekonferansen *Språk – Kommunikasjon – Identitet*. Barn fra opptil seks nasjonaliteter går i Trollberget barnehage til enhver tid.

Skoggruppmetoden er en metode for å styrke språkutvikling hos barn, sier styrer Solveig Olsberg: – Den er vel-egnet for oss, som har barn fra opptil seks ulike nasjonaliteter her til enhver tid. Ettersom metoden, som navnet antyder, innebærer mye opphold i skog og mark, betyr den dessuten mye for barnas fysiske utvikling.

Olsberg sier at boken *Jeg vil mestre* (av Sidsel Skappel Misund og Aina Nordahl, Sebu forlag 1996) danner grunnlaget for skoggruppmetoden. Barnehagen har arbeidet med metoden i 15 år. I arbeidet med metoden er Trollberget barnehage en del av et prosjekt i regi av Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) ved Høgskolen i Oslo (HiO), et prosjekt som omfatter flere barnehager i flere kommuner, og NAFOs Målfrid Bleka (medforfatter av *Se mangfold! Perspektiver på flerkulturelt arbeid i barnehagen*, Cappelen Akademisk Forlag 2006) er Trollberget barnehages prosjektkontakt. Ferruh Özalp, høgskolelektor ved HiO, er barnehagens veileder. Deltakerbarnehagene inngår i et nettverk, og med jevne mellomrom møtes de på nettverkssamlinger.

Formålet med arbeidet i skoggruppene er å lære minoritetsspråklige barn norske ord og begreper, men uten at dette skal gå på

En skoggruppe er klar til avmarsj. F.v. i første rad: Ella, Helin og Iril, bak f.v. barnehageassistent Åse Rød, Nazifa, Mirna, og barnehageassistent Anne Kristine Olsen.

bekostning av barnas egne språk. Siden vi har mange barn som kommer fra land uten noe som kan sammenlignes med den norske tradisjonen, får de en innføring i den også, sier Olsberg.

Med kamera ut i skogen

Trollberget barnehage har eksistert i 18 år og har hele tiden hatt en stor del av de minoritetsspråklige barna som bor i Frogn kommune. I dag huser den 3,5 avdelings barnehagen, som Olsberg benevner den, 51 barn. Av disse er sju barn av minoritetsspråklige foreldre, mens sju er såkalt skjulte minoritetsspråklige, med en norsk forelder. Kommunen har gitt barnehagen en 60 prosent ekstra ressurs for å styrke det pedagogiske arbeidet med de minoritetsspråklige barna.

Det digitale kameraet er blitt et velegnet verktøy og hjelpemiddel i Trollberget barnehage, og kameraet er selvsagt med ut i skogen.

Pedagogisk dokumentasjon er viktig, og barna tar selv bilder, sier fungerende styrer Eli Stokholm Nicolaysen. – De arbeider med ord- og språkforståelse gjennom bildegjøring. Situasjoner, ting og gjenstander som framkommer på bildene får sine norske beskrivelser og navn. Barna er med på å velge ut hvilke bilder som skal printes ut. Bildene blir sammen med et kort referat fra turen limt inn i hvert barns «skoggruppeperm». Barna ser ofte detaljene bedre når de får se verden gjennom kameraøyet. Slik bidrar fotograferingen til å stimulere barnas naturinteresse og til å stille spørsmål ved «smått og stort». Og foreldre som til å begynne med kanskje var noe skeptiske til den norske formen for uteliv, har faktisk kvittet seg med skepsisen



Intervjuet: Styrer Solveig Olsberg flankert av fungerende styrer Eli Stokholm Nicolaysen og pedagogisk leder Sedik Alahyarian (t.h.) i Trollberget barnehage – 17. juni forteller de om foreldresamarbeid på den nasjonale barnehagekonferansen *Språk – Kommunikasjon – Identitet* i Oslo Kongressenter.

som følge av dokumentasjonen.

Her skyter pedagogisk leder Sedik Alahyarian inn, hun er armener oppvokst i Iran, at der blir skolene faktisk stengt så snart det er minusgrader.

Det viktige foreldresamarbeidet

Slik arbeidet i Trollberget barnehage foregår, er det viktig at de voksne har gode kunnskaper om barnas opprinnelige hjemland og barnas historier, forklarer Alahyarian.

Personalet gjør mye for å engasjere foreldrene gjennom forskjellige aktiviteter. Olsberg peker på betydningen av tydeliggjøring: – Det er viktig å få foreldrene til å forstå den norske barnehagetradisjonen, selv om de ikke alltid har et godt utviklet norsk språk. Vi legger stor vekt på foreldresamtalene, med konkretisering og bilde- og skriftliggjøring av de ulike temaer som blir belyst. Noen foreldre har ofte et dårlig nettverk, og da er det viktig at vi voksne i barnehagen kan bli et godt nettverk for dem.

Når Olsberg og hennes kolleger kommer til konferansen 17. juni, er derfor foreldresamarbeidet en viktig del av deres framlegg.

Kroppen i lek og kommunikasjon: Sirkus som pedagogisk metode

– Det vi arbeider med er kroppslig, fysisk kommunikasjon, sier Maybritt Jensen og Heid Osnes. – Mestring av kroppen i bevegelse kombinert med lek og humor er våre tilnærminger til tverrfaglig tenkning.

Filosofisk forbilde for Maybritt Jensen og Heid Osnes er franskmannen Maurice Merleau-Ponty (1908 – 1961) og hans fenomenologiske og eksistensialistiske psykologi, der barnets sansing og læring gjennom kroppen er et sentralt element. Jensen og Osnes gjør ideen om sirkus til pedagogisk metode og som innfallsvinkel til arbeidet også med teoretiske fag. Jensen underviser i drama og Osnes i fysisk fostring ved førskolelærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo, og sammen holder de kurser for både førskolelærere og lærere.

Ideen om mestring, om å oppnå suksess, står sentralt. Ikke alle liker fotball eller friidrett, for dem er sirkus et alternativ. Sirkusets lekne form passer for alle uansett alder og funksjonsnivå. Det å mestre, det å lykkes,

Høgskolelektorene Heid Osnes (t.v.) og Maybritt Jensen viser et enkelt sirkusnummer som forutsetter en viss evne til styrke, balanse og koordinasjon, og ikke minst samarbeid i kroppslig kommunikasjon. 17. – 18. juni deltar de på den nasjonale barnehagekonferansen *Språk – Kommunikasjon – Identitet* i Oslo Kongressenter, der de vil vise hvordan de arbeider praktisk pedagogisk med sirkus sammen med barn, studenter, førskolelærere og lærere.

påvirker barns identitet og selvbilde positivt.

Hva skal til for at en gruppe barn skal kunne bygge en menneskelig pyramide? I et profesjonelt sirkus er menneskepyramiden et krevende og avansert nummer. Å bygge pyramiden krever evne til samspill og samarbeid. Det krever evne til kommunikasjon, det vil si krav til språket. Det krever innsikt i hva som er fysisk mulig eller best, altså en naturfaglig ferdighet. Hva gjør det med barnet å være en del av en vellykket pyramide? Jo, det har utviklet sine sosiale og språklige ferdigheter, det har fått innsikt i hva som skal til for å få til pyramiden, og det får oppleve følelsen av å mestre, av å lykkes.



Tale er gull

Jeg er uenig i at taushet er gull, sier Nuria Moe, førskolelærer og kursholder med særlig interesse for barn og språk, og for barns rett til medvirkning.

Nuria Moe ser det som viktig å få barn til å fortelle, slik at de får tak i sine egne fortellinger. Det er utgangspunktet hennes når hun skal lede en av parallellsesjonene på den nasjonale barnehagekonferansen *Språk – Kommunikasjon – Identitet* i Oslo Kongressenter 17. – 18. juni.

Moe var lærer på barnetrinnet i Barcelona før hun kom til Norge og ble barnehageassistent i Bærum i 1977. Hun ble førskolelærer i 1986 og avdelingsleder året etter. Hun har videreutdanning i faget «Barnelitteratur og formidling», og storfaget hennes ved Høgskolen i Oslo – med fagene drama, teater, kommunikasjon og fortellerkunst – røper hennes interesse for språkstimulering og for barns kom-



Nuria Moe mener tale er gull, og viktig for barns rett til medvirkning.

munikasjon med både barn og voksne.

– Barn uttrykker seg både verbalt og ikke-verbalt, men barn som kan ta ordet, oppnår lettere medvirkning, sier Moe, som siden 1. august i fjor tok sjansen på å forlate barnehagen for å bli selvstendig næringsdrivende og kursholder på heltid. Som kursholder har hun oppdrag for både Høgskolen i Oslo og for det private Bro kompetansesenter i Oslo.

Barnehagene må nøye seg med minimumsløsninger

Førskolelærerne i Vest-Agder opplever at de må arbeide innenfor minimumsløsninger, noe som går ut over både barn og voksne i barnehagen, framgår det av Utdanningsforbundet Vest-Agders arbeidsmiljøundersøkelse. Forbundet ser det som en utfordring å involvere førskolelærerne i planleggingen og videreutviklingen av barnehagene i tiden framover.

Av Karin L. Langeland og Einar Juell

Tidspresset i det daglige arbeidet og størrelsen på barnegruppene er de to hovedelementene førskolelærerne særlig vektlegger i Utdanningsforbundet Vest-Agders store barnehageundersøkelse 2007 – 2008, en undersøkelse som ble gjennomført for å få kunnskap om førskolelærernes arbeidsmiljø i fylket. Nå foreligger rapporten som presenterer og drøfter funnene. Undersøkelsen omhandler både kvaliteten på barnehagetilbudet til null- til treåringene og pedagogenes arbeidsmiljø knyttet til tid og ulike organiseringsmodeller i barnehagen. Spørsmålene er rettet mot barnehagens organisering i tradisjonelle nibarns grupper med en pedagogisk leder og to assistenter/fagarbeidere, eller i grupper med 14 til 19 barn med en utvidet personalgruppe og hva de forskjellige gruppetypene kan bety for arbeidsmiljø og kvalitet.

Hva fremmer, hva hemmer?

Formålet var å sette søkelys på hva førskolelærerne selv opplever som *fremmende* for arbeidet med omsorg, lek og læring med de yngste

barna. Vi ønsket også å se nærmere på hvilke faktorer som kan virke *hemmende* for arbeidet. Diskusjonen om hva som er god barnehagekvalitet for de yngste barna og hvilken organiseringsmodell som fremmer kvaliteten, er en debatt førskolelærere som arbeider med denne aldersgruppen er veldig opptatt av. Vi lurte på om forskjellige organiseringsmodeller er av betydning og ønsket derfor gjennom denne undersøkelsen å dokumentere erfaringer noen førskolelærere har gjort seg.

Vi får i undersøkelsen et generelt inntrykk av at førskolelærerne opplever at de arbeider innenfor *minimumsløsninger*. Bemanningen er i utgangspunktet så stram at førskolelærerne ofte ikke har tid til å utføre alle oppgavene i hverdagen slik de selv ønsker. Dette ser ut til å hemme kvaliteten på tilbudet for barna og arbeidsvilkårene for førskolelærerne. Under halve dagen er med full bemanning, og utvidet åpningstid er problematisk. De opplever at tilbudet blir skjørt og ved fravær klarer de ikke å utføre det pedagogiske arbeidet slik de ønsker. En nasjonal arbeidsmiljøundersøkelse fra Utdanningsforbundet (2007), viser at over 50 prosent av de spurte ikke har tid til å gjennomføre arbeidsoppgavene som planlagt. Undersøkelsen viser samtidig at det er en signifikant sammenheng mellom mangel på tid til å utføre arbeidsoppgaver og det å føle seg psykisk sliten etter jobb.

Barna prioriteres – annet skyves vekk

Vest-Agder-undersøkelsen viser at når tiden ikke strekker til, prioriterer førskolelærerne bort planlagte aktiviteter, samarbeid og veiledning. I kapitlet 6.0.0. *Konklusjoner og utfordringer* oppsummeres det:

De pedagogiske lederne har mange oppgaver som skal ivaretas, men mangelen på tid fører til at man må nedprioritere viktige deler av stillin-

gens ansvarsområder. Det er styrer og pedagogisk leder som har et særlig ansvar for planlegging, gjennomføring, vurdering og utvikling av barnehagens oppgaver og innhold, samt å veilede det øvrige personalet slik at alle får en felles forståelse av barnehagens ansvar og oppgaver. (...) Tidspresset er ... en stor arbeidsmiljøutfordring. Bemanningen, pedagogtettheten og dagens arbeidstidsordning for førskolelærere passer ikke dagens barnehagevirkelighet. Det blir en stor utfordring å utforme nye ordninger som ivaretar førskolelærernes arbeidsmiljø, samt det faglige innholdet i barnehagen. En hverdag som er stram, sprekker når noe er borte og man ikke har vikarordninger som sikrer kompetente vikarer.

Tid på avdelingen sammen med barna prioriteres høyest. Flertallet av de pedagogiske lederne setter barna foran seg selv når det skorter på tid og ressurser. Kapittel 6.0.0. igjen:

Det er ikke tilrettelagt noe rom for å trekke seg vekk fra barna for å gjøre andre arbeidsoppgaver, og dette fører til at de ansatte må prioritere vekk ansvarsområder som veiledning, samarbeid, vurdering og dokumentasjon. Dette er problematisk og er en stor utfordring når det gjelder kvalitetsutvikling i barnehagen.

Førskolelærerne har en ubunden tid på fire timer per uke. Førskolelærerne uttrykker at dette er for lite. Muligheten for å få tatt ubunden tid er dessuten sterkt varierende. Dette oppleves som et problem. Mange oppgir at de bruker av egen fritid, eventuelt arbeider overtid for å få gjort alt som skal gjøres. Førskolelærerne som arbeider i de største gruppene beskriver et høyere stressnivå enn førskolelærerne som arbeider i mindre barnegrupper.

I barnehager hvor de har en organiseringsmodell med barnegrupper med mer enn ni barn i alderen null til tre år, vet førskolelærerne lite om hvorfor denne organiseringsmodellen er valgt. I politiske vedtak, og i våre funn, synliggjøres ingen pedagogisk argumentasjon for hvorfor denne løsningen er valgt. Førskolelærerne har i liten grad blitt involvert i prosessen på forhånd og de opplever liten grad av medvirkning i avgjørelsen om organiseringsmodell. De opplever også organiseringsmodellen som lite «endringsbar». I de barnehagene som fortsatt har nibarnsgrupper, beskriver førskolelærerne en større grad av involvering når det refereres til hvorfor de har beholdt nibarnsgruppene.

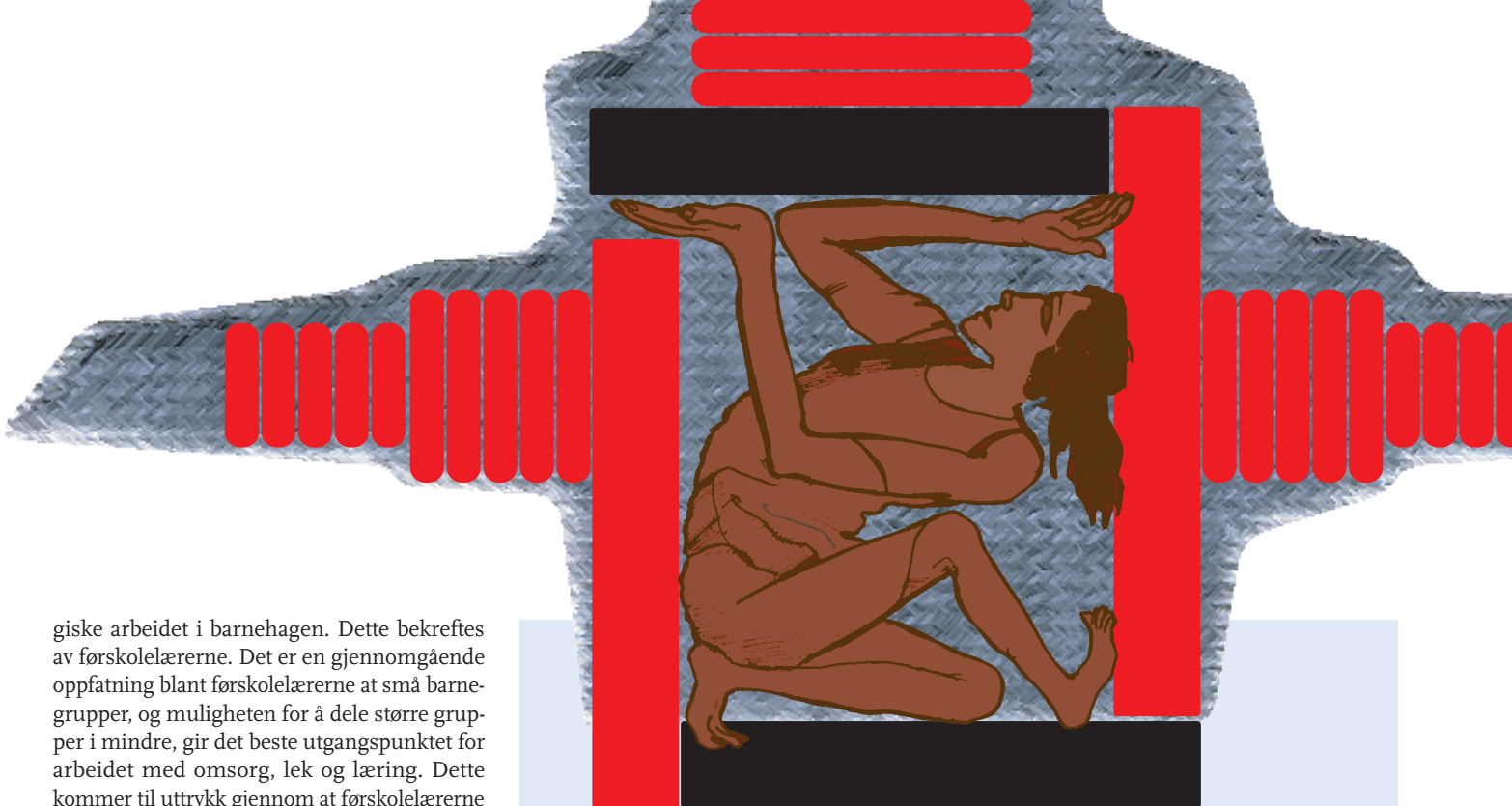
Ønsker større voksentetthet

Forskning forteller at voksentetthet, bemanning, kompetanse og det fysiske rommet er viktige strukturelle faktorer for det pedago-



Artikkelforfatterne:
Karin L. Langeland (t.v.) er leder av seksjon barnehage i Utdanningsforbundet

Vest-Agder, som har gjennomført en stor undersøkelse av arbeidsmiljøet i barnehagen. Undersøkelsen er gjennomført i samarbeid med utredningsavdelingen i forbundet sentralt, representert ved spesialkonsulent Einar Juell (foto Langeland, copyright Utdanningsforbundet Vest-Agder, foto Juell: Tore Brøyn).



giske arbeidet i barnehagen. Dette bekreftes av førskolelærerne. Det er en gjennomgående oppfatning blant førskolelærerne at små barnegrupper, og muligheten for å dele større grupper i mindre, gir det beste utgangspunktet for arbeidet med omsorg, lek og læring. Dette kommer til uttrykk gjennom at førskolelærerne som arbeider i de større barnegruppene tilstreber å dele barnegruppen så ofte som mulig i løpet av dagen. Førskolelærerne beskriver positive endringer i barnas atferd når de er sammen i mindre grupper. Fra kapittel 6.0.0.:

Barns medvirkning i sin egen barnehagehverdag og egen læring forutsetter at barnas tanker og intensjoner blir identifisert. Da må barna være i et oversiktlig miljø, hvor det enkelte barn ikke forsvinner i mengden. Barna må være omgitt av voksne som har tid til å være i et samspill over tid og som er lydhøre og mottagelige for barnas meninger.

Generelt uttrykkes det at personalgruppen innehar tilstrekkelig kompetanse. Fagarbeidernes kompetanse, erfaring og stabilitet fremheves som positivt. I de barnegruppene hvor man er to førskolelærere oppleves dette som en styrke for det pedagogiske arbeidet på avdelingen. Samtidig uttrykkes det ikke først og fremst et stort behov for økt pedagogtettethet blant de førskolelærerne som arbeider alene på avdelingen, men et ønske om økt voksen-tetthet. Rammepplanen beskriver høye ambisjoner for det pedagogiske arbeidet i barnehagen. Førskolelærerne har også et høyt ambisjonsnivå for sitt arbeid. De opplever at ambisjonene er høyere enn det som er mulig å få til, og at dette kan føre til at ambisjonene senkes. Førskolelærerne som arbeider i nibarnsgrupper opplever at det er samsvar mellom mandatet i lov og rammeplan, og i praksis. Førskolelærere som arbeider i de større barnegruppene mener også at tilbudet totalt sett er godt nok, men tar flere forbehold og gir uttrykk for flere negative opplevelser.

- Førskolelærerne må gjenerobre sin faglige autoritet

Både barn og førskolelærere trives og fungerer bedre i små grupper, viser Vest-Agder-undersøkelsen. Dette er kunnskap som Utdanningsforbundet må bruke i utformingen av forbundets barnehagepolitikk og i dialogen med barnehageeiere og politikere.

- Undersøkelsen gir nyttig kunnskap om hvordan førskolelærerne i Vest-Agder vurderer barnehagetilbudet i null- til treårsgruppene, sier Karin L. Langeland, som mener Utdanningsforbundet må bruke den kunnskapen undersøkelsen gir i utformingen av forbundets barnehagepolitikk og i dialogen med barnehageeiere og politikere på ulike nivå.

- Førskolelærerne uttrykker tydelig at små barnegrupper gir det beste utgangspunktet for omsorg, lek og læring. Da er det en tankevekker at det nesten gjennomgående er store barnegrupper som er standard i nye barnehager og ved omorganisering av eksisterende barnehager, sier hun, og legger til: - Førskolelærerne må gjenerobre sin faglige autoritet, både i den enkelte barnehage og i det offentlige rom.

- Utdanningsforbundet har argumentert for at vesentlige forutsetninger for kvalitet er nært knyttet til personalets kompetanser,

personalitet og antall barn i barnegruppene, sier Einar Juell. - Våre dokumenterte erfaringer er at barnegruppenes størrelse øker og personalitet minsker. Samtidig viser forskning at gruppestørrelse og personalitet påvirker kvaliteten. Gruppestørrelse synes å ha større betydning enn personalitet. Det vil si at mindre grupper er å foretrekke fremfor større med samme personalitet. Derfor er det så viktig å stå fram med hva vi mener med kvalitet og hva som må til for å sikre denne kvaliteten.

- Undersøkelsen gir grunnlag for å videreutvikle barnehagekvaliteten i et arbeidsmiljøperspektiv. Samtidig kan den utvikle bevissthet og kritisk refleksjon om hvordan førskolelærere kan bidra til forståelse omkring praksis og profesjonskunnskap i hverdagen. Kunnskap som i neste omgang kan bidra til nettverksarbeid og politikkutforming, sier Juell.



EECERA

European Early Childhood
Education Research Association

18th

EECERA ANNUAL CONFERENCE
Stavanger, Norway 3rd - 6th September 2008



Viktig forskningskonferanse for første gang i Norge

Den 18. EECERA-konferansen arrangeres i år i Stavanger. Det er første gang denne viktige internasjonale konferansen med fokus på barn i barnehage- og småskolealder arrangeres i Norge. Arrangør er forskningsnettverket Barnehageliv og årets tema er *Reconsidering the Basics in Early Childhood Education*.

Forskning er hva det handler om når the European Early Childhood Education Research Association – EECERA – arrangerer sin årlige konferanse 3. – 6. september, i år for første gang forlagt til Norge og Stavanger. EECERAs arbeidsspråk er engelsk, og tema for årets konferanse er oversatt til norsk *Nyvvurdering av barnehagenes grunnlagsverdier*.

Forskningsnettverket Barnehageliv består av Universitetet i Stavanger (UiS), Høgskolen

i Vestfold (HVe, i Tønsberg), og Dronning Mauds Minne, Høgskole for førskolelærerutdanning (DMMH) i Trondheim. Første steg har møtt førsteamanuensis Marit Alvestad og førstelektor Monika Röthle fra Institutt for førskolelærerutdanning ved UiS.

UiS er konferansens vertskap. Alvestad er leder for konferansen og for den vitenskapelige komiteen der professorene Thomas Moser fra HVe og Frode Søbstad fra DMMH er de øvrige medlemmene. Röthle er leder

for organisasjonskomiteen for årets EECERA-konferanse. Med seg har hun Elisabeth Ianke Mørkeseth, leder av Institutt for førskolelærerutdanning ved UiS, førstelektor Hallvor Lyngstad fra UiS, høgskolelektor Hege Hansson fra HVe, og høgskolelektor Sissel Mørreaunet fra DMMH.

Utdanningsforbundet er en av konferansens hovedbidragsytere. Forbundets bidrag går særlig til å hjelpe forskere fra Øst-Europa til å komme, forskere som ellers av økono-

Hovedforedragsholderne

Seks hovedforedragsholdere, såkalte keynote speakers, har ordet i Stavanger.

Førsteamanuensis Berit Bae fra Høgskolen i Oslo innleder om barns rett til medvirkning.

Førsteamanuensis Hillevi Lenz Taguchi ved Lärarhögskolan i Stockholm innleder

om inkludering i barns verden.

Førsteamanuensis Stig Broström fra Danmarks Pædagogiske Universitet i Århus innleder om overgangen barnehage – skole.

Professor Lillian Fried fra Universitetet i Dortmund innleder om forskning og mangel på forskning sett fra praksisfeltet.

Dr. John Bennett representerer Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvik-

ling (OECD) i Paris, og hans anliggende er utfordringene når det gjelder det offentlige tilbud angående barns utvikling og læring.

Professor Colette Tayler fra the Queensland University of Technology i Australia er den eneste hovedforedragsholderen fra et ikke-europeisk land. Hun innleder om barn, kreativitet og læring; Tayler leder et forskningsprosjekt med dette som tema i hjemlandet.

miske årsaker ville vært forhindret fra å delta. Fagsjef Arne Bråten er den som holder i trådene til EECERA 2008 på vegne av forbundet. Røthle og Alvestad framhever betydningen av Utdanningsforbundets bidrag med tanke på å sikre østeuropeisk deltakelse.

Kunnskapsdepartementet er likevel den største bidragsyteren, og kunnskapsminister Bård Vegar Solhjell har sagt ja til å åpne EECERA 2008-konferansen.

Konferansen er åpen for alle interesserte. Alle foredrag og innlegg framføres imidlertid på engelsk og alt skriftlig materiell foreligger på engelsk.

Av, med og for forskere

– Selv om alle interesserte er velkomne, er det viktig å vite at dette er en konferanse av, med og for forskere som skal samtale og diskutere egen og andres forskning, sier Røthle.

– Konferansens tema berører like fullt praksis i dagens norske og internasjonale barnehager, sier Alvestad. – Det er det vi ser på som grunnlagsverdiene i barnehagen som skal løftes fram og diskuteres, sentrale begreper som barns utvikling og vekst, omsorg, læring, lek, pedagogisk kvalitet, sosialisering og dannelse – det som på tysk kalles Bildung. Dette er alt sammen viktige begreper å utforske. Sentrale verdier som demokrati, bærekraftig utvikling, globalisering og inklusjon er utfordrende temaer som også er viktige å diskutere.

– Hva er intensjoner, hva er teori, og hva er praksis kjennetegnet av? Dette inngår i kon-

feransetemaet, fortsetter hun. – Vi finner intensjoner i nasjonale dokumenter og i rammeplaner med formuleringer som alle er enige i. Spørsmålet er hvordan disse

realiseres i praksis. Det er slike spørsmål som skal legges under lupen og drøftes, dette er store og viktige spørsmål i alle land.

I Norge er tematikken uttrykt i Rammeplanen av 2006, noe som vil framgå av hovedforedragsholder Berit Baes innledning.

Forskere, ja – det blir mange, hundrevis av dem! For hvert av de seks hovedforedragene (keynotes) blir det 25 parallelle sesjoner, og

i hver sesjon blir det framlagt tre presentasjoner. Alle som får presentere et såkalt *paper*, altså en artikkel eller et innlegg, er blitt tildelt en halv time hver. Det betyr 450 forskere i aksjon! Det er blitt innlevert rundt 500 sammendrag (*abstracts*), så de fleste kommer til orde – den vitenskapelige komiteen har ansvaret for utvelgelsen.

I tillegg til alt dette kommer såkalte *poster presentations*, redegjør Røthle. Forskere presenterer seg selv og sine forskningsresultater gjennom oppslag (veggaviser/stands). Noen vil velge en slik løsning framfor et halvtimes innlegg. I tillegg kommer også det Alvestad kaller SIGs – *special interest groups*, internasjonale nettverksmøter der fagfolk som har felles forskningsinteresser kan møtes og diskutere.

Håper på forskningsoppsving

Årets konferanse er altså den 18. i rekken. Den norske interessen for EECERA var til å begynne med beskjeden. Det er først de siste fem årene norske forskere har deltatt i større grad. Konferansen er internasjonal og har hele tiden vandret fra arrangørland til arrangørland.

– Vi har hittil hatt lite barnehageforskning i Norge, denne forskningens omfang er økende, men det er fortsatt relativt beskjedent, sier Alvestad. – Den nordiske barnehageforskningen har heller intet stort omfang. Men den forskningen som er blitt utført i de nordiske landene har fått positiv oppmerksomhet også utenfor Nordens grenser.

– Vi har heller ingen formalisert forskerut-



Intervjuet: Førstelektor Monika Røthle (t.v.) leder den lokale organisasjonskomiteen for EECERA-

konferansen 3. – 6. september, mens førsteamanuensis Marit Alvestad er leder av konferansen og av den vitenskapelige komiteen.

danning med tanke på det barnehagevitenskapelige feltet her til lands ennå, sier hun.

– Vi håper derfor norsk barnehageforskning kan få et løft i og med denne konferansen – barnehageforskningen utgjør tross alt bare et lite miljø her hjemme, en minoritet innen forskningsmiljøene generelt. På konferansen her i Stavanger kan flere fra Norge få delta enn det som ellers ville vært tilfelle, og forskere utenfra vil få et bedre og tettere innblikk i det som tross alt skjer her i landet.

– Nå får norske forskere en gyllen mulighet til å bygge internasjonale allianser, sier Røthle, som ser for seg de langsiktige positive effektene av årets EECERA-konferanse.

– Også for UiS betyr konferansen mye, med tanke på det nye mastergradsstudiet i barnehagevitenskap som settes i gang fra høstsemesteret 2008, sier hun.

Les bloggen!

Konferansen er høyt prioritert både av UiS, som stiller de lokalene til rådighet som konferansen trenger, og av Stavanger kommune, som inviterer samtlige deltakere på en stor mottakelse på åpningsdagen.

Deltakere som vil skaffe seg et mer direkte bekjentskap med norske barnehager, får muligheten til det. Utdanningsforbundet Rogaland arrangerer barnehagebesøk, mens fagsjef Arne Bråten i Utdanningsforbundet sentralt leder de faglige samtalene etter besøkene. Dessuten blir det vist videoer med glimt fra norsk barnehagehverdag.

Studentene ved førskolelærerutdanningen ved UiS får muligheten til å få med seg foredrag og innlegg gjennom å arbeide som konferanseassistenter.

Alle oppfordres til å lese konferansebloggen på Utdanningsforbundets hjemmesider www.utdanningsforbundet.no. Den blir ført à jour hver dag under konferansen, og det er Turi Pålérud som skriver den, opplyser Røthle. Pålérud underviser nå ved førskolelærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo, men hun var inntil forholdsvis nylig rådgiver i barnehagespørsmål i Utdanningsforbundet. Hun var en av dem som tidlig så EECERAs muligheter for utviklingen av barnehageområdet.

Informasjon og påmelding

Mer informasjon om konferansen 3. – 6. september finner du på www.uis.no/eecera2008/

Spørsmål om konferansen rettes til eecera2008@uis.no. Påmelding skjer til samme adresse.

Påmelding snarest!

Ta master i barnehagevitenskap ved UiS

Det nye masterstudiet i barnehagevitenskap er et pionertiltak som inngår i UiS' arbeid med å bygge opp et tverrfaglig førskolepedagogisk forskningsmiljø i Norge, med tanke på å utvikle barnehager av høy kvalitet. De første studentene begynner til høsten.

Universitetet i Stavanger (UiS) vil med det nye masterstudiet i barnehagevitenskap bidra til en utvikling av barnehageforskningsfeltet i Norge. Førsteamanuensis Marit Alvestad ved Institutt for førskolelærerutdanning ved UiS har ledet og koordinert arbeidet med å bygge opp det nye tilbudet, som er et toårig fulltidsstudium som gir 120 studiepoeng.

– Kompetanseløftet i barnehagen er en nasjonal satsing. Med en master i barnehagevitenskap vil vi være med på å svare på dette behovet i samfunnet samtidig som vi vil løfte fram barnehagefeltet som forskningsområde, sier Alvestad til UniverS nr. 1/2008, magasin for UiS. – Dette er en tverrfaglig master innen det førskolepedagogiske og didaktiske området, der både pedagogiske, matematiske, naturfaglige, estetiske og språklige emner vil bli vektlagt.

Studiet kan søkes av førskolelærere med godkjent utdanning, og av andre med relevant

cand. mag.-/bachelorbakgrunn. Masteren kvalifiserer for forskjellige typer pedagogisk arbeid med barn i alderen null til åtte år, selv sagt i barnehage, videre for arbeid i grunnskole og videregående skole, i høyere utdanning, i kommunen, og i forskjellige offentlige etater. Masteren danner også grunnlag for doktorgradsstudier innen det barnehagevitenskapelige feltet – og innen beslektede felt.

Ingen utvikling uten forskning

Det finnes fortsatt relativt lite barnehageforskning her i landet, men den norske og nordiske forskningen på området blir møtt med stor interesse internasjonalt, framholder Alvestad. Intensjonen med å etablere en ny master er å bidra til å høyne forsknings- og utviklingskompetansen på feltet. Det er barnehagehverdagen og utviklingen av god praksis det dreier seg om, det er den gode barnehage som er grunnelsen for studiet, slik Alvestad



Førsteamanuensis Marit Alvestad sier det er ideen om barnehagen som en lærende organisasjon som ligger til grunn for mastergradsstudiet i barnehagevitenskap.

sier til UniverS: – Vi kan ikke utvikle barnehagene uten forskning, og særlig da praksisnær forskning. Masteren i barnehagevitenskap retter seg mot utvikling av god praksis, og hvordan barna har det i det daglige livet i barnehagen.

– Det er viktig å forske sammen med, i og for barnehagene, for å få til en kompetanseheving både for de som arbeider i førskolelærerutdanningen og for de som arbeider i barnehagene, sier hun.

Oppbyggingen

De 120 studiepoengene (sp) er bygd opp slik i ni bolker: 1) *Barn, barnehage og samfunn* 10 sp, 2) *Barnehagen i dag – barns lek og læring* 10 sp, 3) *Arbeid med de yngste barna i barnehagen* 10 sp, 4) *Estetikk i små barns liv* 10 sp, 5) *Barn og tekstkompetanse* 10 sp, 6) *Matematikk- og naturfagdidaktikk i barnehagen* 10 sp, 7) *Vitenskapsteori og forskningsmetode* 20 sp, 8) *Forum/masteroppgaven* 5 sp, og 9) *Masteroppgaven* 35 sp.

Når Institutt for førskolelærerutdanning nå iverksetter dette masterstudiet, er det i bevissthet om at førskolelærerutdanningen ved siste opptak var blant de ti mest søkte studiene ved UiS. Alvestad mener videre at barnehagevitenskapsstudiet vil påvirke rekrutteringen til førskolelæreryrket positivt.

– Det har meldt seg mange søkere til den nye masteren, noe som lover godt. Vi ser fram til å begynne til høsten, sier hun.

Studerer det lærende barnet

Stavangerprosjektet *Det lærende barnet* skal ta for seg nær 2000 barn i et tidsrom på åtte år. Drøyt 80 barnehager er med. Målet med prosjektet er å oppnå økt kunnskap om barns utvikling fra de er to og et halvt til de blir ti år gamle.

Stavangerprosjektet er et samarbeid mellom UiS og Stavanger kommune, med professor Ann-Mari Knivsberg ved Lesesenteret ved UiS som prosjektleder.

Skolebarns ferdigheter i lesing, skriving og regning vil bli sett i sammenheng med barnas utvikling i førskolealder. Slik vil forskerne identifisere tidlige utviklingsfak-

torer som kan fremme eller hemme elevens faglige utvikling, melder UniverS nr. 1/2008, magasin for UiS.

Data skal samles inn gjennom observasjoner av barnehage- og skolebarn. Det er pedagoger som står barna nær til daglig som står for observasjonene.



Av Lene Chatrin Hansen

Lene Chatrin Hansen er førskolelærer og arbeider som pedagogisk leder i en 70 prosent stilling i en småbarnsavdeling ved Eilert Sundt studentbarnehage på Blindern i Oslo. Hun er mastergradsstudent på deltid i barnehagepedagogikk ved Høgskolen i Oslo og studentrepresentant for studieårets deltids mastergradsstudenter.

Stolt og kritisk førskolelærer søker likesinnede

Er vi så desperate etter anerkjennelse for arbeidet vårt at vi begjærlig og ukritisk griper hver eneste mulighet til å dokumentere «barnehagens innhold»?

Gjennom ulike kartleggingsverktøy skapes det muligheter til å vise samfunnet at vi er gode og viktige bidragsytere i barnas utdanningsløp – og for enhver pris ønsker vi å gi barnehagen den legitimitet vi mener den fortjener. Muligens får vi også etter hvert bedre betalt for jobben vi gjør – men hvilken pris må barna betale?

Bergen

Barnehagekonferansen 2008 i Bergen er historie – og det samme gjelder barnehagen slik vi kjenner den. Utdanningsforbundets leder Helga Hjetland påpekte innledningsvis klart og tydelig hvilke krefter som finnes både i og rundt feltet – og skisserte hvordan disse kan styre barnehagen i en uønsket retning. Og de er allerede godt i gang. Mektige og akk så uvitende krefter vil blant annet at barnehage og skole skal bli likere hverandre. Oslos skole- og barnehagebyråd Torger Ødegaard (Høyre) vil for eksempel at femåringene skal ha individuelle opplæringsplaner siste året i barnehagen, og at dette året skal hete førskole.

Kunnskapsminister Bård Vegar Solhjell (Sosialistisk Vestreparti) har uten tvil en stor jobb foran seg – synd han da ikke viser større tyngde også i barnehagerelaterte saker. Der kommer han til kort. Eller – han snakker byråd Ødegaard etter munnen, selv om de i Bergen talte i omvendt rekkefølge. Som dere skjønner - av Solhjell er det lite eller ingen hjelp å få. Vi får brette opp ermene – nå er det på tide med handling!

Hvorfor så kritisk?

De som følger denne spalten aner kanskje konturene av en over middels kritisk førskolelærer. Mulig jeg er det. Jeg mener det er viktig å se barnehagen i et helhetsperspektiv – se hva barnehagen kan representere fra gulvet sammen med barna og fra de ukentlige avdelings- og pedagogisk-ledermøtene - og samtidig også se hva den kan representere sett fra foreldrenes, avislesernes eller statsrådets ståsted. Jeg vil være med på å definere «den gode barnehagen» og på å skape framtidens barnehage, men jeg ønsker at vi gjør det sammen – og ved hjelp av kunnskap om og erfaring med barn. Jeg tror på kunnskap jeg fikk innsikt i via førskolelærerutdanningen,

jeg tror at 20 års erfaring fra barnehagen har lært meg mye, og jeg tror at barn er kompetente langt utover noen voksnes fatteevne. Og jeg vil gjerne at vi deler denne kunnskapen med folk som ikke har den – bare slik kan de forstå hvordan barn og voksne lever, leker og lærer i barnehagene.

Kartleggingsverktøy

er noe av det jeg er mest kritisk til, og det melder seg mange spørsmål rundt disse: Hvorfor skal vi bruke spesialpedagogiske verktøy på alle barn i barnehagen? Hvorfor skal vi bruke tid på å vurdere barns ferdigheter og på å «se» dem gjennom avkrysningsskjemaer - når noe av det viktigste for barns læring og mestring er voksnes tilstedeværelse, omsorg og anerkjennelse? Hvordan kan noen mene at min vurdering av deres barn er viktig for barnets videre «utdanningskarriere»? Skal disse skjemaene fungere som «kvalitetsalibi» for førskolelærermangelen? Blir førskolelærerprofesjonen anerkjent i større grad ved hjelp av slike skjemaer? Det finnes mange mulige perspektiv på kartleggingsverktøy – og jeg mener at førskolelæreren først og fremst skal prøve å forstå barnets.

Berit Bae

har kommet med en skriftlig kommentar i forbindelse med at det henvises til hennes arbeider i veilederen ABC og 1,2,3 – og avslutningsvis får dere et lite utdrag fra denne kommentaren:

«Jeg har tidligere både muntlig og skriftlig uttrykt at jeg er skeptisk til metodiske direktiver som tres ned over barnehagepersonalet, fordi disse lett blir til instrumenter i de voksnes hender, og ikke tar hensyn til barns erfaringer og opplevelser her og nå. Mitt hovedsynspunkt er at barns utvikling og barnehagepersonalets praksis utvikles best gjennom at de ser kritisk på og reflekterer grundig over det som skjer i hverdagslig samspill. Dette er tidkrevende prosesser som bant annet forutsetter at personalet er villig til å se på seg selv og hverandre. Denne type endringsarbeid fremmes ikke gjennom overfladiske metodiske retningslinjer styrt av politiske hensyn, slik ABC og 1,2,3 bærer preg av.»

Nettopp!

En fortsatt god vår og en god sommer ønskes alle!

UiA tilbyr master i barnehageledelse

Universitetet i Agder har etablert en erfaringsbasert master i ledelse med mulighet for spesialisering i barnehageledelse.

Av Kirsten Johansen Horrigmo
og Morten Øgård

Vårsemesteret 2008 markerte oppstarten av en ny erfaringsbasert master med muligheter for spesialisering i barnehageledelse ved Universitetet i Agder (UiA). Mastergradsstudiet for styrelere og enhetsledere i barnehager er del av en felles erfaringsbasert master i ledelse som omfatter flere spesialiseringsretninger som blant annet helseledelse, kulturledelse, og skoleledelse. Det er med andre ord ledelse som settes i sentrum for utdanningen, men med et praktisk mål for øyet. En erfaringsbasert master er beregnet på studenter som har vært i arbeid innenfor sitt profesjonsfelt i mer enn to år. På bakgrunn av denne praktiske ledererfaringen, som anses som en opparbeidet kompetanse på feltet, gis det en avkortning av studiet tilsvarende 30 studiepoeng (sp). Det nye tilbudet kan sees på som en del av den nye utdanningsstrukturen der deler av vårt utdanningstilbud i større grad

enn tidligere skal være tilpasset behov som stilles til praktikere. Målet med studiet er å minske avstanden mellom den forskning og praksis. Dette skal skje gjennom kunnskapsformidling og læring som går begge veier. Det vil si at universitetets stab formidler teori, forskning og utviklingsarbeid til studentene, og studentene bringer inn sine erfaringer fra det praktiske arbeidet og på den måten bidrar til å knytte teori og praksis tettere opp til hverandre. Dette kombineres med aktiv forskning fra studentenes side gjennom masteroppgaver.

Om strukturen i studiet

Studiet er bygd opp av 90 sp som fordeles på 6 x 10 sps emner pluss en avsluttende masteroppgave som teller 30 sp inklusive metode og vitenskapsteori. Masteren i ledelse med spesialisering i barnehageledelse består av 40 obligatoriske sp fordelt på fire kurs. I tillegg til dette er det lagt opp til 2 x 10 sp med spesialiseringsemner (se tabellen). Ideen er at studentene skal tilegne seg generell kunnskap om ledelse, endring, styringsverktøy, spilleregler i arbeidslivet, økonomi og juss samt

skal kunne erverve seg fagspesifikk kunnskap. Eksempler på dette er kursene faglig ledelse, og tverretattlig samarbeid. Det er målet at denne kunnskapen skal kunne smelte sammen i den enkelte student sitt arbeid med masteroppgaven som danner avrundingen av masterutdannelsen.

Undervisningen tar utgangspunkt i en offentlig sektor i endring, og ønsker å gi nåværende og framtidige ledere innenfor ulike organisasjoner bedre muligheter til å løse profesjons- og sektorspesifikke utfordringer i stadig mer komplekse strukturer. Eksempler på dette vil for barnehagene kunne være: overflytting av barnehagesaker fra Barne- og familiedepartementet til Kunnskapsdepartementet, sterkere vekt på læringsinnholdet i barnehagen, sannsynlig slutt på øremerkede midler, hvilket betyr at barnehagene blir en del av det ordinære rammetilskuddet til kommunene. Organisasjonsmessig ser vi en bevegelse i retning av større organisasjoner som i stadig sterkere grad innlemmes i den kommunale strukturen. Dette på tross av at over halvparten av alle barnehager er private. En kommer heller ikke utenom at barnehagene i stadig sterkere grad utsettes for krav om en profesjonalisering av lederroller og håndtering av profesjonsutfordringer blant annet knyttet til såkalte flate lederstrukturer.

På tvers av grenser

Et demokratisk prinsipp som får stadig større gjennomslag, er brukermedvirkning. Det betyr at de sektor- og profesjonsspesifikke utfordringene må ivaretas på en måte som samtidig åpner for samarbeid på tvers av

administrative grenser og fag- og sektorgrenser for at brukernes med-

Om artikkelforfatterne: Kirsten Johansen Horrigmo er universitetslektor ved Universitetet i Agder. Hun er i utgangspunktet utdannet førskolelærer, og er ansatt ved Institutt for sosiologi, sosialt arbeid og velferdsstudier der hun arbeider med faglige forsknings- og interessefelt knyttet til profesjonssosiologi, sosialisering og faglig arbeid og ledelse i barnehagen. Hun er fagansvarlig for spesialiseringsretningene. Morten Øgård er førsteamanuensis i offentlig administrasjon og ledelse ved Institutt for statsvitenskap og ledelsesfag. Han er faglig koordinator for prosjektet «Erfaringsbasert master i ledelse» (foto/copyright: UiA).



ERFARINGSBASERT MASTER I LEDELSE
MED MULIGHET FOR SPESIALISERING (90 Studiepoeng)

1 – 3 semester obligatoriske fellesemner	En offentlig sektor i endring: Betydning for ledelse, organisering og styring (10sp)	Juss (10sp)	Økonomi (10sp)
2 – 5 semester spesialiserings- emner	Styringsverktøy i offentlig sektor: Muligheter og utfordringer (10sp)	Spesialiserings- emne (10sp)	Spesialiserings- emne (10sp)
5 – 6/7 semester	Masteroppgave/inklusive metode (30sp)		

Opptakskrav: 3årig grunnutdanning (BA)
2 års arbeidserfaring som styrer/leder



virkning kan bli realisert. Ut fra dette er det et mål at studentene gjennom studiet får treffe andre profesjoner og tjenesteutøvere for å bryte ned hindringer for felles problemløsning og samarbeid. Måten dette vil skje på er at studenter fra de ulike spesialiseringsretningene møtes i felles forelesningsrekker på de obligatoriske kursene. Gjennom aktiv oppgaveløsning rettet inn mot felles anliggende vil en gjennom studiet søke å få fram likheter og forskjeller i tenkemåte, handlingssett og hvordan en i felles problemløsningsprosess kan utfylle og lære av hverandre. Kanskje er ikke barnehagene, i et ledelsesperspektiv, så spesielle som vi kan tro. Dersom vi kan få møte enhetslederne fra eksempelvis sykehjemmene vil en kunne se at mange av problemene vil være de samme.

Når det gjelder spesialiseringsemnene for barnehagelederne har en tatt tak i det som går på faglig ledelse og tverretattlig samarbeid. Gjennom emnet *Fagdidaktisk tilnærming i barnehagen* (10sp) settes fokus på arbeidet med fagområdene, eksemplifisert gjennom fagområdet Nærmiljø og Samfunn. Dersom nærmiljø og lokalsamfunn skal kunne utnyttes som en pedagogisk ressurs, vil personalets kunnskap være avgjørende. Det vil være de voksnes lokalsamfunnsfaglige kompetanse, og deres forståelse av hvordan barn på egenhånd tilegner seg ny kunnskap og utvider sin kompetanse, som åpner for hvilke erfaringer barna vil få mulighet til å gjøre i løpet av barnehageoppholdet. Styrerens faglige ledelse vil blant annet bestå i ansvar for en langtidsplanlegging basert på reflekterte valg av saksområder som sikrer progresjon i oppholdet for barna, og at dette gjenspeiles i personalets kompetanse. Målet i emnet er at styrerne kan integrere nye krav til faglighet i den eksisterende barnehagetradisjonen.

Det andre spesialiseringsemnet *Barnehagen som arena for tverrfaglig samarbeid* (10sp), tar for seg styrers ansvar for barn i utsatte situasjoner. Dette innebærer at styrer får kunnskap om lovgrunnlag, metodikk og samarbeidsinstanser knyttet til tematikken. Styrer må også kunne, i samarbeid med sitt personale, vurdere hva barnehagen kan tilby/ikke tilby i



aktuelle saker. Målet vil være å styrke styrernes kompetanse på det barnevernfaglige området med hensyn til formell saksgang fra melding til vitneførsel i fylkesnemda, og som ledere for profesjonelle fagpersoner i omsorgssviktssituasjoner.

Masterkurs på Lesbos

Det siste leddet i utdannelsen er selve masteroppgaven. Her står studenten fritt til å velge tema og innretning på hva man vil skrive om. Studenter kan også gå sammen to og to og skrive en masteroppgave. Det vil bli oppnevnt veileder alt ut fra hvilket tema som velges. Oppgaven teller 30 sp inkludert metode og vitenskapsteori. Oppgaveskriving starter ved at studentene samles til en ukes intensiv kursing i metode og oppgavedesign ved UiAs eget kurscenter på Lesbos i Hellas. Målet er at studentene i løpet av denne uken skal ha utviklet en klar problemstilling og valgt et forskningsdesign. Dermed kan studentene gå i gang med oppgaveskrivingen etter at kurset er gjennomført. Dette kurset vil bli fulgt opp gjennom løpende kontakter mellom veileder og student på nett og telefon. I tillegg vil det bli avholdt en andre samling i siste semester før studentene skal avlevere sin masteroppgave.

Masteren er lagt opp slik at om man skulle ønske å ta et av kursene, så er det fullt ut mulig. Med andre ord trenger man ikke å forplikte seg til å gå hele løpet i utgangspunktet. Opptak kan søkes på et senere tidspunkt.

Mer detaljert informasjon om studiet fås hos prosjektleider Hilde Vik ved etter- og videreutdanningen ved UiA, tlf 38 14 22 23, eller e-post til Hilde.Vik@uia.no.

Er medieoptimist på barnas vegne

- Jeg er ikke redd for mediealderen, sier Magne Raundalen. - Fjernsyn og medier som DVDer, CDer og dataspill inneholder mange positive muligheter for barna. Her er mye som kan bidra til bygge raske og effektive barnehjerner. Foreldre og førskolelærere i fellesskap må imidlertid være kvalitetssikrere og -garantister.

Kvalitet er nøkkelordet, og det barna lærer om kvalitet i barnehagen, ser de gjerne på som kvalitet i voksen alder også, ifølge Magne Raundalen: - I de mange nye bildemediene, dataspill inkludert, ligger mange positive muligheter. Så lenge disse spillene ikke er skremmende for barna og de ikke inneholder menneskeforakt og grusomheter, er jeg ikke engstelig. De inneholder mye som kan bidra til å bygge opp en rask og effektiv hjerne.

- Med mediene må ikke få stjele av den viktige tiden barn har med voksne, vi må med andre ord ikke bruke fjernsyn og dataspill som barnevakt. Voksne har videre et ansvar for å se til at mediebruken ikke fortrenger andre viktige fritidsaktiviteter som lek, friluftsliv, idrett, kulturaktiviteter og mye annet – for barnehjernen er bruksavhengig, det beste vi kan gi den er muligheter til å bli stimulert, og det er ved å bli brukt den blir det, og blir effektiv og kjapp. Use it or lose it, sier Raundalen.

Raundalens foredrag på Utdanningsforbundets styrerkonferanse Ledelse og kommunikasjon i Trondheim 18. og 19. september har tittelen Barnehagen i en medietid – utfordringer og muligheter. Raundalens påstand er at utfordringene har vi stått ovenfor i over 30 år, uten å ta dem alvorlig. Han viser blant annet til den finske barnepsykiateren Vappu Taipale som i 1976 skrev boken Växa till fred. I den presenterte hun 100 førskolelærere hun hadde intervjuet en for en. Hun hadde blant annet spurt dem om de kunne huske at barna i barnehagen i løpet av de siste 14 dagene spontant hadde nevnt globale temaer de åpenbart måtte ha fra massemediene. Over halvparten av førskolelærerne husket tre eller flere episoder barn spontant hadde fortalt om alt fra politidrap til epidemier, sult, nød og krig. Så allerede i 1976 – i virkeligheten trolig enda

tidligere – forelå utfordringen til oss voksne om hvordan vi skal forholde oss til det faktum at fjernsyn og andre massemedier i betydelig grad bestemmer dagsordenen for barna.

- På slutten av 1980-tallet var jeg veileder for en svært spennende undersøkelse i Bergen, fortsetter han. - Tre studenter intervjuet barn i barnehagen om hva de visste om miljøspørsmål. Dette var før en stor internasjonal miljøkonferanse i Rio de Janeiro i Brasil, og mediefokus på miljøspørsmål var stort. Seksåringene visste ikke hva de ble intervjuet om; de fikk se tegninger de skulle kommentere. En tegning forestilte tre barn som snakker sammen i en sandkasse, og i bakgrunnen kan vi se et vogntog på en motorvei. Over en fire del av seksåringene svarte at barna i sandkassen snakket om forurensning. Så i 1989 var luftforurensning helt klart en del av barns bevissthet. En annen tegning viste en far som leser avisen, og seksåringene mente han sikkert var opptatt av bensinprisen, men forurensning er et tema for kommentarene også til denne tegningen. Og til tegningen av en nyhetsopplser i tv-ruta sa over en tredel av barna at han snakket om luftforurensning. I tillegg tror jeg det er grunnlag for å si at nærmere 20 prosent av barna i intervjuundersøkelsen hadde en rimelig forståelse av hva hullet i ozonlaget dreide seg om.

- Foruten i en barnehage i Bergen ble undersøkelsen gjennomført også i en barnehage i Grenland i Telemark. Grenland-barna hadde lært om miljø i barnehagen det siste halve året, noe barna i Bergen ikke hadde. Likevel viste det seg at barna i Bergen og i Grenland visste omtrent like mye og hadde omtrent den samme forståelsen av miljøproblemet. Forskjellen var at barna i Bergen ikke hadde fått med seg at miljø er noe voksne er opptatt av, noe barna i Grenland hadde forstått. Det at de voksne



Intervjuet: Møt psykolog Magne Raundalen på styrerkonferansen *Ledelse og kommunikasjon* i Trondheim 18. – 19. september, der han foredrar om Barnehagen i en medietid – utfordringer og muligheter.

brydde seg, var noe Grenland-barna var opptatt av og tilfredse med, sier Raundalen.

Disse to historiene fra 1976 og 1989 illustrerer at barns forhold til massemedier ikke er av ny dato, påpeker Raundalen. Større barn får også med seg avisforsider, og de plukker opp hva foreldre og andre voksne snakker om med utgangspunkt i medienes nyhetsbilde. Raundalen savner ellers i hvilken grad barn mer eller mindre på egen hånd får med seg av nyhetsbildet, særlig på bakgrunn av saker som "lommemann"-saken og de tragiske avsløringene i Østerrike denne våren.

At barn får med seg mye, og at de evner å reflektere over det de oppfatter, tror jeg nok, sier han. - Jeg merket meg at da vi en gang snakket med en andreklasse, altså sjuåring, om Irak-krigen, visste alle de sjuåringen vi spurte hvem Hans Blix var! Jeg husker spesielt en sjuåring som sa at Blix er sjef for en gruppe i FN som leter etter masseødelegglesesvåpen som president Bush *tror* at Saddam Hussein har gjemt. Det var en sjuåring!

Utfordringer på to plan

Skal vi håndtere forholdet mellom barn og massemedier på en tilfredsstillende måte, må vi for det første finne ut av barnas bevissthets- og informasjonsnivå. For det andre må vi finne ut hva vi helt konkret vil si til barna, hvordan vi vil hjelpe dem. Raundalen påpeker at dette er vanskelige oppgaver, for i en barnegruppe kan det kanskje være tre eller fire som er skremt av en bestemt sak, fem eller seks andre vet en del og er ganske opptatt av den, mens sju eller åtte av barna vet ingenting om den.

- Så her må vi individualisere i vårt arbeid med barna, sier han. - Selv synes jeg at vi må møte barna med de bekymringene vi selv blir påført i en medietid, vi må altså ikke underslå det om vi finner noe bekymringsfullt, samtidig som vi holder en rolig og saklig tone. I utgangspunktet er vi ikke barnas dagsrevy, vi skal ikke løpe etter dem med nyhetene, men vi skal på en nennsom og nøytral måte undersøke hva som bekymrer dem.

Hvorfor har det tatt 30 år før vi har begynt å gripe fatt i denne problematikken? Han

mener barnepsykologien kanskje må ta i alle fall en del av ansvaret for dette: - Etter den andre verdenskrig ble det på en måte umulig å snakke om lydighetsbarnet. Da stod vitenskapen klar til å rettledi oss med barnepsykologi, barnepsykiatri og pedagogikk. Det nye budskapet kom til å dreie seg om barns behov for trygghet, foreldrenærvær, stabilitet, forutsigbarhet, og så videre. Dette synet vant veldig terreng, foreldre fikk være med barna sine på sykehuset, for eksempel, og alt var såre vel.

- Men en del av barnet falt utenfor i dette oppsettet, sier Raundalen. - Vi kom i skade for å overse det barnet som studerer, utforsker og systematiserer, som vil forstå verden og finne sammenhenger. Det var jo gode grunner til å ivareta hensynet til barns behov, vi vil jo ikke skremme barn, for eksempel. Vi hadde gode motiver, men resultatet ble ikke så bra. Vi vet jo egentlig ikke hvor redde barn er, og vi vet egentlig ikke hvordan vi kan gjøre dem tryggere i utsatte situasjoner. Men om ikke annet kan vi gi dem av vår egen trygghet – for ”det kan jo ikke hende her!

Her forteller Raundalen om fjerdeklassingen som sa til ham at når han skal fortelle barna i barnehagen at Irak-krigen ikke er farlig fordi den er så langt unna, så måtte han ikke forklare ved hjelp av en globus – for på globusen er Irak ikke lenger unna enn som så, viser Raundalen med tommel og pekefinger.

Samarbeid barnehage og foreldre

Barn har tilgang til mengder av fjernsynskanaler i tillegg til DVDer, CDer og dataspill. Raundalen innrømmer kun overflatisk kunnskap om alt som måtte finnes på markedet, bare at det er en mengde, at det er svært mye tegnefilm, og at det dreier seg om fart og spenning.

- Det finnes mye, men fordelene er at vi ofte kan velge barnas meny for dem, vi kan være kvalitetssikrerne, sier han. - Barnehagens utfordring består i å samarbeide med foreldrene om utvalget, slik at barna får billig kvalitet framfor dyr dritt! Så får de voksne påta seg ansvaret med å bli enige om hva som er kvalitet. For barnehagen kan det være en del av foreldreveiledningen å snakke om hvordan bildemedier påvirker gjennom modelleffekten, og hvilke verdier som kan bli smuglet inn i barna mot de voksnes vilje. Det er et problem, mener jeg, at svært ofte er helten i en film eller et spill en som gjør godt ved å utøve vold!



Kom til Trondheim

Disse møter du på Utdanningsforbundets styrerkonferanse Ledelse og kommunikasjon på Royal Garden Hotel i Trondheim:

18. september

- 08.30 Registrering, 09.50 kulturinnslag,
- 10.00 åpning ved Trondheims ordfører Rita Ottervik (Arbeiderpartiet), Utdanningsforbundets leder Helga Hjetland og seksjon barnehages leder Mimi Bjerkestrand.
- 10.40 *Førstelektor Sonja Kibsgaard, Dronning Mauds Minne,*
Høgskole for førskolelærerutdanning: Barnehagen i endring – hva med styreren?
- 11.35 *Førstelektor Monika Røthle, Universitetet i Stavanger:*
Pedagogisk dokumentasjon i barnehagen.
- 12.15 Lunsj
- 13.15 *Bjørnar Brendeland, konsernoverlege i Nordea: Det personlige i det profesjonelle – hvordan få medarbeiderne til å gløde sammen.* Til kl. 16.15.

19. september

- 09.00 *Arne Blix, sjefredaktør i Adresseavisen: Pressens oppgaver og oppdrag.*
- 10.30 Parallell sesjoner
A: Arnhild Skree, journalist i Aftenposten:
Når pressen står på døren – krisehåndtering i praksis.
B: Advokat Bente Kraugerud, Advokatfirma Raugland as:
Med ett bein i retten. (Les Kraugeruds artikkel på neste side.)
C: Sigurd Grytten, direktør i Burson-Marsteller: Styreren som lobbyist.
- 11.30 Lunsj
- 12.30 Parallell sesjoner: Samme A-, B- og C-temaer som før lunsj. Til 13.30.
- 14.30 *Psykolog Magne Raundalen:*
Barnehagen i en medietid – utfordringer og muligheter.
- 15.15 Avslutning ved seksjon barnehages nestleder Astrid Pia Stensaker.

Påmelding senest torsdag 28. august – se www.utoanningsforbundet.no

Å være vitne i retten

Ansatte i barnehagen vil jevnlig oppleve å bli innkalt som vitner i saker som gjelder eller involverer barn i egen barnehage, og som behandles av domstolene eller domstolslignende organer som eksempelvis Fylkesnemnda for barnevernssaker.

Av Bente Kraugerud

Fremstillingen nedenfor tar sikte på vitneopptreden i sivile saker, men reglene vil langt på vei være de samme i straffesaker.

Domstolenes oppgave er å løse aktuelle rettslige konflikter, og i den forbindelse er det nødvendig for domstolen å få klarlagt faktum i saken. Å være vitne innebærer at en skal forklare seg om faktiske forhold, typisk hva som har skjedd eller hva som er den faktiske tilstanden. Dette kan gjelde opplysninger om hvem som har sagt hva, hvordan partene har opptrådt, hva en har sett og hørt. Formålet med vitneforklaringen er å bidra til å opplyse saken for domstolen, slik at domstolen har et riktig grunnlag for avgjørelsen.

Det vil normalt ikke ligge innenfor vitneplikten å foreta noen vurderinger av de faktiske opplysningene som foreligger i saken, eksempelvis vil det ikke være opp til vitnet å ta stilling til hvor det vil være best for barnet å bo i en sak som gjelder tvist om daglig omsorg. Dersom det er ønskelig at vitnet skal ta stilling til slike forhold, bør vedkommende oppnevnes som sakkyndig av retten. Grensen mellom vitnebevis og sakkyndigbevis er noe flytende, men som en hovedregel kan en si at vitnet skal forklare seg om hva som har skjedd, mens den sakkyndige skal vurdere tilstanden eller hendelsesforløpet ut fra den informasjonen som foreligger på tidspunktet for behandlingen av saken i retten.

Plikten til å forklare seg

Normalt vil advokaten eller parten kontakte dem som kan være aktuelle vitner en stund før rettssaken for å undersøke hva vitnet kan forklare seg om, hva vitnet husker, og så videre. I slike tilfeller er det viktig at en er oppmerksom på taushetsplikten.

Dersom parten eller advokaten kommer til at vitnet har opplysninger som kan ha betydning for saken, vil vitnet ofte bli spurt om hun vil møte og forklare seg frivillig. I så fall får vitnet kun en innkalling der det er angitt tid og sted for forklaringen for retten.

Selv om vitnet ikke ønsker å forklare seg for retten, vil hun likevel ha både møteplikt og forklaringsplikt dersom hun blir lovlig innkalt. Dette følger av bestemmelsene i tvis-

telovens § 21-5. Vitneplikten innebærer også en plikt til å forklare seg sant. Både ulovlig fravær og usann forklaring kan gi medføre ansvar for vitnet.

I sivile saker inntreffer vitnets møteplikt når det mottar en innkalling eller vitnestevning fra advokaten, der det fremgår at vitnet har møteplikt og at det er belagt med straff å unnlate å etterkomme denne.

Twisteloven inneholder unntak fra vitneplikten, men disse unntakene omfatter i all hovedsak unntak fra å besvare eller oppgi informasjon om et bestemt innhold, og medfører ikke at man kan unnlate å møte. I tillegg kan retten etter anmodning fritta en fra vitneplikten dersom reiseveien er mer enn 800 km med rutegående transport eller mer enn 125 km på annen måte, og fremmøte i retten vil medføre vesentlige kostnader eller ulemper sett i forhold til vitnets betydning for sakens opplysning. I dag har dette unntaket mindre betydning fordi domstolene har mulighet til å ta imot vitneforklaring via telefonkonferanse eller videokonferanse. For øvrig regnes kun sykemelding fra lege som lovlig forfall dersom en har vitneplikt.

Når barnehageansatte innkalles som vitner, er det fordi partene eller retten mener at de kan ha opplysninger som er av betydning for den saken som skal avgjøres. Dette kan ofte oppleves som vanskelig for den ansatte, særlig i saker som gjelder barnefordeling, fordi en opplever en lojalitetskonflikt mellom barnet og hensynet til det videre samarbeidet med begge foreldrene på den ene side, og den belastningen en forklaring vil kunne påføre dette samarbeidsforholdet på den annen side. Dette må en gjerne gi uttrykk for, både overfor retten og overfor partene og deres advokater, slik at dette er de kan vurdere før en evt. blir innkalt som vitne. Når vitneinnkallingen foreligger, vil en imidlertid være forpliktet til å møte og å avgi forklaring.

Forholdet til taushetsplikten

Etter tvistemålslovens § 22-3 vil retten være forhindret fra å ta imot forklaring fra vitner om noe vitnet har lovbestemt taushetsplikt om. Etter barnehagelovens § 20 har ansatte i barnehager taushetsplikt om noens personlige forhold som de får kunnskap om i tjenesten. Den ansattes taushetsplikt om barnets

personlige forhold gjelder ikke overfor den eller dem som har foreldreansvaret for barnet, jf forvaltningslovens bestemmelser om at taushetsplikten ikke gjelder overfor den opplysningene omhandler. Dette gjelder imidlertid kun opplysninger om barnet, ikke opplysninger om den andre av foreldrene, søsken eller andre familiemedlemmer som den ansatte får kunnskap om i tjenesten. De nærmere reglene om taushetsplikten finnes i forvaltningslovens §§ 13 flg.

Taushetsplikten gjelder i utgangspunktet også overfor domstolen, og det er den ansatte selv som må påse at denne overholdes. I slike tilfeller vil en ha møteplikt, men vil kunne nekte å forklare seg om forhold en har taushetsplikt om.

Taushetsplikten gjelder ikke overfor domstolen dersom en har fått tillatelse til å forklare seg om taushetsbelagte opplysninger. Dette kan skje ved at den opplysningene gjelder samtykker i at en forklarer seg om taushetsbelagt informasjon. Dersom opplysningene gjelder barn, vil det være den eller de som har foreldreansvaret, som må samtykke i at en forklarer seg om dette.

For å sikre at saken blir tilstrekkelig opplyst for retten, er det fastsatt egne regler som tillater at det gis fritak fra taushetsplikten på andre måter enn ved samtykke fra den opplysningene gjelder. Etter tvistelovens § 22-3 kan departementet samtykke til at blant annet ansatte i skoler og barnehager forklarer seg om taushetsbelagt informasjon de har fått i tjenesten. Adgangen til å gi slikt samtykke er delegert til Fylkesmannen. Domstolen kan overprøve og omgjøre Fylkesmannens avgjørelse, både dersom Fylkesmannen har nektet samtykke og der hvor samtykke er gitt.

I saker for Fylkesnemnda for barnevernsaker vil det normalt ikke være nødvendig å frita vitner som er ansatt i barnehage for taushetsplikten. Dette skyldes at barnehagelovens § 22 pålegger barnehageansatte en opplysningsplikt til barneverntjenesten, og denne opplysningsplikten går foran den ansattes taushetsplikt etter barnehagelovens § 22.

Det er rettens ansvar å påse at det ikke blir avgitt forklaring om forhold som er underlagt taushetsplikt uten samtykke. I praksis gjøres dette ved at advokatene i saken pålegges å sørge for å innhente samtykke. Den som er

innkalt som vitne skal få beskjed om at en har fått samtykke eller fritak fra taushetsplikt, men det er ikke nødvendig at en får slik underretning på forhånd – det er tilstrekkelig at vitnet får informasjon om dette når hun skal forklare seg. Dersom en ikke får opplyst at en er fritatt for taushetsplikten, har vitnet selv ansvar for å ikke røpe taushetsbelagt informasjon når en forklarer seg og svarer på spørsmål.

Det er viktig å være oppmerksom på at vitneplikten kun gjelder overfor retten, og ikke overfor partene eller deres advokater. Som nevnt ovenfor gjelder ikke taushetsplikten om opplysninger om barnet overfor de som har foreldreansvaret. Mors eller fars advokat står imidlertid ikke i samme posisjon, og en må derfor få fritak fra taushetsplikten for å kunne gi opplysninger om barnets forhold til mors eller fars advokat.

Slik foregår vitneforklaringen

Vitner som er lovlig innkalt, har plikt til å møte og avgi forklaring. Dette innebærer at en som utgangspunkt har rett til fri fra arbeid for å møte som vitne. Dersom vitnet mener at det er forhold som gjør at hun ikke kan forklare seg, er det viktig at hun tar kontakt med den advokaten som har innkalt henne, eventuelt med retten, så fort som mulig.

Ved fremmøte i tinghuset eller rettslokalet, vil vitnet bli vist til et venterom eller lignende. Før vitnene slipper til, skal retten få en redegjørelse fra advokatene om hva saken gjelder og hva man er uenige om. Deretter skal partene gi sin forklaring. Dette får vitnene ikke høre på fordi de skal avgi sin forklaring uten å være påvirket av det som er sagt tidligere.

Når vitnene har avgitt sin forklaring, vil de imidlertid ha adgang til å følge resten av saken som tilhører.

Når en kommer inn i rettssalen for å avgi vitneforklaring, vil en først bli bedt om å oppgi navn, fødselsdato, bopel og yrke. Deretter blir en spurt om en er slekt med noen av partene i saken. I tillegg spør dommeren om det er forhold som gjør at en skal fritas for vitneplikten, eksempelvis om en har taushetsplikt. Når det er gjort, må vitnet avlegge forsikring, som innebærer at hun lover å forklare den hele og fulle sannhet, og ikke legge skjul på noe.

Deretter begynner selve forklaringen. Normalt overlater dommeren utspørringen til advokatene. Den advokaten som har innkalt vitnet, får anledning til å spørre først. Deretter får den andre advokaten anledning til stille spørsmål til vitnet. Også dommeren kan når som helst bryte inn med spørsmål, og dommeren har også adgang til å foreta det meste av utspørringen selv. Dersom vitnet har opplysninger som hun skjønner at kan ha betydning for saken, plikter hun å opplyse om dette selv om hun ikke blir direkte spurt. På samme måte plikter hun å si ifra dersom hun ikke husker eller er usikker på det hun blir spurt om.



Artikkelforfatteren: Bente Kraugerud er advokat i Advokatfirma Raugland as. Hun deltar på Utdanningsforbundets styrerkonferanse i Trondheim 18. Og 19. september med foredraget *Med ett bein i retten* (foto: Erik Sundt)

Gode arbeidsforhold og gode tilbud henger sammen

Protestér! Foreldrene bør skaffe seg kjennskap til barnehagens indre liv. De er mange, og kan utgjøre en stor pressgruppe. Men husk å rette klagen til rette instans! Det har liten hensikt å angripe den enkelte barnehage.

Annlaug Madland, førskolelærer og cand. polit., Oslo, skriver overforstående i en artikkel i Aftenpostens aftennummer 7. april i år, dagen før Barnehagedagen. Hennes artikkel handler om den sterke økningen av dispensasjoner fra utdanningskravet, og hun peker på hvordan kvaliteten i barnehagene forverres på grunn av mangelen på førskolelærere.

Så kan vi høre andre mene at økningen i antallet dispensasjoner fra utdanningskravet for pedagogiske ledere ikke automatisk gir et dårlig tilbud til barna i barnehagen. Man mener at det ikke trenger å være noe stort problem fordi mange av de nye barnehagene er store, så det vil være andre pedagogiske ledere med godkjent utdanning som kan veilede dem som ikke har det.

Kunnskapsdepartementet skriver i sine merknader til praktisering av lov om barnehager at personalets kompetanse er den viktigste kvalitetsfaktoren i barnehagen. Og om pedagogen står det: «Pedagogen har et helhetlig ansvar for planlegging og vurdering, daglig omsorg for det enkelte barnet, for utviklingen av det sosiale miljøet og læringsmiljøet i barnegruppen og for samarbeidet med barnas foreldre. Pedagogen har også veiledningsansvar for det øvrige personale samt medansvar for utviklingen av barnehagen som pedagogisk virksomhet og barnehagens samarbeid med andre tjenester. Førskolelærerutdanningen gir innføring i arbeid med barn individuelt og i grupper, og personalet må ha kunnskaper for å kunne medvirke til en god og konstruktiv samhandling med og i barnehagen. Utdanningskravet er gitt for å sikre at personalet har nødvendig

kompetanse til å drive barnehagen til beste for barn og foreldre, i tråd med lov og rammeplan.»

Pedagogisk leder i barnehage skal ikke ha veiledning av andre voksne som sin primæroppgave. Pedagogisk leder skal sammen med sitt personale arbeide direkte med det enkelte barn og med barnegruppen, og det er denne rollen som førskolelærerutdanningen kvalifiserer for. I Utdanningsforbundets medlemsblad Utdanning (nr. 8/2008) leser vi om pedagogisk leder Chatrin Hagen i Kirketunet barnehage i Mo i Rana i Nordland, som er nyutdannet, og som sier at hun har fått god opplæring i å håndtere unger, men hun synes utfordringene er tøffere når hun skal lede voksne. Førskolelærerne bør få lov til å gjøre det de er best til, nemlig være i direkte arbeid med barna. Da må vi heller ikke legge opp til økte veiledningsoppgaver gjennom å pålegge den enkelte førskolelærer ansvar for det pedagogiske tilbudet til flere barnegrupper. Det er feil bruk av kompetansen. Vi ønsker ikke en utvikling mot at førskolelærerkompetansen blir «smurt tynt utover», og brukt bare til å veilede andre ansatte. Vi ønsker tvert imot flere førskolelærere i direkte arbeid i barnegruppene, det er der kompetansen trengs. Førskolelærerens særskilte kunnskap om barns læring og utvikling må først og fremst brukes i praksisfeltet!

Strengere dispensasjonsregler?

Om hjemmelen til å kunne innvilge dispensasjoner har Kunnskapsdepartementet den merknaden at det rent unntaksvis kan være behov for å gi dispensasjoner fra utdanningskravet om førskolelærerutdanning (vår uthet-

ving). I mange kommuner er unntaket i ferd med å bli regelen. Det er få barnehageeiere som i dag frykter for om de vil få innvilget en dispensasjonssøknad. For noen oppfattes det nærmest som en brysom formalitet å måtte ta arbeidet med å søke, og for den saks skyld også behandle søknader om dispensasjon. Det er vanskelig å forestille seg andre profesjoner eller andre fag innenfor den offentlige tjenesteytingen der arbeidet kan gå sin helt vanlige gang uten den lovpålagte fagkompetansen til stede. Det skjer noe med profesjonen når unntakstilstander som dette blir en vane, og taperne er faktisk barna. Det fantastiske potensialet som et kvalitativt godt barnehetilbud kan være, blir i slike tilfeller ikke utnyttet fullt ut. Alle barnehageeiere har et ansvar i forhold til rammeplanens oppdrag. Selv om vi ser at mange eiere faktisk anstrenger seg og gjør en betraktelig større innsats for å få tak i førskolelærere nå enn tidligere, må det kanskje sterkere føringer og strengere dispensasjonsregler til for å sikre at alle eiere tar inn over seg at barnehagen er blitt en læringsarena som krever nødvendig kompetanse.

Ofte hører vi barnehageansatte som forteller om stadig mindre tid til å gjøre en god jobb, og vi hører også foreldre som observerer at det til tider bare er en voksen tilstede i store barnegrupper. De er engstelige for både sikkerhet og kvalitet på barnehetilbudet. Ansatte frustreres over at hvert barn får mindre oppmerksomhet fra voksne, og det synes som om alle ansatte må løpe fortere og fortere.

Synsing og følgerier får sjelden gjennomslag når det skal argumenteres for kvalitet og godt arbeidsmiljø. Fakta kan slå an. Hva vet vi så med sikkerhet som kan underbygge barnehagefolkets beskrivelser av hverdagen? I vår egen arbeidsmiljøundersøkelse i barnehagene fra 2007 framgikk det at førskolelærerne trives i jobben sin, men de opplever samtidig mangel på tid til å utføre den. Som



Av Mimi Bjerkestrand (leder, t.h.) og Astrid Pia Stensaker (nestleder), seksjon barnehage i Utdanningsforbundet
(Foto: Petter Opprud)

en oppfølging av denne undersøkelsen har Arbeidsforskningsinstituttet fått i oppdrag å se nærmere på det sykefraværet som er arbeidsplassrelatert. Opplevelsen av mangel på tid synes å være relatert til utfordringene i yrket, og vi ønsker å få mer innsikt og kunnskap om hvilke faktorer som skaper denne «tidsklemma». Kanskje vi samtidig ville være i stand til å lokalisere hva det er som gjør at førskolelærere forlater barnehagen midt i livet. Frafallet fra yrket er ekstra stort i 40 - 45-årsalderen. Samtidig mener vi det er viktig å se på hvilke trivselsfaktorer det er som utløser det funnet vi har på god trivsel. Klarer vi å avdekke disse faktorene, kan vi sørge for å dyrke de enda mer.

Bemanningsressursen må styrkes

Vi har også statlige tall (KOSTRA) som viser utviklingen i antall dispensasjoner fra utdanningskravet i pedagogiske lederstillinger, og som viser utviklingen i antall barn pr. årsverk. Utviklingen er ikke positiv. Bare det siste året har antall dispensasjoner økt kraftig fra 1539 i 2006 til 2499 i 2007, og antall barn per ansatt har økt jevnt og trutt fra 2004 da barnehageløftet ble innført for fullt. Vi har altså god dokumentasjon på at det er blitt mindre tid til det enkelte barn, ved at det har blitt flere barn per førskolelærer og flere barn per ansatt generelt.

De som har hatt et langt virke i barnehagene har over tid opplevd store endringer som innvirker på barnehagehverdagen. Tidligere var det nokså vanlig i heldagsbarnehager med en blanding av korttidsplasser og heldagsplasser. Mange barn hadde sin oppholdstid i tidsrommet kl. 10.00 -14.00, og «normalbemanningen» den gang var den samme som i dag. Åpningstiden var oftest åtte eller åtte og en halv time per dag, mens den i dag oftest er ni til ti timer daglig hele året gjennom. Det er få barnehager med lengre åpningstid som har fått kom-

«Vi ønsker ikke en utvikling mot at førskolelærerkompetansen blir “smurt tynt utover” ... (vi ønsker) ... flere førskolelærere i direkte arbeid i barnegruppene»



pensasjon i form av en høyere grunnbemanning. Endringene i arbeidslivet med kortere arbeidstid og lengre ferie har heller ikke automatisk påvirket bemanningsressursen.

Antall barn per ansatt

I vår tid har nye driftsformer vokst fram. Mange flere yngre barn har fått barnehageplass. For eksempel har vi mange steder de såkalte «14-gruppene» med 14 barn under tre år og fire ansatte, i stedet for ni barn med tre ansatte, som var mest vanlig. Bare denne organiseringen alene gir en økning på «et halvt barn» per ansatt. I dag er barnegrupper på 24 eller 28 barn over tre år, eller søskengrupper med små og store barn fra 18 til 22 barn, ikke uvanlig. Store barnegrupper som er organisert i baser eller som er organisert som «avdelingsløse» barnehager gir ofte muligheter for andre og mer spennende måter å drive god pedagogisk virksomhet på. Dessverre er det ofte tilfelle at bemanningen i disse store gruppene er lavere enn i de mer ordinære barnehagene. I takt med at de yngste nå inntar barnehagene, har presset på å få utnyttet både

bemanningen og arealet økt. Det er nemlig slik at når en strever med å oppnå full barnehagedekning, så monner småbarnsplassene så lite. Det skal bygges mye før en ser at ventelistene blir vesentlig redusert. Mangel på fastsatte kriterier for antall barn per ansatt har gjort det mulig å tøyne den grensen som tidligere nærmest ble praktisert som en uskreven norm for bemanning.

De forholdene vi her har nevnt gir kanskje ikke hver for seg grunn til alvorlig bekymring, men flere forhold lagt oppå hverandre samtidig merkes, og det er det som er virkeligheten der ute. Staten har gjennom barnehageløftet bevilget historiske summer til utbygging av barnehager, og det har vært en riktig samfunnsmessig prioritering. Driftmidlene har derimot ikke stått i forhold til driftsendringene i sektoren, og det rammes både barn og ansatte av i dag.

Barns muligheter til læring og utvikling har sitt høyeste potensial i førskolealderen. De fleste foreldre i dette landet velger en barnehageplass til barnet sitt allerede fra ettårsalderen av, og det vil de også om kort tid få en lovfestet rett til. Statsråd Bård Vegar Solhjell har uttalt at det nå trengs et kvalitetsløft i barnehagene, og at tidlig innsats er av den største betydning for det enkelte barn. Tiden er moden for å innføre standarder som sikrer barna nok tid med voksne som har nødvendige kvalifikasjoner. Potensialet for en fantastisk barndom, oppvekst, utvikling og læring er nesten ubegrenset, men det forutsetter tidlig innsats som monner. Begrepet innsats betyr vel at noe utenom det vanlige skal skje - eller?

En litt ustø grunnmur

Formålsparagrafen er paragraf 1 i Lov om barnehager. Forslaget til ny formålsparagraf for barnehagen bærer preg av å være et kompromiss mellom to forskjellige syn på barn og barndom, mener artikkelforfatteren, som kaller forslaget tydelig og ufarlig. Det er i skrivende stund en mulighet for at Stortinget behandler forslaget i juni.

Av Mette Røe Nyhus

Odelstingsproposisjon nr. 47 (2007 – 2008) foreligger: Kunnskapsdepartementets forslag til ny formålsparagraf for barnehagen. Forslaget er formulert av Bostadutvalget, ledet av Inga Bostad, viserektor ved Universitetet i Oslo, og proposisjonen ble framlagt av Kunnskapsdepartementet 4. april i år. Jeg vil i denne artikkelen forsøke å belyse at forslaget til ny formålsparagraf er preget av både et postmoderne og et moderne syn på barn og barndom. Forslaget er preget av moderne småbarnsforskning, men samtidig også i noen grad preget av utviklingspsykologiske tradisjoner. Forslaget gir ingen klare og entydige signaler til barnehagefeltet. Dette skaper etter min mening både utydelighet og ufarlighet. Med henblikk på at en formålsparagraf skal være et «grunnmur» for den nasjonale læreplanen – altså Rammeplan for barnehager, vil det være en utfordring å vurdere om Rammeplanen må revideres som følge av en endret formålsparagraf (Kunnskapsdepartementet, 2006).

Den offentlige debatten knyttet til forslaget har vært ensidig og preget av hvorvidt den kristne livssynet skal være uttalt eller ikke. Hva barnehagen skal være for barn og barndom har ikke vært en del av debatten. I sin hovedfagsoppgave *Barnehage - verken eller?* etterlyser Turid Thorsby Jansen diskusjoner om barnehagen som en møteplass for barns samvær og vennskap i det offentlige rom (Jansen 1999). Hun etterlyser nytenkning i den offentlige debatten. Jeg støtter meg til Jansen (T. Jansen 1999; T. T. Jansen 2007) når jeg påstår at det er viktig å løfte andre perspektiver inn i debatten.

Formålsparagrafen har tre deler: Samfunnsdelen, individdelen og institusjonsdelen (Kunnskapsdepartementet, 2006-2007). I denne artikkelen analyseres hvilket barne- og barndomssyn formålsparagrafen som helhet og dens enkelte deler er preget av.

Å lede i en bestemt retning

Hensikten med en formålsparagraf er å lede barnehagen i en bestemt retning. Formålsparagrafen angir barnehagens overordnede samfunnsmandat, den gir uttrykk for det lovgiverne vil at barnehagen skal være. En formålsparagraf vil fremstå som et dominerende diskurssystem. Et dominerende diskurssystem er et sett diskurser som har avgjørende innflytelse på en bestemt praksis (Dahlberg et al., 2002). Meningen med en formålsparagraf er at den skal ha en regulerende funksjon, en avgjørende innflytelse på praksis. Et dominerende diskurssystem kan forstås som et *sannhetssystem*. Et slikt system av sannheter regulerer praksis og leder tankene og handlingene våre i en spesiell retning (Foucault sitert i Dahlberg et al., 2002). I en slik forståelse vil en formålsparagraf forsøke å skape sannheten om barnehagen. Derfor er det etter min mening viktig å analysere formålsparagrafen ut fra mange forskjellige perspektiver. Det er viktig at vi forsøker å dekonstruere teksten slik at vi som arbeider i sektoren kan få en forståelse av det samfunnsmandatet vi har fått. Hillevi Lenz Taguchi omtaler dekonstruksjon som å sette våre forståelser i bevegelse og gjerne snu dem opp ned (Lenz Taguchi 2004). Hun sier at dekonstruksjon og rekonstruksjon er en og samme bevegelse. Etter at man har plukket forståelsen fra hverandre, setter man det sammen igjen til en ny forståelse, altså dekonstruksjon og rekonstruksjon som deler i samme handling.

Ny barndomsforskning

Jeg er av den oppfatning at både praktikere og lovgivere (våre lovgivere er stortingsrepresentantene) vil være preget av det barne- og barndomssyn de innehar. Dette får betydning for måten praktikerne møter og samhandler med barna på. Lovgiverens barne- og barndomssyn tydeliggjøres gjennom de ordene som brukes i lovteksten.

Norge har ratifisert FN's barnekonvensjon (BFD 2003). Å ratifisere barnekonvensjonen

vil i praksis bety å stadfeste konvensjonen som norsk lov (Taule 2004). Stortinget har med andre ord sagt at innholdet i konvensjonen skal prege synet på barn og barndom i Norge. Synet og forståelse av barn og barndom er ikke noe som er konstant. Med tanke på at vi har et samfunn som er i kontinuerlig og akselererende endring (Dencik 1999), er det naturlig at også synet på barn og barndom endres. For å forstå barns utvikling mener Dencik det er viktig at vi i et dynamisk samfunnsperspektiv forstår begrepet «barndom» dynamisk. Dencik definerer «barndom» som barns *livsrom*.

Ifølge Qvortorp er ikke den nye barndomsforskningen samlet om ett syn på barn og barndom (Qvortorp, 1999). Han hevder at det er enighet om tre grunnposisjoner. Den første av disse posisjonene innebærer at barndom som oppleves, erfares og dokumenteres her og nå, er mer sentral enn en forståelse av barn som fremtidige voksne. Den andre grunnposisjonen tar utgangspunkt i at barn er et element i den sosiale strukturen og ikke bare en periode i individets livsløp. Den tredje innebærer ifølge Qvortorp at barn selv blir oppfattet som viktige aktører i samfunnets utvikling og ikke bare som objekter for sosialisering og innlæring.

Vi kan på mange måter oppsummere disse grunnposisjonene og si at de innebærer at barn sees som subjekter fra starten av. Ifølge



Artikkelforfatteren: Mette Røe Nyhus er masterstudent i barnehage- og profesjonsutvikling ved Høgskolen i Vestfold. Hun ble førskolelærer i 1981 og har arbeidet i 14 år som avdelingsleder/pedagogisk leder og styrer i barnehage. Hun har arbeidet i kommuneadministrasjonen i Fredrikstad i Østfold, og med etter- og videreutdanning av førskolelærere ved Høgskolen i Østfold. Nå er hun rådgiver i barnehagespørsmål hos Fylkesmannen i Østfold, ved siden av mastergradstudiet (privat foto).

Sommer har det skjedd et paradigmeskifte i synet på barn, og at nettopp det å se barn som subjekt er sentralt i dette (Sommer sitert i *Klar, ferdig, gå*, BFD 2005a). Moderne spedbarnspsykologi og relasjonspsykologi har levert viktige faglige bidrag til skiftet til nye syn på barn (BFD 2005a).

Tidligere var det fagmiljøene innenfor psykologi og pedagogikk som forsket på barn og barndom. Nå ser vi at andre fagområder som sosiologi, historie, økonomi med flere, også har inntatt barn- og barndomsarenaen. Det er en kjensgjerning at utviklingspsykologien har hatt en stor og dominerende rolle når det gjelder å påvirke den pedagogiske praksisen i barnehagene (Dahlberg et al., 2002). Nettopp derfor er det viktig å trekke inn kunnskap fra andre fagområder.

Med tanke på det dynamiske samfunnet vi lever i og med et barne- og barndomssyn som er og vil være foranderlig, er det en utfordrende oppgave å lage en formålsparagraf som er hensiktsmessig for barn her og nå og for barn i fremtiden. Jeg oppfatter det som interessant å analysere forslaget til ny formålsparagraf i lys av den nye barndomsforskningen.

To syn på livet

En modernists og en postmodernists syn på livet og hvordan ting henger sammen er for-

skjellig. Det moderne prosjekt hadde en sterk tro på vitenskap og kunnskap som middel til sosial, politisk og kulturell frigjøring. Moderniteten setter uoppnåelige mål som absolutt sannhet, enhet og orden (Dahlberg et al. 2002). Postmodernistene på sin side ønsker usikkerheten, kompleksiteten og mangfoldet velkommen (Dahlberg et al. 2002). Det postmoderne forstår ikke utviklingen som lineær. Mens det moderne prosjekt har tro på de store historiene, eller *den* store historien, representerer det postmoderne prosjektet de små historiene. Det finnes ingen absolutt sannhet. Verden og vår kunnskap betraktes som en sosial konstruksjon. Alle mennesker deltar aktivt i denne prosessen (Berger & Luckman sitert i Dahlberg et al., 2002). Disse forskjellene medfører også at det moderne og det postmoderne syn på barn og barndom er forskjellig. I et forsøk på å fremstille hva forskjellene innebærer, har jeg satt opp en parallell-sammenstilling av modernitetens og postmodernitetens syn på barn og barndom. En slik fremstilling vil selvfølgelig være forenklet og slett ikke et dyddykk i det enkelte prosjekts syn.

Analyse og drøfting

Bostadutvalget valgte å dele opp forslag til formålsparagraf for barnehage i forhold til følgende perspektiver eller deler: Samfunns-

Barn og barndom i et moderne perspektiv

Barnet som «tabula rasa» – «tom tavle» – som skal fylles med kunnskap

Barn som objekt

Vitenskapen forteller sannheten om hvordan barn utvikles, hva som er normalt og hvordan barn utvikles.

Barn som reprodu-sent av kunnskap – det er kunnskap som former individet til et selvstendig og selv-hjulpent subjekt i frem-tiden

Barn verdsettes for det de kommer til å bli i fremtiden

Barn = stakkarslig og avhengig.

Barn og barndom i et postmoderne perspektiv

Barnet som sosialt fenomen hjemme-hørende i en sosial kontekst

Barnet som subjekt

Barnet som medkon-struktør av kunnskap, identitet og kultur

Barnet kan skape egne meninger og påvirke verden

Barnet bidrar i samfunnet

Barnet får større ansvar for å realisere sine muligheter

(Bøe, 2006; Dahlberg et al. 2002)



Forslaget i sin helhet

Forslag til nytt formål for barne-hagen – Odelstingsproposisjon nr. 47 (2007 – 2008) fra Kunnskaps-departementet:

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og dannning

som grunnlag for allsidig utvikling. Barne-hagen skal bygge på respekt for menneske-verdet, på åndsfrihet, nestekjærlighet, like-verd og solidaritet, slik disse grunnleggende verdiene kommer til uttrykk i kristen og humanistisk tradisjon og i ulike religioner og livssyn, og slik de er forankret i menneske-rettighetene.

Barna skal få utfolde skaperglede, undring og forskertrang. De skal lære å ta vare på seg

selv, hverandre og naturen. Barna skal utvi- kle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal ha rett til medvirkning.

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt og anerkjenne barndommens egen-verdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motar-beide alle former for diskriminering.



individ- og institusjonsperspektiv (Kunnskapsdepartementet, 2006-2007). Dette kommer til uttrykk i de tre avsnittene formålsparagrafen består av. Jeg vil ta avsnittene, eller perspektivene, for meg idet jeg analyserer barne- og barndomssynet i dem på bakgrunn av teorier om modernitet og postmodernitet. I tillegg vil jeg trekke inn den nyere barneforskningens perspektiver i analysen. Avslutningsvis vil jeg se på formålsparagrafen som helhet.

Bostadutvalget omtaler første del av forslaget som samfunnsdelen. I denne delen heter det:

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på respekt for menneskeverdet, på åndsfrihet, nestekjærlighet, likeverd og solidaritet, slik disse grunnleggende verdiene kommer til uttrykk i kristen og humanistisk tradisjon og i ulike religioner og livssyn, og slik de er forankret i menneskerettighetene. (Forslag til nytt formål for barnehagen - Ot.prp. nr. 47 (2007 - 2008))

Slik jeg leser den første setningen så gir den barnehagen og hjemmet definisjonsmakt knyttet til barnets behov og hva som fremmer læring og dannelse. Det er interessant at barns medvirkning ikke speiles i samfunnsperspektivet. Setningen fremstiller barnet som et behovsvesen og at det er barnehagen, i forståelse med barnets foreldre eller foresatte, som skal fylle barnets liv med mening. I et teoretisk perspektiv vil jeg påstå at dette er en modernistisk tilnærming. Det bærer preg av et barn som skal fylles med læring og dannelse. Den første setningen er slik jeg ser det, også preget av å se barnet som behovsvesen.

Setningen peker på det sårbare barnet, *behovsbarnet*. Det er barnehagen i samarbeid med hjemmet som skal dekke barnets behov. Barnet reduseres til en passiv mottaker og ikke som en aktiv deltager eller konstruktør i eget liv. Dette er et barnesyn som representerer et modernistisk perspektiv og hvor den nyere barneforskningens posisjoner, som for eksempel barnet som aktør, ikke tas til etterretning (Qvortorp, 1999). Her er det tale om et barn som skal utvikles og bli til et «dugelig» menneske et sted i fremtiden. Setningen, og for så vidt hele samfunnsdelen, gjør ikke barnet til en aktiv, medvirkende aktør i eget liv. Meningen skapes av barnehage, hjemmet og av samfunnets verdier og forventninger.

Setning 2 i samfunnsdelen inneholder det verdigrunnlaget utvalget foreslår at barnehagens skal være «tuftet» på. I NOUen som er knyttet til forslaget understreker Bostadutvalget at verdigrunnlaget må uttrykkes på en slik måte at flest mulig kan slutte opp om det og føle seg likeverdig inkludert i samfunnets fellesskap (Kunnskapsdepartementet, 2006-2007). Dette brukes som argument mot å innrede formålsparagrafen med en klar forankring i det kristne livssyn slik det er gjort i gjeldende formålsparagraf (BFD 2005b). Til tross for dette, foreslås det at det kristne livssyn skal nevnes særskilt: «... slik de grunnleggende verdier kommer til uttrykk i kristen og humanistisk tradisjon,....» Jeg oppfatter dette som at kristendommen løftes frem. Dette gjør noe med balansen i forhold til øvrige livssyn og gir en melding om at kristendommen er så spesiell at den må nevnes særskilt. Artikkel 14 i FNs barnekonvensjon understreker

barnets rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet (BFD 2003). Forslaget innebærer, slik jeg ser det, en legitimering av hva som er de «riktige» verdiene. Dette bryter etter min mening noe med prinsippene i FNs barnekonvensjon. Man bestemmer hvilke verdier barnehagen skal påse at barna «fylles» med. Setningen gjenspeiler også et passivt barn, og ikke et barn i samspill med samfunnet.

Samfunnsdelen er den mest ordrike og med flest «instruks» i forslaget til ny formålsparagraf. Det hadde det vært fullt mulig å anerkjenne barnets subjekt også i denne delen av formålsparagrafen. Man kunne med hell ha brukt formuleringer i FNs barnekonvensjon hvis utgangspunktet var å anerkjenne likeverdet og barnet som aktiv samfunnsaktør.

Individdelen

Andre del av forslaget omtales som individdelen:

Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. De skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal ha rett til medvirkning. (Forslag til nytt formål for barnehagen - Ot.prp. nr. 47 (2007 - 2008))

I denne delen sees barnet på som mer aktivt deltagende. Spesielt gjelder det den første og den siste setningen. I den første setningen settes det fokus på skaperglede, undring og utforskertrang. Dette kan tolkes som en måte å synliggjøre barn som deltagende subjekt.

Siste setning om medvirkning er en synliggjøring av at FNs barnekonvensjon er ratifisert som norsk lov. Artikkel 12 i FNs barnekonvensjon slår fast at barn har rett til å danne

egne synspunkter og gi uttrykk for disse (BFD, 2003). Ved siden av å være en lovteknisk tilpasning av FNs barnekonvensjon, gis barn subjekt ved retten til medvirkning. De blir på den måten medkonstruktører i egne liv. Den første og den siste setningen i avsnittet har en helt klar tilnærming til det postmoderne og til nyere barneforskning.

Når det gjelder andre og tredje setning gjenspeiler disse klare mål med læringen og kunnskaper og ferdigheter som skal utvikles. Disse setningene er mer preget av hva som konkret skal læres inn og at de skal sosialiseres i forhold til hverandre.

Avsnittet gjenspeiler at barn både skal være viktige aktører i egen utvikling, men også objekter for sosialisering og innlæring. Dette kan jo også være uttrykk for en postmoderne «både - og». Barnet skal både være medkonstruktør og få hjelp til å utvikle kunnskap og ferdigheter. Altså både en moderne og en postmoderne måte å se det hele på. Delen kan også delvis tolkes som en støtte til utviklingspsykologisk tenking. Jeg tenker da spesielt på at dette kan leses inn i formuleringen om å «utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter».

Institusjonsdelen

Tredje og siste delen omtales som institusjonsdelen:

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering. (Forslag til nytt formål for barnehagen - Ot.prp. nr. 47 (2007 - 2008))

I institusjonsdelen heter det blant annet at barnehagen skal «anerkjenne barndommens egenverdi». Dette ser ut til å være preget av nyere forskning og en postmoderne forståelse av barn og barndom. Barndom blir her ikke sett på som bare en «transportetappe» på vei til det virkelige livet, voksenlivet.

I første del av setning 2 anerkjennes både det lekende og det lærende barnet. Setningen kan tolkes som at det skiller mellom lek og læring. Formuleringen kan gi inntrykk av at lek og læring er dualiteter, men den kan også signalisere et både - og. Setningens andre del sier at barnehagen skal være både et trygt og et utfordrende sted for barnet. Dette er et både - og som viser noe av kompleksiteten i barnehagen og i det å være barn. Denne kompleksiteten kan sies å være en postmodernistisk tilnærming.

Den siste setningen fastslår at barnehagen skal fremme likestilling og motarbeide diskriminering. I denne setningen får barnehagen som institusjon, slik jeg tolker setningen, både et oppdrag knyttet til verdiformidling og et verdioppdrag. Setningen formidler at barnehagen både må arbeide med barnas holdninger og handlinger i forhold til likestilling og diskriminering. Nina Rossholt sier at hvis vi skal nå de nasjonale likestillingsmålene som vi har satt oss, har personalet en viktig oppgave med å unngå å reproducere de tradisjonelle kjønnsforventningene til gutter og jenter (Rossholt 2006).

Setningen innebærer etter mitt syn et klart oppdrag for personalet. Institusjonsdelen har langt på vei en postmoderne tilnærming hvor barnet er aktivt deltagende, og hvor de blir anerkjent i samspill med ansvarliggjorte voksne.

Formålsparagrafen som helhet

Jeg konkluderer med at ordlyden i forslaget til ny formålsparagraf for barnehagen preges av et både - og med hensyn til en moderne og postmoderne måte å se barn og barndom på. Barnet fremstilles for eksempel både som det tomme karet som skal fylles med et sett verdier og kunnskap, og det aktive barnet med innflytelse på eget liv. En tolkning er at forslaget er en konsekvens av konsensus mellom flere motstridende syn.

En annen måte å se forslaget på er at det speiler vår tid som er sterkt preget av både modernitet og av postmodernitet. Det at forslaget er preget av et både - og kan også tas til inntekt for at den nettopp er preget av postmodernitet. Lenz Taguchi er opptatt av at man ikke skal låse seg fast i ett svar, det vil være selvmotsigende i postmodernistisk forstand. Hun sier at en «balanseakt» mellom det moderne og det postmoderne er helt nødvendig, selv om dette nesten er en umulig øvelse (Lenz Taguchi 2004).

Forslaget bærer preg av å ha beina både i et utviklingspsykologisk syn på barnet og i et syn som representerer nyere barndomsforskning. Eksempel på et utviklingspsykologisk perspektiv er formuleringer som «fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling». Den nyere barneforskningen ser ut til å prege formuleringer som «... og anerkjenne barndommens egenverdi».

I individ- og institusjonsdelene sees barnet klart på som aktivt og deltakende, mens samfunnsdelen bærer preg av at det er samfunnet, barnehagen og foreldrene som bestemmer hva som er det riktige for barn. En tolkning av dette er at barnet gis innflytelse i forhold til eget liv i barnehagen, men blir ikke sett som en aktiv aktør i et samfunnsperspektiv.

Litteratur

Bauman, Z. (1991): *Modernity and Ambivalence*. Cambridge: Polity Press.

Bauman, Z. (1993): *Postmodern Ethics*. Oxford: Blackwell.

Berger, P. & Luckman, T. (1966): *The Social Construction of Reality*. New York: Doubleday.

Barne- og familiedepartementet (BFD) (1995): *Rammeplan for barnehagen*. Retrieved from.

BFD (2003): *Barnekonvensjonen*. [Oslo]: BFD.

BFD (2005a): *Klar, ferdig, gå! Tyngre satsing på de små!* [Oslo]: BFD.

BFD (2005b): *Om lov om barnehager* (barnehageloven). Retrieved from.

Bjørnsrud, H. (1995): *Læreplan-utvikling og lærersamarbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bøe, M. (2006): *Faglig utvikling i en aksjonsrettet kontekst - førskolelæreren som endringsagent*. Oslo: Høgskolen i Oslo.

Dahlberg, G., Moss, P., & Pence, A. (2002): *Fra kvalitet til*

meningsskaping: morgendagens barnehage. Oslo: Kommuneforlaget.

Dencik, L. (1999): *Fremtidens barn - om postmodernisering og sosialisering*. In L. D. P. Schultz-Jørgensen (red.): *Børn og familie i det postmoderne samfunn*. Hans Reitzels Forlag.

Jansen, T. (1999): *Barnehage, -verken eller?* (Vol. 163 sider).

Jansen, T. T. (2007): *Den nye barnehagen - ved et veiskille*. I M. Bjerkestrand & T. Pålud (red.): *Førskolelæreren i den nye*

barnehagen: fag og politikk. Bergen: Fagbokforlaget.

Kunnskapsdepartementet (2006): *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Retrieved from Kunnskapsdepartementet (2006-2007), NOU 2007:6 Formål for framtid. Formål for barnehagen og opplæringen Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Lenz Taguchi, H. (2004): *In på bara benet*: en introduktion till feministisk poststrukturalism. Stockholm: HLS förlag.

Qvortorp, J. (1999): *Barndom og samfund*. I L. D. P. Schultz-Jørgensen (red.): *Børn og familie i det postmoderne samfund*. København: Hans Reitzels Forlag.

Regjeringen (2007): www.regjeringen.no.

Rossholt, N. (2006): *Temahefte om likestilling i det pedagogiske arbeidet i barnehagen*. [Oslo]: Kunnskapsdepartementet.

Taule, R. (2004): *Escolas ordbok*. GARNES: Escola.

Praksisrettet FoU i barnehagen

Utfordringer for Kasper

Her er fortellingen om Kasper. Kasper er ikke en virkelig gutt som vi har møtt, men vi har i vårt arbeid ved Senter for atferdsforskning ved Universitetet i Stavanger hørt fortellinger om mange gutter og jenter som ligner Kasper. Prosjektet *Barnehagens møte med barn og familier som opplever samlivsbrudd* har som hovedmål å finne ut hvordan barnehagetilbud kan tilrettelegges best mulig for å hjelpe barn som Kasper og familiene deres.

Av Ingunn Størksen og Arlene Arstad Thorsen

Kasper, fem år: Kasper går i Noas Ark barnehage. Der har han gått de to siste årene. Tidligere har Kasper vært i ulike barnepassordninger, blant annet hos mormor, hos dagmamma, og i familiebarnehage. Kasper bor sammen med mor, lillesøster på tre år, og stefar. Mor og far skilte seg omtrent på den tiden Kasper begynte i barnehagen. Det er nå ca et halvt år siden stefaren kom inn i Kaspers liv.

Kasper er en sjarmerende, pratsom og utadvendt gutt med livlig fantasi. Han har imidlertid vansker med voldsomt temperament og med aggresjon, og dermed med evnen til samarbeid med både barn og voksne. Slik har det vært hele den tiden Kasper har vært i Noas Ark. De voksne har liksom aldri helt klart å få en nær relasjon til ham. Han kan virke svært avvisende. Barna ser på en måte opp til ham fordi han er fantasifull og livlig. Samtidig er de redd ham, fordi hans livlige humør kan snu så fort. Kasper er mest sammen med to – tre andre gutter på avdelingen. De går under navnet «gutteklanen» blant personalet. Disse guttene er fulle av påfunn. De dominerer på mange måter barnegruppa der de suser av gårde på de «beste» syklene, som de som regel klarer å erobre fra andre barn i barnehagen. Det er imidlertid Kasper som er sjefen. Hvis de andre guttene ikke vil gjøre som han sier, kan han bli aggressiv mot dem også. I den senere tiden har Kasper blitt påtakelig mer aggressiv i barnehagen. Det har flere ganger hendt at guttene i «klanen» har endt i slåsskamp. Kasper har også flere ganger plaget yngre barn ved å holde dem fast, sperre dem inne, og ved å slå og sparke dem. Kasper hører i liten grad på de voksne i disse situasjonene, og han har også slått etter dem når de har forsøkt å gripe inn.

Hjemmefra melder også mor om bekymring. Kasper er tydeligvis svært sjalu på lillesøsteren for tiden, og han kan være veldig slem mot henne. Mor mener det har vært problemer med Kasper på grunn av temperamentet hans helt siden han var liten, og at han alltid har vært vanskelig å kontrollere. Hun er glad for at stefaren har så «god kustus» på ham. Det har oppstått konflikter i tilknytning til mors og fars «hentedager», fordi far plutselig unnlot å møte fram på sine dager. Da hendte det at stefaren troppet opp for å hente Kasper. Personalet har observert at det ikke er særlig stor nærhet mellom Kasper og stefaren. Kasper enser nærmest ikke at stefaren kommer, og han tusler bare med når stefaren kommanderer: «Få på deg klærne og kom! Nå skal vi gå!»

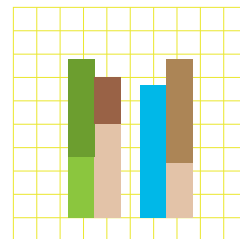
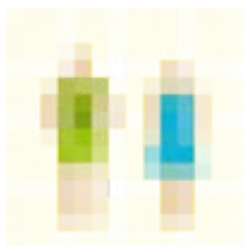
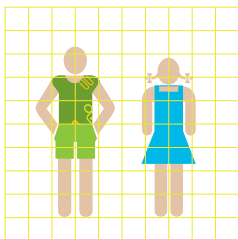
Kasper holder seg for tiden mest sammen med en annen gutt som viser lignende atferd. Noen dager kan han også holde seg mest for seg selv. Da later han til å være i sin egen verden, og det er vanskelig å få kontakt med ham. Det kan se ut som om visse mandager er de verste dagene for Kasper, det vil si etter at han har hatt helg sammen med faren. Kasper har mange ganger uttrykt at han er veldig glad i far og at han ser opp til far. Barnehagen vil gjerne ha veiledning og råd om hvordan de skal forstå og håndtere Kaspers atferd.

Barnehagen og samlivsbrudd

I mange tilfeller kan barns endrede atferd i forbindelse med samlivsbrudd virke forvirrende og uforklarlig for barnehagepersonalet. Barnehagehverdagen er travel, og urolig atferd kan i første omgang ofte oppfattes som krevende og forstyrrende. Vi voksne tyr i slike tilfeller ofte til ureflektert irectesettelse som en umiddelbar reaksjon for å få hverdagen med barnegruppa til å gå opp. Barnehager rapporterer at de i mange tilfeller ikke blir informert av familien om endringer som er i gang. Først etter lang tid får barnehagen høre om samlivsbrudd, og da blir barnets endrede atferd mer forståelig.

Selv om familien er åpen om det som skjer og holder barnehagen informert, kan personalet få utfordringer å hanskes med i forbindelse med barnets opplevelse av samlivsbruddet. Barn er sensitive når det gjelder konflikt og uro, men samtidig mangler de ofte ord og begreper, og derfor klarer de ikke forklare hvordan konflikten påvirker dem (Størksen 2008). Hvordan ivareta barnet i en sårbar situasjon? Kan barnehagen bidra til at barnet får bearbeidet sine følelser og til at barnet får svar på sine mange spørsmål? Hvordan kan vi tilrettelegge for et fortsatt godt samarbeid med barnets hjem?

Prosjektet *Barnehagens møte med barn og familier som opplever samlivsbrudd* er initiert både ut fra erfaringer fra praksisfeltet og på bakgrunn av forskning og teori på området. Prosjektets hovedmål er å



vinne mer kunnskap om hvordan barnehagetilbudet kan tilrettelegges for å ivareta særlige behov hos ulike barn og familier som opplever samlivsbrudd.

Tidligere forskning

Forskning viser at barn og ungdom som har opplevd samlivsbrudd eller andre familieforandringer ofte kan reagere med både trist og engstelig atferd, og med aggresjon og utagering (Amato 2001; Amato & Keith 1991; Størksen 2005, 2006a, 2006b). Den mest vanlige reaksjonen hos et barn som har opplevd samlivsbrudd er at barnet viser ulike atferdsproblemer (Amato & Keith 1991). Dette kan kanskje skyldes at barnet opplever endringene som uforklarlige, forvirrende og triste. Barnet har kanskje heller ikke fått tilstrekkelig mulighet til å bearbeide sine vanskelige følelser.

Når det gjelder de aller yngste barna har vi først og fremst forskningsfunn fra andre land. Flere studier har funnet at foreldres samlivsbrudd kan utgjøre en risiko for barnets evne til tilknytning (Aronson & Huston 2004; Nair & Murray 2005). Tilknytning dreier seg om barnets evne til å knytte seg til foreldre og andre omsorgspersoner på en trygg og tillitsfull måte. Det kan tenkes at foreldre som opplever samlivsbrudd ofte sliter så mye med sine egne vanskelige prosesser at overskuddet til positivt samhandling og grensesetting svekkes.

En ny langtidsstudie fra England med barn i alderen fire til sju år viser at samlivsbrudd kan utgjøre en risiko både med tanke på *atferdsproblemer* og med tanke på *emosjonelle problemer* (Cheng, Dunn, O'Connor & Golding 2006). Denne studien tyder på at gruppeforskjeller mellom de barna som hadde opplevd samlivsbrudd og de andre barna ikke kunne skyldes vansker i familien før bruddet. Studien viser snarere at selve samlivsbruddet kunne medføre ulike reaksjoner hos barna.

Hvordan tilrettelegge barnehagetilbudet?

Til slutt er det viktig å nevne at eksperter på området ikke bare framhever risikofaktorer knyttet til samlivsbrudd, de er også opptatt av mulige beskyttelsesfaktorer (Amato 2000). Beskyttelsesfaktorer kan kompensere for negative opplevelser hos barnet. Den unike kombinasjonen av risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer hos et barn som opplever samlivsbrudd, vil være avgjørende for hvor godt barna klarer seg. For eksempel kan det å ha besteforeldre i nærheten være viktig for et barn som opplever at mor og far skiller lag. Besteforeldre kan representere trygghet og stabilitet i en vanskelig periode. Ettersom de yngste barna i Norge tilbringer mye tid i barnehagen, vil også barnehagen kunne utgjøre en potensiell beskyttelsesfaktor for barn

Forskningsrådet

Om Praksisrettet FoU for barnehage, grunnsopplæring og lærerutdanning:



Norges forskningsråd deler fram til 2011 ut midler til forskning innen programmet *Praksisrettet FoU*. I denne nye spalten vil du i den framover kunne lese tekster fra prosjekter knyttet til barnehagesektoren. Spalte-redaktør er professor Bente Aamotsbakken (bildet) ved avdeling for lærerutdanning ved Høgskolen i Vestfold, i samarbeid med Arne Solli, ansvarlig redaktør for Første steg. Tekstene som presenteres vil beskrive situasjoner, enkelthendelser og refleksjoner som knytter seg til det jevne arbeidet i prosjektene. Disse tekstene vil derfor by på annet enn det du vil finne i forskningsrapporter og vitenskapelige avhandlinger og artikler. Vi håper du vil ha glede og nytte av dem.



Om artikkelforfatterne: Ingunn Størksen (øverst, foto: Johannes Worsøe Berg) er dr. psychol. og førsteamanuensis ved Senter for atferdsforskning, Universitetet i Stavanger. Arlene Arstad Thorse (foto/copyright: UiS) er universitetslektor samme sted. De arbeider nå med prosjektet *Barnehagens møte med barn og familier som opplever samlivsbrudd*, med støtte fra Norges forskningsråds program *Praksisrettet FoU for barnehage, grunnsopplæring og lærerutdanning*.



som opplever samlivsbrudd. Dette vil naturligvis være avhengig av at barnehagen har god kompetanse på området. Her vil prosjektet *Barnehagens møte med barn og familier som opplever samlivsbrudd* komme inn med ny forskning.

Dette prosjektet har nemlig som hovedmål å vinne mer kunnskap om hvordan barnehagetilbudet kan tilrettelegges for å ivareta særlig behov hos barn og familier som opplever samlivsbrudd. Våre søk etter studier innen dette temaet tyder på at det ikke har vært forsket på dette feltet i Norge tidligere. Det finnes derfor et forskningsbehov for å løfte fram erfaringer og arbeid som allerede blir gjort i norske barnehager med tanke på denne gruppen barn og familier. Tilsvarende er det i liten grad generert kunnskap om særlige kjennetegn, symptomer og atferd, og om mulige handlingsalternativer og tiltak overfor barnehagebarn som opplever samlivsbrudd. Samarbeidet med foreldre som er i ferd med å bryte opp og som kanskje er i konflikt, kan by på en rekke personlige og praktiske utfordringer for personalet. Dette er det tredje området der det er behov for mer kunnskap.

For å nå prosjektets hovedmål vil det bli gjennomført en rekke kvalitative studier blant informanter som kan ha relevante erfaringer. Aktuelle informanter er foreldre med barn i barnehagen, barnehageansatte, og terapeuter som arbeider eller har arbeidet med barn som har opplevd samlivsbrudd. Resultater skal bearbeides videre i flere dialogseminarer med barnehageansatte og andre fagfolk. Målet er at prosjektet vil bidra til en lettere hverdag for både barn og voksne i barnehagen.

Referanser

- Amato, P. R. (2000):** The Consequences of Divorce for Adults and Children. *Journal of Marriage & Family*, 62 (4), 1269 – 1287.
- Amato, P. R. (2001):** Children of Divorce in the 1990s: An Update of the Amato and Keith (1991) Meta-Analysis. *Journal of Family Psychology*, 15 (3), 355 – 370.
- Amato, P. R. & Keith, B. (1991):** Parental Divorce and the Well-Being of Children: A Meta-Analysis. *Psychological Bulletin*, 110, 26 – 46.
- Aronson, S. R. & Huston, A. C. (2004):** The Mother-Infant Relationship in Single, cohabiting, and Married Families: A Case for Marriage? *Journal of Family Psychology*, 18 (1), 5 – 18.
- Cheng, H., Dunn, J., O'Connor, T. G. & Golding, J. (2006):** Factors Moderating Children's Adjustment to Parental Separation: Findings From a Community

Study in England. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 34 (2), 239 – 250.

Nair, H. & Murray, A. D. (2005): Predictors of Attachment Security in Preschool Children From Intact and Divorced Families. *The Journal of Genetic Psychology*, 166 (3), 245 – 263.

Størksen, I. (2005): *Parental Divorce: Psychological Distress and Adjustment in Adolescent and Adult Offspring*. Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo.

Størksen, I. (2006a): Barn i Norge 2006 – Psykososiale konsekvenser blant barn og ungdom ved samlivsbrudd. Oslo: Voksne for Barn.

Størksen, I. (2006b): Barn og ungdom og foreldrenes samlivsbrudd. *Magasinet Voksne for barn*, 2, 6 – 9.

Størksen, I. (2008): Hva kan barnehagen bidra med til barn som har opplevd samlivsbrudd? *Spesialpedagogikk forskningsutgave*, 02, 44 – 50.

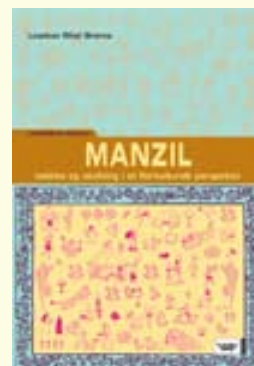
Nye bøker

Manzil

betr «målet» på hindu og urdu, og «hjem/hus» på arabisk. Loveleen Rihel Brennans nye bok på Cappelen Akademisk Forlag henvender seg til styrere/ledere som vil skape en god barnehage for alle barn uavhengig av kulturell bakgrunn.

Forfatter og redaktør Rihel Brenna er kjent som leder av Foreldreutvalget for grunnskolene (FUG) og en brennende tilhenger av kulturelt mangfold. I fjor kom hun med boken *Ledelse i den flerkulturelle barnehagen* (riktignok på et annet forlag, N. W. Damm & Søn), og *Manzil* kan leses både uavhengig av og i sammenheng med fjorårets utgivelse.

Et viktig poeng hos Rihel Brenna er at hun opererer ikke kun med skillet «etnisk norsk» og «ikke etnisk norsk» i



Loveleen Rihel Brenna (red.)
MANZIL
Cappelen Akademisk Forlag
ISBN 978-82-04-13592-6
Kommer trolig 19. juni

kulturdebatten, hun trekker også inn begreper som «høykultur» og «lavkultur» – kanskje har en person med etnisk norsk og en med etnisk indisk bakgrunn med høyere utdanning mer til felles enn en nordmann med høyere utdanning og en nordmann uten.

Yrkesetikk

I forrige nummer redegjorde førstelektor Kristin Rydjord Tholin (bildet) ved Høgskolen i Vestfold for sin nye bok *Yrkesetikk for førskolelærere*, som hun da holdt på å skrive. Nå har Fagbokforlaget berammet en utgivelsesdato for boken.

Bokens kapittel 1 tar for seg endringer i samfunnet og konsekvensene for barnehagen, kapittel 2 presenterer førskolelærerens yrke og samfunnsoppdrag, det tredje drøfter hva yrkesetisk kompetanse for førskolelærere vil si.

Kapittel 4 handler om etikk i praksis, og kapittel 5 om ulike perspektiver på etikk og hvordan vår atferd påvirkes. I det sjette og siste kapitlet presenterer forfatteren noen



Kristin Rydjord Tholin
YRKESETIKK FOR FØRSKOLELÆRERE
Fagbokforlaget
ISBN 978-82-45-00616-2
Kommer trolig 8. juli

relevante metoder og strategier for å bevisstgjøre, videreutvikle og styrke arbeidet som førskolelærer.

Nødvendigheten av en ny barnehageidentitet

Barnehagen trådte i og med overgangen til Kunnskapsdepartementet inn i en ny tid, og med det oppstod behovet for en ny barnehageidentitet, sier Sonja Kibsgaard. Hun vil gi retten til å definere den nye identiteten til dem som kan barnehagen best, førskolelærerne. Derfor tok hun initiativet til boken *GLSM i barnehagen*.



Sonja Kibsgaard (red.)
GLSM I BARNEHAGEN
 Universitetsforlaget 2008
 ISBN 9788215012353
 Kr 299

Grunnleggende Læring i et Stimulerende Miljø – det er GLSM, det. Det stimulerende miljøet er naturligvis barnehagen. Opptakten til boken GLSM i barnehagen befinner seg imidlertid i lærerutdanningen, der de fire bokstavene står for *Grunnleggende Lese-, Skrive- og Matematikkopplæring*. Sonja Kibsgaard deltok i det skolerelaterte GLSM-arbeidet på nasjonalt nivå med konferanser for lærerutdannere over hele landet gjennom en toårsperiode.

– Det var da jeg foreslo at det burde utarbeides et grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæringsopplegg også for barnehagen, sier hun. – Jeg foreslo konferansen GLSM i barnehagen, som ble arrangert i Trondheim i mai 2005. Vi fikk til og med en foreleser fra Reggio Emilia i Nord-Italia. Av konferansen oppstod ideen om det som er blitt denne boken.

Tidsmessig perfekt: Barnehagen ble en del av det nye Kunnskapsdepartementets (KD) domene etter stortingsvalget i 2005. Overgangen skapte forventinger om at nå skulle barna lære i barnehagen.

– Offentlighetens lys på barnehagen ble i det hele tatt mye sterkere enn før, sier Kibsgaard. – Politikerne begynte å interessere seg mer

for barnehagens innhold. Politikerinteressen økte ikke minst som følge av PISA-undersøkelsene som ga dårlig norsk ranking (PISA = *Programme for International Student Assessment*, som i dette tilfelle kan oversettes med *Program for internasjonal elevvurdering*. Red.s anm.). Politikerne begynte å interessere seg for læring i barnehagen ut fra en «den skal tidlig krøkes som god krok skal bli»-tenkning. Rammeplanen av 2006 innførte matematikk og natur og miljø som fagområder i barnehagen.

Barnehagens nye identitet

Kibsgaard har for det første ingen tro på at barn blir mer skoleflinke av å bli plassert tidligere på skolebenken. Seksåringene ble plassert i skolen fra 1997 her til lands, men likevel gjør norske elever det dårligere enn før i PISA-sammenheng, hevder Kibsgaard.

– Kanskje barna våre gjør det dårlig fordi vi tvinger dem inn i skolen så tidlig, spør hun.

Amerikanerne innførte tidligere skolestart som et ledd i kampen mot Sovjetunionen under den kalde krigen, uten dokumenterbare resultater. PISA-vinnerne i Finland begynner imidlertid på skolen som sjuåringer, slik de før gjorde også her. Imidlertid, nå

har vi dagens rammeplan med dens sterkere vektlegging av læring.

– Selvfølgelig gjør dette noe med forventningene våre, sier hun.

– Barnehagen er ikke statisk, dens identitet konstrueres i takt med tiden, fastslår Kibsgaard. Hun er imidlertid opptatt av at retten til å definere barnehagens nye identitet og innhold må tillegges dem som kan barnehagen best, de som har sitt virke i den og i tilknytning til den i utdanningsmiljøene, ut fra svaret på det evige spørsmålet: «Hva er til barnets beste?»

– Dette er bokens bakteppe, sier hun, og frykter for hva resultatet av ny barnehagepedagogikk kan bli dersom politikerne får definisjonsretten.

Hun er opptatt av at det heter barnehage, men samtidig førskolebarn, førskolelærer og førskolelærerutdanning (hun har merket seg debattartikkelen om yrkestittelen i Første steg nr. 4/2007).

– Barnehagen skal etter min mening ikke bare være noe som kommer «før», noe som er «pre-» noe annet, sier Kibsgaard. – Barnehagen må få ha sin egen selvstendige identitet. Barnehage og skole må være to atskilte arenaer – men de skal samarbeide! Vi har skrevet en bok som peker mot det vi

mener bør være barnehagens nye identitet, ut fra de utfordringene barnehagen står overfor.

Medforfatterne

Kibsgaard har skrevet tre kapitler i boken som hun også står som redaktør for. Medforfatterne er høskolelektorene Hilde Merete Amundsen, Anne Berg, Mari Ann Letnes, Henriette Berg-Lennertzen, Else Johansen Lyngseth, Marit Semundseth, Elin Angelo Aalberg, og førstelektor Morten Sæther (alle DMMH), førstelektor Anne Marit Valle og høskolelektor Ann Karin Orset (begge Høgskolen i Bodø), førsteamanuensis Margareth Sandvik og førstelektor Marit Spurkland (begge Høgskolen i Oslo), førsteamanuensis Elin Reikerås og universitetslektor Janne Fauskanger (begge Universitetet i Stavanger), og førsteamanuensis Dagrun Kibsgaard Sjøhelle (Høgskolen i Sør-Trøndelag).



Intervjuet: Sonja Kibsgaard er førstelektor ved Dronning Mauds Minne, Høgskole for førskolelærerutdanning (DMMH) i Trondheim.

Barnehage og høgskole hånd i hånd

En ny faglig antologi framstår som et pionerarbeid. Den viser hvilke muligheter for samvirke mellom barnehagepraktikere og høgskolemiljøer som kan åpne seg når det tålmodig blir lagt til rette for det. Antologien er skrevet av 11 førskolelærere og 12 høgskoleansatte i en prosess som i realiteten tok til i 2006.

Barnehagesenteret ved Høgskolen i Vestfold (HVE) har i samarbeid med barnehager i Vestfold og Telemark produsert antologien *En verden full av muligheter – Fagområder i barnehagen*. Redaktører er professor Thomas Moser og førstelektor Mari Pettersvold ved Barnehagesenteret. Med seg har de foruten 10 kolleger ved HVE også 11 førskolelærere (styrere, virksomhetsledere, pedagogiske ledere, fagledere). Barnehageansatte, studenter og lærere ved utdanningene er leserne, håper redaktørene.

Høsten 2006 arrangerte HVE Barnehagekonferansen i Tønsberg i samarbeid med Tønsberg kommune og Fylkesmannen i Vestfold. Alt før konferansen samarbeidet HVE tett med barnehager i fylket. Boken bygger i hovedsak på de samarbeidsprosjektene som dannet grunnlaget for fagområdepresentasjonene under konferansen i Tønsberg. Prosjekterfaringene er knyttet til de sju fagområdene som er presentert i Kunnskapsdepartementets temahefter til rammeplanen. Det er selvfølgelig ingen tilfeldighet at 2006 er året for både planen og konferansen.

– Ingen, heller ikke vi, visste i 2006 at det skulle bli en bok i 2008, sier Mari Pettersvold. – Veien fram mot ideen om en bok, og fram mot boken, har vært et systematisk arbeid over tid. Det tar tid å bygge opp den gjensidige tilliten som er nødvendig for å gjennomføre et bokprosjekt av dette slaget.

Pettersvold viser til nytten av det etter- og videreutdanningsarbeidet HVE hele tiden har drevet, og som har bidratt til kontakt og samarbeid med særlig faglig engasjerte førskolelærere. Samarbeidet mellom førskolelærere og høgskolelærere har bidratt til å skape «et felles språk» dem imellom, som hun sier.

Faglig og profesjonell selvforståelse

– Bokens tittel uttrykker mye av det vi ønsker å formidle, sier Thomas Moser. – Jeg er optimist med tanke på å opprettholde barnehagens egenart som læringsarena. Jeg ser at den politiske utviklingen trekker i retning av skolen, av en mer tradisjonell skolepreget opplæring alt fra barnets siste år i barnehagen. Jeg håper imidlertid at en bok som denne vil bidra til å styrke barnehagepedagogenes faglige og profesjonelle selvforståelse.



sjonelle selvforståelse.

– Forfatterne oppgave har i tillegg til å gjenfortelle prosjekterfaringer også vært å generalisere til temaer utenfor prosjektene. Forfatterne utfordring har videre bestått i å vise at rammeplanen er et didaktisk verktøy for arbeidet i barnehagen, sier han.

Forfatterne

Fra barnehagene skriver virksomhetsleder Sølvi Melvold Gjennestad og pedagogisk leder Marit Lunde, Eik Vestre barnehage i Tønsberg, pedagogisk leder Anlaug Hallanger, pedagogisk leder Anni Beckmand Tangen og styrer Ingeleiv Eide Hermansen, Haugar barnehage i Tønsberg, pedagogisk leder Nina Østreborge, Kongseik barnehage i Tønsberg, Lisbeth Olsrød, tidligere Løkebergstua barnehage i Tønsberg, nå daglig leder av Hem barnehage i Tjodalyng i Larvik kommune i Vestfold, virksomhetsleder Line Beate Melvold og pedagogisk leder Ann Kristin Hagheim, Mortenåsen barnehage, Lindis Thorkildsen, tidligere Presterød barnehage, nå virksomhetsleder i Ilebrekke barnehage – alle i Tønsberg, samt Nina Odegard,

Thomas Moser og
Mari Pettersvold (red.)
**EN VERDEN AV MULIGHETER
FAGOMRÅDER I BARNEHAGEN**
Universitetsforlaget 2008
ISBN 9788215012735
279 kroner
Boken kommer i juni

styrer i Brevik barnehage og fagleder i Brevik oppvekstsenter i Brevik i Porsgrunn kommune i Telemark.

Som skrivende fra HVE deltar foruten Moser og Pettersvold høgskolelektor Liv Torunn Eik, høgskolelektor Emilie Foyn-Bruun, høgskolelektor Biljana Culibrk Fredriksen, høgskolelektor Line I. Rønning Føsker, høgskolelektor Turid Thorsby Jansen, høgskolelektor Kari-Anne Jørgensen, førsteamanuensis Eva Maagerø, doktorgradsstipendiat Nina Rossholt, førstelektor Geir Winje, og høgskolelektor Solveig Østrem. Tre av kapitlene, Eiks om lek, læring og fagområder, Thorsby Jansens om prosjektarbeid med barn, og Østrems om etiske aspekter ved å arbeide med fagområdene, er av mer overordnet og prinsipiell karakter å regne, ment som en hjelp til belysningen av de øvrige og mer faglig erfaringsbaserte kapitlene.



Intervjuet: Professor Thomas Moser og førstelektor Mari Pettersvold ved Barnehagesenteret, Høgskolen i Vestfold, er redaktører og medforfattere av en antologi som har forent skrevende krefter fra både barnehager og høgskolemiljø (foto: Første steg arkiv / Morten Røkke, Scanpix).

Førskolelærerne må bli bedre meldere

Førskolelærerne er for lite flinke til å melde saker der barn lider overlast. For dårlig innsikt i lovverket gjør dem ofte ute av stand til å forstå at de kan gjøre noe, og hvordan de kan gjøre noe. Nå foreligger et juridisk oppslagsverk for barnehagen, det første i sitt slag.

Fortsett fra at de får en innføring i barnehage-loven, får ikke førskolelærere noen opplæring i relevant jus gjennom for eksempel førskolelærerstudiet. Egnede oppslagsverk spesielt tilrettelagt for barnehageområdet finnes heller ikke, og det trass i at det finnes et omfattende lovverk som direkte angår førskolelærerne og barnehagen, som for eksempel lov om barnevern og lov om personregister. Førskolelærere behøver imidlertid ikke lenger sveve i uvisshet om hva de bør foreta seg når vanskelige situasjoner oppstår. Den nye boken *Rett skal være rett – juridiske og pedagogiske utfordringer i barnehagen* inneholder kanskje ikke alle svar, men den bør kunne være til stor hjelp. Forfatterne er høyskolelektorene Eva Skogen og Mette Vaagan Slåtten og førstelektor Marianne Tellefsen, alle ved Høgskolen i Oslo.

– Barne- og likestillingsminister Manuela Ramin-Osmundsen uttalte at det meldes for få

barnevernssaker fra barnehagene, sier Vaagan Slåtten om bakgrunnen for boken.

– Årsaken til det er trolig både usikkerhet og manglende kunnskaper blant førskolelærerne. Vår tanke med boken er å gi dem et verktøy som kan gjøre det lettere for dem å avgjøre hvordan saker som angår barnets velferd best kan håndteres. Videre er det blitt nødvendig å kunne mer om foreldrenes rettigheter ut fra lovverket, og endelig er førskolelærere ofte ledere med personalansvar, og en god håndtering av lederrollen er avhengig av lovkunnskap.

Bygd opp rundt eksempler

Hoveddelen av *Rett skal være rett* ... består av eksempler fra den daglige barnehagevirksomheten.

Skogen har intervjuet et antall førskolelærere, ikke minst styrere, for å få fram deres syn på hva som er vanlige problemer. Vaagan Slåtten har skrevet om barns rettigheter med utgangspunkt i FNs barnekonvensjon, hun har gitt eksemplene den formen de presenteres i, og hun har skrevet kommentarene til eksemplene. Eksemplene er utledet av Skogens intervjuer. Flere av eksemplene er så blitt utformet som øvingsoppgaver for studenter og andre interesserte. Noen øvingsoppgaver er ledsaget av løsningsforslag, men ikke alle.

– Eksemplene/øvingsoppgavene er utstyrt med henvisninger til lovverket, sier Tellefsen,



Intervjuet: Øverst høyskolelektor Mette Vaagan Slåtten, under førstelektor Marianne Tellefsen og høyskolelektor Eva Skogen (t.h.), alle ved Høgskolen i Oslo. De har skrevet *Rett skal være rett – juridiske og pedagogiske utfordringer i barnehagen*.



som har utført arbeidet med henvisningene. Hvilke lover og regler som kommer til anvendelse i forskjellige sammenhenger har forfatterne i tvilstilfeller klarlagt gjennom kontakt med Datatilsynet, barnevernet, pedagogisk-psykologisk rådgivningstjeneste, fagteam, m.m.

Typiske tilfeller

Det er lett å begå feil, men det kan også være forholdsvis lett å unngå å begå dem, ved hjelp av det rette støttematerialet.

Foreldre som ikke bør sammen og som er blitt uenige om spørsmål som vedrører barnet, er et typisk eksempel på et tilfelle der det er lett for barnehagepersonalet å trække feil.

– Foreldre i konflikt forsøker ofte å involvere barnehagen i konflikten, sier Tellefsen. – En slik involvering på den ene foreldrens side bør barnehagen unngå, og førskolelærere med kunnskaper om barneloven vil lettere unngå en slik feil enn førskolelærere uten slik kunnskap.

– Opprettelse av hjemmesider på nettet og bruk av internettet inneholder feller det lønner seg å være oppmerksom på, sier Skogen. – Lov om personregister

inneholder klare begrensninger med tanke på hvordan personopplysninger om barn kan lagres, og i hvilken grad fotografier og videoopptak av barn i barnehagen kan publiseres.

Ifølge Vaagan Slåtten blir ikke lov om personregister berørt i førskolelærerutdanningen i det hele tatt. I barnehageloven står det svært lite om de påbudene og begrensningene lov om personregister handler om.

En annen sak er at akkurat barnehageloven er den loven forfatterne befatter seg minst med i boken: – Den blir tross alt forholdsvis grundig gjennomgått i utdanningen, sier Skogen. – Vi har valgt å konsentrere oss om de mange andre problemstillingene knyttet til andre lover som er viktige for barnehagen, men som ikke tas opp nevneverdig i utdanningen.

Eva Skogen, Mette Vaagan Slåtten, Marianne Tellefsen
RETT SKAL VÆRE RETT – JURIDISKE OG PEDAGOGISKE UTFORDRINGER I BARNEHAGEN
Fagbokforlaget 2008
ISBN 978-82-450-0599-8
230 sider,
Boken kommer trolig i august.

Kjønnsidentiteter og likestilling

Skal vi oppnå sann likestilling i samfunnet, må vi arbeide for anerkjennelsen av et mangfold av kjønnsidentiteter. Vi må innse at det finnes flere maskuliniteter og flere femininiteter. Dette innebærer blant annet at menn må forstås som det ene av to kjønn og ikke som standardnormen for mennesket.

Av Peter Moss

Arbeidet med å endre det kjønnsdelte arbeidsmarkedet i den hensikt å oppnå likestilling mellom kvinner og menn er ikke fullført. Framgangen i dette arbeidet har vært ujevn, det har kommet lengre på noen områder enn på andre, og lengre i noen land enn i andre. Noe er imidlertid oppnådd. Stadig flere kvinner deltar i yrkeslivet. Stadig flere fedre engasjerer seg i barneomsorgen i hjemmet. Stadig flere fedre benytter seg også av tilbud om å ta omsorgspermisjon, såkalt pappapermisjon.

Det er likevel lett å oppdage de samfunnsmessige kjønnsforskjellene. I 2005 var 56 prosent av kvinnene i EU deltakere i yrkeslivet. For menn var andelen 71 prosent. Kvinner arbeidet dessuten oftere i redusert stilling, mens menn oftere arbeidet full tid. Menn nedla i gjennomsnitt ukentlig sju timer mer i lønnsarbeid enn hva kvinner gjorde. Over 20 prosent av mennene arbeidet mer enn 48 timers uke. Inntektsforskjellen mellom kvinner og menn er også tydelig. Kvinner tjente i gjennomsnitt 15 prosent mindre enn menn.

Fortsatt er det slik at menn utfører mindre enn halvparten av barneomsorgsarbeidet i hjemmet. De engasjerer seg gjerne forholdsvis lite i barna i løpet av uken, mens innsatsen er større i helgene. Mange fedre nøyer seg med en støttefunksjon. De er «underholdere» eller «nyttige», snarere enn fullt ut engasjerte fedre. De underholder barna og er til nytte for mødrene, mer enn å være til stede som likeverdige partnere.

I Norge har fedre adgang til pappapermisjon med god lønnskompensasjon. Det er forholdsvis uvanlig i Europa for øvrig. Norge, Sverige og Island er de eneste landene som tilbyr to eller flere måneder pappapermisjon. Storbritannia, for eksempel, tilbyr ingenting. Fedre tar heller ikke ut mer pappapermisjon enn den tiden som er øremerket for dem, trass i god lønnskompensasjon. De fleste norske fedre tar ut den øremerkede pappapermisjonen, men bare 15 prosent av fedrene tar ut noe av den permisjonstiden foreldrene kan fordele seg imellom etter ønske. Professorene og forskerne Berit Brandth og Elin Kvande ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) i Trondheim sier at denne delen av permisjonen i praksis er blitt en mødrepermisjon – dette framgår både i boken *Fleksible fedre* (Universitetsforlaget 2003) og i annet de to har skrevet.

Dersom vi slår sammen både lønnet og ulønnet arbeid, viser det seg at kvinner arbeider flere timer per uke enn menn. Fulltidsansatte kvinner i EU arbeider samlet sett 68 timer per uke, mens menn arbeider 55 timer. Det viser seg at kvinner som i yrkeslivet arbeider redusert tid, likevel arbeider flere timer enn menn i fulltidsstillinger.

Dersom vi vender blikket fra hjemmet til den profesjonelle barneomsorgen samt skolen, vil vi se at det knapt har skjedd framgang i arbeidet med å utjevne kjønnsforskjeller. Ser vi på barnehagene i europeiske land, og også i land utenfor Europa, vil vi se at i gjennomsnitt er mindre enn 5 prosent av de ansatte menn. Selv i grunnskolen utgjør menn mindre enn 20 prosent av lærerne, og lite ser ut til å skje med tanke på en høyere andel menn.

Norge ligger bedre an enn de fleste. Menn utgjør nå ca 10 prosent av de barnehageansatte. Norske menn er blant de flinkeste til å ta omsorgspermisjon for å ta hånd om sine barn. Norge toppe FN's likestillingsindekser, norske kvinner er blant de mest yrkesmessig aktive og blant de mest aktive i politisk og samfunnsmessig arbeid, og dette gir dem makt. Det er bare å gratulere, men det er samtidig bare å minne om at det er ingen grunn til å hvile på laurbærene: Ulikhetene er fortsatt lett synlige og det vil koste fornyede anstrengelser å fjerne dem.

I fortsettelsen vil jeg konsentrere meg om tre spørsmål: Hvorfor er kjønnsulikhetene så seiglivende? Og gjør det egentlig noe? Og hva kan vi egentlig gjøre?

Hvorfor så seiglivet?

Det er minst fem årsaker til at det er så vanskelig å fjerne de samfunnsmessige kjønnsulikhetene. Det at kvinner tjener mindre, påvirker familiesituasjonen. Far utfører gjerne mer barneomsorgsarbeid hjemme i de tilfellene der mor tjener like mye eller mer enn ham, eller i de tilfellene der mor har fulltidsjobb. Det vanlige er likevel at far tjener mer enn mor. Det er også forholdsvis vanlig at mor arbeider redusert tid.

Men hvorfor arbeider så få menn i for eksempel barnehagen? Det er ikke selvsagt at den økonomiske siden av saken er avgjørende i dette spørsmålet. Førskolelærere i Danmark og Sverige tjener betydelig mer enn sine kolleger i Storbritannia, men i alle de tre landene er det stor mangel på menn i barnehagen. Og i grunnskolen, især på barnetrinnet, er det nesten utelukkende kvinner som underviser.

Et lignende mønster åpenbarer seg når vi kommer til den andre årsaken: kvinners motstand mot at menn involverer seg «for mye» med barna. Brandth og Kvande skriver om Norge, men med en bredere referanseramme enn bare Norge, og de mener at fars ønske om å ta permisjon er avhengig av mors vilje til å dele tiden med barnet med ham. Høyt utdannede kvinner i ansvarsfulle stillinger er gjerne mer villige til å dele tiden med mennene, mener de. Samtidig kan vi ikke påvise noen motstand fra kvinners side mot at menn arbeider i barnehager eller i andre barneomsorgsykker. Verken mødre generelt

eller kvinner ansatt i barnehagen er imot mannlige ansatte i barnehagen, og både mødrene og de kvinnelige kollegene ser ut til å ønske seg en høyere andel menn blant de barnehageansatte. Det er imidlertid mulig at en slik type motstand ville vokse fram dersom flere menn skulle søke seg til barnehagen i tider preget av nedskjæringer innen sektoren, og især dersom (slik det i en viss grad skjer allerede) disse mennene ville ha en tendens til å gå rett inn i styrerstillinger.

Den tredje årsaken er av en annen karakter, den har med samfunnets syn på barnehagen kontra hjemmet å gjøre. Etter min mening råder det blant folk flest fortsatt en oppfatning av at barneomsorgsarbeid i bunn og grunn er kvinnearbeid, noe som faller mest naturlig for kvinner fordi de så å si har det i genene. I våre dager tror jeg riktignok at denne tanken står sterkere i forhold til profesjonelt barneomsorgsarbeid enn i forhold til det private i hjemmet. Få vil kommentere en mann med barnevogn, flere vil kommentere en mann som går tur med barnegruppen. Offentlighetens bilde av barnehagen spiller en rolle, mange har en tendens til å betrakte barnehagen som et «tillegghjem», men de har vanskeligere for å betrakte den mannlige førskolelæreren som en «tilleggsmor».

Den fjerde årsaken jeg vil trekke fram er den måten vi strukturmæssig og sedvanemæssig understøtter og reproducerer kjønnsulikhet. Dersom for eksempel førskolelærerutdanningene antar at studentene er kvinner, vil de strukturmæssig tilpasse seg kvinnelige studenter og deres behov, noe som vil avskjære menn fra å søke studieplass.

I Storbritannia finner vi et interessant prosjekt kalt «Menn i barneomsorgen i Skotland» (Men in Childcare Scotland). Dette prosjektet har hatt betydelig suksess i arbeidet med å rekruttere menn til barneomsorgsyrker. De prosjektansvarlige har omarbeidet strukturene i utdanningene og har klart å gjøre utdanningene mer mannsvennlige.

Det kan godt hende at barnehagen inneholder lignende strukturer. De ansatte er så vant til at det er mor som bringer og henter at når de sier «foreldre er velkomne», mener de «mor er velkommen».

Den femte årsaken har også med folkemeningen å gjøre. Når det gjelder temaet «menn og barn» vil meningene variere fra likegyldighet til i enkelte ytterliggående tilfeller sterk motstand. Noen vil peke på velkjente tilfeller av seksuelt misbruk av barn, med menn i misbrukerrollen. Det at kvinners samfunnmæssige og yrkesmæssige liv er i endring og utvikling er forholdsvis allment anerkjent, men at menns liv vil og må endres og utvikles tilsvarende er i langt mindre grad tilsvarende anerkjent.

I Storbritannia, for eksempel, dreier den offentlige diskursen seg fortsatt i høy grad om mors yrkesdeltakelse og om hvordan mødre kan ha lønnsarbeid og samtidig oppdra barn. Det snakkes sjelden om foreldrenes yrkesdeltakelse, og sjelden om hvordan livet i familien kan endres med tanke på oppgaver som oppdragelse av barn og yrkesdeltakelse for både mor og far. Massemedier, arbeidsgivere, fagforeninger og regjeringer har alle oppgaver i forhold til å forstå behovet for endring og å sette i verk nødvendige tiltak. I de nordiske landene har offentlige institusjoner i betydelig grad gått i bresjen for reformer, det samme skjer ikke i samme grad i Europa for øvrig.



Om artikkelforfatteren: Peter Moss er professor i småbarns-pedagogikk ved University of London. Han var en av foredragsholderne på avslutningskonferansen for Handlingsplan for likestilling i barnehagen, *Den gode barnehagen er en likestilt barnehage*, 14. og 15. november i fjor i Tromsø. Konferansen ble arrangert av Kunnskapsdepartementet i samarbeid med Fylkesmannen i Troms (privat foto).

Spiller det noen rolle?

Spørsmålet «Spiller det noen rolle?» virker kanskje meningsløst for de mange som er overbevist om at jo, det spiller noen rolle. Likevel kan det være nyttig å terpe på spørsmålet en gang til slik at vi er beredte neste gang spørsmålet dukker opp. For min del er jeg hundre prosent overbevist om at jo, det er et viktig spørsmål å kunne besvare av en rekke grunner. Først og fremst må vi kunne gå ut fra at blant dagens europeere er det i hovedsak enighet om at kjønnsmessig likestilling er et viktig sosialt mål. Skal målet nås, må kjønnsulikhetene i yrkesliv og barneomsorgsarbeid fjernes. Dersom kvinner skal få spille en full og likeverdig rolle i samfunnet, uavhengig av om vi snakker om yrkeslivet, det politiske liv eller en annen offentlig arena, må menn

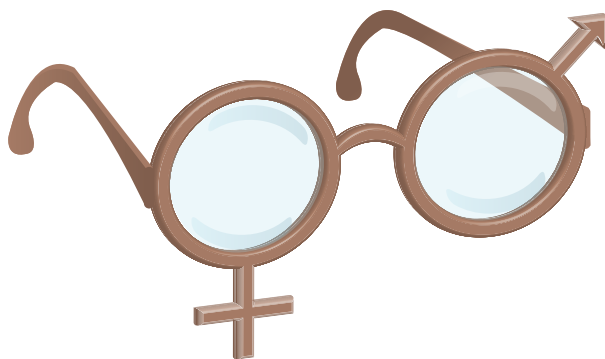
påta seg sin fulle og likestilte rolle i omsorgsarbeidet, både det lønnede/yrkesmæssige og det ulønnede/private. En slik avbalansering vil dessuten være en helt avgjørende betingelse for et velfungerende samfunn. Dersom dette ikke skjer, vil vi stå foran økende problemer som følge av at menn unndrar seg sin del av de familiemæssige forpliktelsene og arbeidsbyrdene som kvinner til nå har utført størstedelen av, eller til og med alene.

Dersom dette ikke skjer, vil vi også stå overfor det paradoks at barn i økende grad blir tatt hånd om av kvinner trass i menns økende innsats hjemme. Hvordan kan det skje? Ettersom mødrene i stadig større grad slutter seg til fedrene ute i yrkeslivet, lever barna i stadig større utstrekning sine hverdagsliv i barnehagen – der de møter nesten utelukkende kvinner.

En annen årsak til at det er viktig å bli kvitt kjønnsforskjellene er at en «privilegert uansvarlighet» er skadelig for samfunnet. Hva mener jeg med «privilegert uansvarlighet»? Forskeren Joan Tronto, som skrevet mye om omsorgsetikk, beskriver «privilegert uansvarlighet» slik:

Jeg refererer til den måten atskillelsen av arbeid og eksisterende sosiale verdier tillater enkelte å unndra seg fra ansvaret for elementære omsorgsoppgaver fordi de har andre og viktigere ting å gjøre. For å bruke Kari Wærness' begrepsmæssige distinksjon, så innebærer «privilegert uansvarlighet» en særlig slags personlig tjenesteyting der mottakeren av andres omsorgsarbeid rett og slett anser seg berettiget til omsorgen. De med maktmessig overtak kan skyve omsorgsarbeidet over på andre; menn skyver det over på kvinner, overklassen skyver det over på underklassen, de frie skyver det over på trelle ... Både ideologisk og materielt skaper omsorgsulikhet en ond sirkel.

Så dersom menn ikke innser og påtar seg sitt fulle ansvar for barneomsorg og oppdragelse, vil de bli mindre tilbøyelige til å ta dette arbeidet alvorlig. De vil i stedet ta det for gitt og de vil se ned på det.





Politikere og arbeidsgivere er fortsatt først og fremst menn, og de vil da behandle barneomsorg og oppdragelse som et marginalt spørsmål som de vil søke å løse ved å finne fram til stadig nye kilder til billig arbeidskraft. Slik vil de søke å tilpasse oppgaven til politikken og arbeidsmarkedets tradisjonelle behov og tidsskjemaer.

Dersom vi ser på mangfold som en verdi i seg selv, får vi en tredje grunn til å eliminere kjønnsulikhetene. Det er nødvendig å få flere menn inn i barnehagen, men dette er ikke tilstrekkelig dersom vi har et ønske om en virkelig mangfoldig arbeidsstyrke. Her vil jeg vise til det gode eksemplet fra Sheffield Barnesenter (Sheffield Children's Centre). Barnesentret oppstod som et lokalt initiativ på 1980-tallet, og det fungerer som et kooperativ drevet av de ansatte. Nå tar det hånd om hundrevis av barn i alderen null til 18 år. Barnesentret ligger i et fattig og flerkulturelt område av Sheffield, en by i Nord-England som ble hardt rammet da tungindustrien i sin tid ble nedlagt. Fra første stund har ledelsen ved Barnesentret med hell klart å ansette omtrent like mange kvinner som menn, og slik sett er sentret så vidt jeg kan se helt enestående innen barneomsorgen uansett hva vi sammenligner med. Forfatterne av en artikkel om sentret skriver om sitt valg av tittel på artikkelen:

«Regelen, ikke unntaket» («The norm not the exception») stammer fra en rapport skrevet av barn, foreldre og ansatte i forbindelse med en evaluering av Barnesentret. Sitatet henspiller på vår kontinuerlige vektlegging av menn og barneomsorgsarbeid, det reflekterer det syn at menn som arbeider med barn må bli akseptert som en selvfølge av samfunnet. For oss angår dette mangfoldet imidlertid også andre temaer, som sosioøkonomisk tilhørighet og politiske sympatier, religiøs tro og trosutøvelse, alder, rase, etnisk og nasjonal tilhørighet, seksualitet, familiestrukturer, helse og fysiske og mentale evner Spørsmålet om bemanning er viktig. Barnesentret tar i sammensetningen av personalet mål av seg til å gjenspeile mangfoldet i storsamfunnet. På den måten håper vi at vi kan være en støtte for dem som bruker oss, og at vi kan bekrefte dem i forhold til deres bakgrunn og livsstil (Meleady & Broadhead 2002, s. 14 – 15).

Sist, men ikke minst er det viktig å fjerne kjønnsulikhetene fordi det vil øke mulighetene for et mangfold av kjønnsidentiteter – både maskuliniteter og feminiteter. Vi hører ofte at barnehagebarn, og naturligvis gutter især, trenger menn som rollemodeller. Det er jeg ikke enig i. Man kan være mann eller mannlig på mange måter, og man kan være kvinne eller kvinnelig på mange måter. Kjønnsidentiteter kan være mangfoldige, komplekse og skiftende. Flere menn i barnehagen kan gi barna tilgang til mange maskuline identiteter, side om side med mange feminine. Det er fullt mulig at en slik holdning til kjønnsidentitetsmangfold vil kunne åpne barnehagen ikke bare for flere menn, men også for kvinner som ellers ikke vil vurdere barnehagen som en mulig arbeidsplass. Dersom barnehagen og andre barneomsorgsarbeidsplasser kan oppnå status som arenaer der kunnskap, verdier og identiteter skapes eller konstrueres, vil det bli desto

mer viktig å framskaffe levende bevis på at et identitetsmangfold er mulig – og at det er mange måter å være mann eller kvinne på.

Hva må gjøres?

Individer og grupper er deltakere i en dyptgående samfunnsmessig endringsprosess. Mange forhold påvirker denne prosessen. Det finnes ingen enkel måte å fjerne kjønnsulikhetene på. Noe kan trolig gjøres via politiske vedtak og tiltak. For øvrig må mange samfunnsinstitusjoner påta seg sitt ansvar og bidra betydelig, både arbeidsgiverne, fagforeningene, massemediene og tros- og livssynssamfunnene.

Vi trenger først og fremst en bred politisk tilnærming til oppgavene. Kjønnsulikhetene har mange uttrykk. Vi finner dem i familien, inkludert temaer som menns voldsbruk mot kvinner. Mer vanlig er selvsagt temaer som barneoppdragelse og husarbeid. Videre dreier det seg om offentlige tjenester rettet mot barn og barnefamilier, og om det offentlige liv, inkludert arbeidsliv og politikk. Det dreier seg også om å alminneliggjøre kjønn, slik det er beskrevet i et innlegg holdt av seniorrådgiver Erik Hauglund fra Barne- og likestillingsdepartementet på en Menn i barneomsorgen-konferanse (Men in Childcare) i Edinburgh i Skottland i oktober 2007. Han uttrykte (at ...) *det å se livet i både et kvinne- og mannsperspektiv innebærer et skifte av fokus. Det innebærer at vi i stedet for å se på kvinner og jenter som et problem, begynner å stille spørsmål ved etablerte sosiale og økonomiske strukturer som er basert på maskuline standarder som normer. En alminneliggjøringsstrategi vil hjelpe til å avsløre kjønnsnaturen ved tilsynelatende kjønnsnøytrale strukturer og normer. Ut fra en slik logikk vil menn måtte forstås som kjønne menneskelige vesener, ikke som standardnormen for mennesket. Når vi tar i bruk kjønnsalminneliggjøring, blir vi nødt til å rette vår oppmerksomhet konkret mot kvinner og menn hver for seg. Når vi utformer politikken, må vi da ta i betraktning de spesifikke behovene og interessene til både kvinner og menn.*

Den norske regjering vil ifølge Hauglund legge fram en stortingsmelding om menn, mannsrollen og likestilling enten i juni eller høsten 2008. Ifølge Hauglund vil det bli foreslått tiltak for å få menn til å forstå hvor viktig økt likestilling vil være for deres egne liv og livskvalitet. Menn i barneomsorgsykker vil bli viet oppmerksomhet i meldingen.

Norge er alt på Europa-toppen i likestillingspolitikk. Adgangen til omsorgspermisjon er god, kvinner arbeider i lederstillinger og menn i barnehager. Norge er verdens eneste land med en handlingsplan for konkrete likestillingsmål. Jeg kommer til å følge utviklingen i Norge med stor interesse.

Gitt en slik ramme, er det åpenbart spillerom for en rekke spesifikke politiske tiltak. Som koordinator for et internasjonalt nettverk som ser på omsorgspermisjonsordninger, er jeg for tiden svært interessert i utviklingen på Island. Islendingene har innført en 3 + 3 + 3-modell: Tre måneder for mor, tre måneder for far, og tre måneder som mor og far bruker etter innbyrdes avtale. Innføringen av denne modellen har ført til økt interesse blant islandske fedre, som nå er hjemme i gjennomsnitt 96 dager. Ingen menn i verden tar mer barneomsorgspermisjon enn islandske menn. Islandske mødre tar likevel fremdeles rundt to tredjedeler av permisjonstiden. Kanskje neste steg kan bli en 6 + 6 + 6-modell, eller til og med en 7 + 7 + 4-modell, noe som ville være en klar offentlig anerkjennelse av menns økte ansvar for barna.

Som en talsmann for flere menn i barnehagen gjennom mange år,

ønsker jeg meg at den typen ordninger Norge har gjennomført i barnehagen blir utvidet til også å omfatte skolen, slik at vi oppnår en bedre kjønnsbalanse blant lærerne. Samtidig finnes det også andre arbeidsplasser og yrkesgrupper der menn er underrepresentert, for eksempel innen eldreomsorgen. Når det gjelder omsorgs- og utdanningsyrker ser vi at menn helst arbeider med eldre barn, med ungdom og med yngre voksne.

40/60 bør bli normen

Målsettinger er viktige i forhold til implementering. Målsettinger kan utvides, ikke bare når det gjelder bruk av mannlig arbeidskraft i utdanningssektoren og i andre sektorer, men også når det gjelder å stimulere fedre til å ta omsorgspermisjon. Til å begynne med kan vi ta utgangspunkt i det som er et mål i Norge, nemlig 20 prosent menn blant de ansatte i barnehagen på kort sikt, 40 prosent på lengre sikt. Dette er et mål som kan overføres til andre arbeidsplasser enn barnehagen. Det vil kunne stimulere menn til å nyttiggjøre seg omsorgspermisjoner i enda større grad. Generelt bør enhver arbeidsplass ha en kjønnsfordeling på 40/60 – det bør bli normen, ikke unntaket.

Det er viktig å oppmuntre og støtte lokale demokrati eksperimenter. Lover og målsettinger er viktige, men vel så viktig kan det være å støtte folk som arbeider for konkret forandring, og som ved å gjøre nettopp det, demonstrerer at det er mulig å tenke og handle annerledes. Jeg snakker om demokrati i slike sammenhenger fordi de beste eksemplene på eksperimentering er de som vektlegger deltakelse som en kjerneverdi. Her har jeg nevnt to eksempler fra Storbritannia på slike eksperimenter, nemlig Menn i barneomsorgen i Skottland og Sheffield Barnesenter. Jeg vet godt det finnes gode lokale eksempler i Norge.

Til slutt vil jeg framheve viktigheten av at vi skaper utstrakte muligheter for å lære sammen om hvordan fjerne kjønnsulikhetene og fremme likestillingen – gjennom forskning, erfaringsutveksling og dialog. Når jeg sier forskning, mener jeg ikke bare akademisk forskning, jeg mener like mye førskolelærerne og lærerne som forskere i sin daglige praksis. Denne måten å forstå forskning på er godt beskrevet av Carlina Rinaldi fra Reggio Emilia:

Forskning kan og må foregå like mye i barnehagen og i klasserommet som på universitetene. Slik jeg forstår forskning, dreier det seg om en aktivitet som krever rom utenfor de vitenskapelige laboratoriene, Forskning må ikke være et privilegium for de få ved universitetene og andre spesielle institusjoner. Den forskningsmessige holdningen må bli som den holdningen førskolelærere og lærere tilnærmer seg fornuften og meningen med livet med.

Kjønnsfokusert pedagogisk dokumentasjon er viktig for å synliggjøre praksis og på den måten gjøre praksis til gjenstand for demokratisk drøfting, dialog, refleksjon, evaluering og forskning.

Når vi går inn for å lære sammen, får vi også til vår disposisjon et stort antall fora der vi kan arbeide med erfaringsutveksling, dialog og kunnskapsutvikling. Vi kan arbeide lokalt i barnehagen, i lokalsamfunnet, i det landet vi bor i, vi kan arbeide nasjonalt og internasjonalt.

Til slutt: Norge arbeider forbilledlig med å øke antallet menn i barnehagen. Vi finner ikke noe lignende noe annet sted. Jeg tar det for gitt at Norge i tidens fylde vil sørge for å få arbeidet evaluert for å kunne dra lærdom av erfaringene. Forhåpentlig vil vi utenfor Norge også få del i erfaringene, slik at vi kan få lære mer om hvordan vi kan fjerne kjønnsulikhetene og styrke likestillingen.

(Oversatt fra engelsk av Arne Solli og Einar Juell.)

Barnehagekonferansen i Tønsberg

20. - 21. november 2008

FORSKNING OG UTFORSKING i barnehagen



På konferansen vil vi sette fokus på forskning på alle nivåer i barnehagen - barna som forsker på og utforsker verden og fenomenene omkring seg, på pedagogene som forsker på og utforsker sin egen praksis, og på høgskoleforskerne som finner barnehagen som en interessant arena for sin utforskning. **La oss sammen utforske forskningen!**

Hold av dagene og følg med på vår nettside
www-lu.hive.no/konferanser/barnehage2008



Bruk hodet: Følg hjertet

Bekymringsverdig bagatellisering av førskolelærermangelen

Statssekretær Lisbet Rugtvedt målbærer holdninger og meninger som bærer mer preg av «barnehagesvik» enn «løft», hevder artikkelforfatterne.

Av Ninni Sandvik, Tonje Kolle,
Ann Sofi Larsen og Bente Ulla

I Aftenposten 15. mars i år kommenterer Lisbet Rugtvedt (Sosialistisk Venstreparti), statssekretær i Kunnskapsdepartementet, den store og økende mangelen på førskolelærere i landets barnehager og derav følgende økning i antallet dispensasjoner fra utdanningskravet. Denne utviklingen innebærer at flere uten pedagogisk utdanning har ansvar for den pedagogiske virksomheten i barnehagene. Hun betegner økningen i antallet dispensasjoner fra utdanningskravet som uheldig, men ikke uventet, og hun avviser at dette automatisk gir et dårligere tilbud til barna i barnehagene.

Hvorfor velger hun å si at denne uheldige situasjonen ikke berører barna?

Hvem er denne situasjonen uheldig for, om ikke for barna?

Hvorfor velger hun ikke i stedet å si at denne uheldige situasjonen *går ut over kvaliteten på barnehagetilbudet* til et økende antall barn i Norge? Slik situasjonen er, deltar små barn i barnegrupper som ledes av 2500 personer uten pedagogisk utdanning i store deler av sin barndom. Dette berører veldig mange barn!

Hvorfor velger hun ikke i stedet å si at denne uheldige situasjonen *går ut over den store kvalitetssatsingen* i barnehagesektoren for tiden? Vi mangler et stort antall fagpersoner som skulle ha ledet Kunnskapsdepartementets «barnehageløft», som i korthet går ut på å implementere ny kunnskap om og forståelse av barn, barndommen, og voksnes relasjoner til barn og barndom. Dette berører jo barna!

Hvorfor velger hun ikke i stedet å si at mangelen på utdannede førskolelærere *går ut over barnehagens muligheter til å virkeliggjøre intensjonene i Barnehageloven og i Rammeplanen for barnehager* når de gjelder hvordan barns rett

til medvirkning, psykisk og fysisk omsorg, lek og læring forstås og utøves på hver avdeling og i hele barnehagen? Dette innebærer at den faglige pedagogiske kunnskapen som førskolelærerutdanningen representerer på disse områdene mangler. Dette berører barna!

Deprofesjonalisering

I stedet velger hun å si at dette trenger ikke å være noe stort problem fordi det finnes førskolelærere på andre avdelinger i barnehagen, og disse kan veilede de ufaglærte. Hun avslører med dette en manglende tro på førskolelæreres profesjonskunnskap, som er opparbeidet gjennom en treårig høyskoleutdanning. Ved å antyde at kursing og veiledning av ufaglærte kan erstatte førskolelæreres kompetanse, bidrar statssekretæren til å deprofesjonalisere førskolelæreres unike praktisk-teoretiske kunnskap. Hvis hun ikke opplever dette som noe stort problem, er det fare for at hennes uttalelser bidrar til å redusere profesjonskunnskap til et tema man kan få veiledning i og til noe som en hver med «sunt folkevet» kan tenke seg fram til. *Dette berører jo barna!*

Hvorfor velger hun ikke i stedet å si at dette er en *uheldig situasjon for alle de assistenter og fagarbeidere som ikke har en høyskoleutdannet fagperson som sin leder og samarbeidspartner* når de nå skal implementere de store endringene som lov og rammeplan pålegger dem? Gjennom disse politiske føringene stiller Kunnskapsdepartementet store forventninger til barnehagene og til førskolelærernes profesjonsutøvelse. Det er riktig som statssekretæren hevder, at det skjer mye kompetanseutvikling i barnehagene i dag. Ansvar for dette har de førskolelærerne som allerede er ute i barnehagene og som aktivt bidrar med sin faglige kompetanse. Dette er førskolelærere som aktivt tar ansvar for egen profesjonsutøvelse og som leder endringsprosesser sammen med barn og ansatte i retning Kun-



Artikkelforfatterne: F.v. Ninni Sandvik, Tonje Kolle, Ann Sofi Larsen og Bente Ulla er alle høyskolelektorer ved Høgskolen i Østfold (foto Sandvik: Sverre Chr. Jarild, Scanpix, øvrige copyright HiØ)

skapsdepartementets «barnehageløft». Å hevde at førskolelæreres kunnskap kan erstattes, bærer mer preg av et «barnehagesvik», snarere enn et løft. Barnehageløftet skulle styrke barnas oppvekstvilkår. Vi ser en fare for at denne positive utviklingen stagnerer når vi får et økende antall pedagogiske ledere med dispensasjon fra utdanningskravet. *Dette berører jo barna!*

Flere studieplasser koster

Å hevde at mangel på førskolelærere ikke trenger å være noe stort problem og heller ikke vil berøre barna, er for oss helt uforståelig. Hvilke forestillinger om barn er dette? Foreldre merker knappheten på førskolelærerressurser, personalet i barnehagen merker knappheten på førskolelærerressurser, kommunalsjefer merker denne knappheten, statsråden likeså, og statssekretæren merker også knappheten på førskolelærerressurser, men hun hevder altså at dette ikke går ut over barna – *de* merker ingen ting og de får den kvaliteten de skal ha!

Det er imidlertid verken nytt, unikt eller uventet at førskolelæreres kunnskap og styrke blir simplificert. Dette er en del av barnehagens historie og må sies i nær sammenheng med samfunnets syn på både kvinner og samfunnets yngste medlemmer. Det råder fortsatt en tro på at barna ikke blir berørte, at de bare er til stede i sin egen lille verden. Nyere kunnskap om barn og barndommer utfordrer nettopp denne tenkningen.

Vi tror statssekretæren benekter de uheldige konsekvensene for barna for å skjule behovet for å øke antallet studieplasser i førskolelærerutdanningen. En slik økning av kapasiteten koster penger, penger regjeringen ikke vil bevilge. Dermed er statssekretæren mer enn villig til å bagatellisere følgene av at mange avdelinger drives uten den kompetansen førskolelærerutdanningen er en garanti for. Bagatelliseringer er gratis, selv for statssekretærer.



Gudrun Holgersen
BARNEHAGERETT
Høyskoleforlaget 2008
ISBN 978-82-7634-332-8
376 sider



Nina Bølgan
**VIL DU VÆRE MED,
SÅ HENG PÅ!**
Barnehagen som
digital arena
Fagbokforlaget 2008
ISBN 978-82-450-0421-1
202 sider

Barnerett

er et juridisk verk som tar opp spørsmål som angår barnets rettslige posisjon i forskjellige sammenhenger. Forfatter Gudrun Holgersen er professor i rettsvitenskap ved Det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen. Holgersen er spesialist på barnerett, likestillingsrett og trygderett.

Barnerett tar for seg barnet i et rettslig perspektiv fra før det blir født til at det blir så gammelt at det kan delta i arbeidslivet. Kapittel 5 tar spesielt for seg barnehagebarnet.

I kapittel 5 ser Holgersen først og fremst på spørsmål knyttet til barnets posisjon og rettigheter i forhold til barnehagen. Det kan være spørsmål

om det å få en barnehageplass, spørsmål knyttet til det å ha sitt daglige opphold i barnehagen, og barnehagens stilling i arbeidet med miljørettet helsevern.

Kapitlet berører også barns rett til å få spesialpedagogisk hjelp før skolepliktig alder. Dette er en lovbestemt rett, som riktignok skal oppfylles uavhengig av om barnet er i barnehage eller ikke.

Familierettslige spørsmål som om barnet i det hele tatt skal være i barnehage, eller hvem som bestemmer dersom mor og far blir uenige om hvorvidt barnet skal være i barnehage eller ikke, behandles i bokens kapittel 8.

En digital arena

Vil du være med, så heng på! Barnehagen som digital arena er skrevet av høyskolelektor Nina Bølgan ved førskolelærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo. Boken gir en innføring i sentrale temaer knyttet til bruken av informasjons- og kommunikasjons-teknologi (IKT) i barnehagen. Målgruppen er både førskolelærere, barneskolelærere, og studenter ved førskolelærer- og lærerutdanningene. Foreldre vil også ha nytte av boken.

I forbindelse med rammeplanen av 2006 skrev Bølgan temaheftet IKT i barnehagen på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. Når det gjelder *Vil du være med*, ... har hun skrevet sju av de åtte kapitlene. Det åttende, eller rettere sagt det fjerde, *De*

sitter jo bare der og spiller dataspill, er skrevet av førstelektor Kari Wigstøl ved Universitetet i Agder.

Bølgan fastslår i forordet at IKT er på full fart inn på lekearealet i barnehagen. Derfor må IKT-arbeid være forankret i barnehagens mål og årsplan, og vi må finne de mange mulighetene IKT åpner for i det pedagogiske arbeidet. I gjennomgangen av den historiske utviklingen mot dagens IKT-virkelighet sveiper hun innom både Reggio Emilia, det såkalte 5-årsprosjektet i bydel Gamle Oslo, IKT-prosjektene i kommunene Karmøy og Klepp i Rogaland og Sandefjord i Vestfold, og kvalitetssatsingen *Den gode barnehage* – for å nevne noe.



Av Bjørn Saugstad
advokat i Utdanningsforbundet



Med ønske om helhet og sammenheng

Barnehagens formålsparagraf, som nå er på høring, er utformet i tråd med formålsbestemmelsen for opplæringen i skolen for å skape større helhet og sammenheng i barns og unges utvikling og læring.

I Odelstingsproposisjon nr. 47 (2007 - 2008) foreslås ny formålsparagraf i barnehageloven. Denne er nå på høring. Formålsparagrafen gjelder i både offentlige og private barnehager. Det er blitt sett på som viktig at formålsparagrafen utformes slik at den er i takt med samfunnsutviklingen, og at den ligger innenfor Norges folkerettslige forpliktelser.

Følgende formålsparagraf foreslås: § 1 Formål: *Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på respekt for menneskeverdet og på åndsfrihet, nestekjærlighet. Likeverd og solidaritet, slik disse grunnleggende verdiene kommer til uttrykk i kristen og humanistisk tradisjon og i ulike religioner og livssyn, og slik de er forankret i menneskerettighetene.*

Barn skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. De skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal ha rett til medvirkning.

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

Bostadutvalget la premissene

Lovforslaget fra Kunnskapsdepartementet bygger på utredningen *Formål for framtida*. Formål for barnehagen og opplæringen av Bostadutvalget, ledet av viserektor Inga Bostad ved Universitetet i Oslo. Utvalget la flere premisser for arbeidet med formålsparagrafer, både for barnehagen og for opplæringen i skolen. Departementet er enig i disse premissene, som er:

- Formålsbestemmelsen for barnehagen skal være bygd opp på samme måte som formålsbestemmelsen for opplæringen for å skape større helhet og sammenheng i barns og unges utvikling og læring.
- Formålsbestemmelsene skal være så korte at de kan brukes som «plakat» i barnehager, skoler og lærebedrifter.
- Formålsbestemmelsene skal på overordnet nivå angi verdigrunnlaget og hva som skal være institusjonenes bidrag til individets og samfunnets funksjon og utvikling
- Språket skal være enkelt og forståelig
- Formålet skal være positivt formulert
- De verbene som brukes i formålet skal så langt som mulig uttrykke forpliktelse.

Første ledd i bestemmelsen omtaler barnehagens samfunnsmandat. Kravet til samarbeid mellom barnehage og hjem

«Barnehagen skal drives i samsvar med foreldrenes ønsker, men de skal ikke få detaljstyre ...

presiseres ytterligere, sammenliknet med formålsparagrafen i barnehageloven fra 2005. Foreldrenes medvirkningsrett følger også av lovens § 4 om foreldreråd og samarbeidsutvalg. Barnehagen skal drives i samsvar med foreldrenes ønsker, men de skal ikke få detaljstyre barnehagen.

Det ligger også i utkastet at barnehagen, som pedagogisk virksomhet, må ivareta sin egenart og sine tradisjoner.

Formålsbestemmelsen framhever hvilke verdier som skal ligge til grunn for barnehagen. Disse verdiene skal forankres i menneskerettighetene. Med «åndsfrihet» vises det til at både i samfunnet som helhet og i den enkelte institusjon må hvert individ møtes med respekt for sine ideologiske og religiøse overbevisninger. Med «kristen og humanistisk tradisjon» anerkjennes den historiske og kulturelle innvirkningen både kristendom og humanisme har hatt på samfunnsutviklingen. Begreper som «nestekjærlighet» og «solidaritet» trekkes fram som grunnleggende verdier for forholdet mellom mennesker.

Barnas rettigheter

Andre ledd i formålsbestemmelsen tar for seg barnas rolle i barnehagen. Læring i barnehagen må dreie seg om å tilegne seg konkrete kunnskaper og ferdigheter på et grunnleggende nivå som er tilpasset barnas alder, interesser og andre forutsetninger.

Prinsippet om barnas rett til medvirkning fastslås i formålsbestemmelsen og følger også av FNs barnekonvensjon som nå også er inkorporert i menneskerettsloven fra 2003. Retten til medvirkning er også nedfelt i barnehageloven § 3.

Tredje ledd sier noe om barnehagens rolle. Den skal gi barna omsorg, nærhet og trivsel og legge forholdene til rette for barnas allsidige utvikling. Barnehagen skal være et «utfordrende og trygt sted» når det gjelder ute- og innemiljø, pedagogisk virksomhet og lek.

Barnehagens virksomhet må ikke åpne for noen former for diskriminering eller krenkende ord og handlinger. Barnehagen skal i samarbeid med hjemmet skape et grunnlag for barnas aktive deltakelse i et demokratisk samfunn.

Løge & Skjervold:

Å møte hverandre med respekt

- Mine kollegaer er alle i personalgruppa. De er mine hverdagsdelere, ballveggelskere, meningsbrytere, menneskespeilere, livssynsduellanter, høydepunktfreakere, kjærlighetsfremmere, menneskeutviklere og pedagoger, erklærer Helge Løge.

Jeg tolker barnehagelovens paragraf 3 om medvirkning som at medvirkning angår alle! Medvirkning er et gjennomgående prinsipp som innebærer for eksempel å inkludere, å bli regnet med, ha et ord med i laget, synergere – samvirke med. Medvirkning malen – modellen – som forutsetter demokrati, empati, vilje til ansvar, og vi-orientering til felles beste.

Å bli hørt er ikke det samme som å få det som jeg vil. Å bli hørt er å reflektere sammen med! Å bli hørt dreier seg om mulighetsrelatering i et samfunn tuftet på en anerkjennende væremåte! Dette synet og denne innsikten preger «hierarkisymbiosen» i «min» barnehage. Alle er vi på vei, vi prøver ut i liten skala, og vi deler hverandres erfaringer. Slik legger vi daglig alen til vår vekst.

I tidsrommet 2002 – 2004 arbeidet alle barnehagene i Inderøy i prosjektet «Kvalitet i relasjonsprosesser». Faglig veileder var førsteamanuensis Berit Bae fra Høgskolen i Oslo. Lene Nyhus ved Østlandsforskning skrev evalueringsrapporten «Å møte barn med respekt», ØF-Rapport nr. 16/2005. I Inderøy kommunes hilsen ved Berit Baes doktordisputas sto det blant annet: «Oppvekstkommunen Inderøy bærer synergiske frukter etter dine besøk!» Og vi høster stadig vekk!

Line Skjervold arbeider med null- til treåringer. Jeg gir henne resten av denne spalten fordi det hun reflekterer rundt gir innblikk i etikk, tenkemåte, prosess og respekt i praksis.

Om ordets makt

«Stopp!» sa Jon til Mette. Hadde Mette gått for langt i sin iver etter å hjelpe en to år gammel gutt med å få i seg nok energi til en lang barnehagedag? «Stopp!» sa han og holdt hånda opp som stopptegn. Mette forsto at Jon mente alvor. Han mente alvor også første gangen da han snudde ansiktet vekk fra hånda som holdt leverpostebrødbiten. Han mente alvor da han sa «æ e'mætt» da Mette spurte om han ikke hadde lyst på én bit til? «Stopp!» sa Jon til Mette da hun sa: «Spis en til, du».

«STOPP!» Da forsto Mette at hun hadde gått for langt – «du e' visst mætt, du Jon?»

Barnehagens virksomhet er full av ord. Ord til hverdags, ord til fest, tulleord, alvorlige og viktige ord. Hva

kan vi bruke ordene til? Hva vil vi bruke ordene til? Er det likegyldig hvilke ord vi bruker? Styrer vi ordene eller styrer ordene oss?

«Pedagog» er et skummelt ord, har jeg fått erfare. Det vekker følelser. «Det er godt du ikke er så pedagogisk, pus,» sa en kvinne til katten da hun hørte at jeg ville bli førskolelærer.

«Skal barnehagen være en oppbevaringsplass, da?»

«Mener du det ikke er noen vits i å ta utdanning?» ble jeg møtt med da jeg 20 år senere påsto at alle som arbeider i barnehagen er pedagoger.

Ord er makt

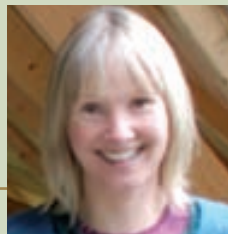
Å reflektere rundt et begreps betydning er et av mine viktigste verktøy for profesjonsmessig utvikling og bevisstgjøring. Faguttrykk og faglitteratur gir meg muligheten til å se på min egen praksis og egne holdninger. Men bare i felles refleksjon med kollegaer får begrepene mening.

Et tydelig jeg-budskap er et eksempel på et slikt begrep. Et begrep vi tok i bruk for å sette ord på egen praksis. Vi lette etter praksishistorier som vi delte med hverandre. Vi diskuterte hva som lå i begrepet, og delte erfaringene. Hvilke følger fikk bevisstgjøringen for praksis?

Mette er en dyktig pedagog. Hun gjør teori om til praksis. Hun reflekterer sammen med sine kollegaer, og hun bruker sine kunnskaper og refleksjonene til å forandre praksis. Hun er våkent tilstede i situasjonene. Derfor oppdager hun hva som skjer. Oppdagelsen fører til en ny måte å se og gjøre ting på. Kun den som ser sin egen betydning og rolle i samspillet med andre klarer dette.

Mette er en pedagog i ordets rette forstand. Hennes pedagogiske bakgrunn er utdanning som barne- og ungdomsarbeider, et uvisst antall kurs, og ca 20 års praksis i barnehager der det har vært tradisjon for å diskutere faguttrykk og fagstoff også med assistenter. Barnehager der det har vært tradisjon for å se på alle som arbeider i barnehagen som pedagoger. Noe som både forplikter og utfordrer. En tenkemåte som viser tillit til at alle kan lære, med et helhetlig syn på læring.

Helge Løge er styrer/enhetsleder i Sakshaug barnehage i Inderøy kommune i Nord-Trøndelag. Line Skjervold er pedagogisk leder i samme barnehage.



Er du styrer, pedagogisk leder eller førskolelærer
(og medlem av Utdanningsforbundet) har du noe å glede deg til:



Første steg kommer snart
til en postkasse nær deg!

Snart får du
Første steg

gratis

– fordi du som et interessert og
engasjert fagmenneske fortjener det!

Første steg nr. 4/2008, som kommer i slutten av november, går gratis til alle medlemmer av seksjon barnehage i Utdanningsforbundet. Deretter kan du bare forholde deg i ro, så fortsetter du å motta Første steg i 2009.



Ettersom vi er klar over at mange pedagoger gjerne leser *Spesialpedagogikk* også, har vi gjort Utdanningsforbundets tilbud til deg som fortsatt vil lese dette viktige fagtidsskriftet enda bedre:

Abonnér på
Spesialpedagogikk
for 150 kroner!

Send din bestilling til

redaksjonen@spesialpedagogikk.no

Du kan også bestille via nettsiden

www.spesialpedagogikk.no

Få 10 utgaver i året hjem til deg fra nr. 1/2009!